

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

Lina Mačiulskytė

LIETUVOS STATYBOS SEKTORIAUS KONKURENCINGUMO VERTINIMAS

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė doc. dr. Asta Sabonienė

KAUNAS 2015

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

LIETUVOS STATYBOS SEKTORIAUS KONKURENCINGUMO VERTINIMAS

Verslo ekonomika

MAGISTRO DARBAS

Studentė .....

Lina Mačiulskytė, VMGLVE-4

2015 m. sausio.....d.

Vadovė .....

doc. dr. Asta Sabonienė

2015 m. sausio.....d.

Recenzentė .....

prof. dr. Vaida Pilinkienė

2015 m. sausio.....d.

KAUNAS 2015

Mačiulskytė, L. (2016). Evaluation of Competitiveness of Lithuanian Construction Sector. Master's Final Thesis in Business Economics. Study Programme (621L17001). Supervisor assoc. prof. A. Sabonienė. Kaunas: School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

SUMMARY

The conception of competitiveness defines the comparative, or relative, position of a country, industry, region, a company, with regard to other countries, industries, business firms.

It must be emphasized that the evaluation of competitiveness is economically important for a lot of reasons. First of all the evaluation of competitiveness provides the basis for the creation of efficient economic stimulation instruments, as it identifies the competitive advantages, and enables to forecast their ability to compete with analogical goods and services in local and foreign markets. Also, the evaluation of competitiveness is a process which enables to set all the strengths and weaknesses of a national economy, to achieve for sustainable economic growth.

Various competitiveness evaluation methods, which vary according to the scope and application aim, have an essential common feature – they enable to detect the relative position of an object with regard to other analogical objects by the use of various evaluation criteria and competitiveness indicators.

The main evaluation problems that arise at the theoretical or methodological level are: the absence of a definite, clear, and solid concept of competitiveness; and the restrictions caused by various evaluation methods. Practical problems are associated with limited resources, and the resulting quality of information, used in the process of competitiveness evaluation.

Object of the research – Lithuanian construction sector competitiveness.

Main purpose of the thesis is carry out assessment of the Lithuanian construction sector competitiveness and to establish direction in improving the competitiveness of Lithuanian construction sector enterprises.

Tasks of the research:

1. Investigate the Lithuanian construction sector competitiveness challenges and problems in the context of globalization
2. Perform the concept of competitiveness and analyze influencing factors of the competitiveness
3. Analyze models and indicators of competitiveness evaluation.
4. Perform Lithuanian construction sector competitiveness assessment study.
5. Provide Lithuanian construction sector competitiveness improvement opportunities.

The study identified main factors of constructions sector competitiveness: inner typedemand conditions, company image and production factors; outer type– Impact of Government activity and social/cultural factors.

The biggest negative impact has lack of companies image in international markets, complexity of new business, and crediting conditions.

Same time following factors have positive impact: sensitiveness to customer requirements; enhanced infrastructure and communications, increase in customers purchasing power, high level of competition in inner and outer markets, strict environmental regulations.

Thesis consist of 70 pages, including 9 tables, 24 figures.

Keywords: competitiveness, construction sector, competitiveness evaluation methods.

TURINYS

ĮVADAS.....	8
1. LIETUVOS STATYBOS SEKTORIAUS APŽVALGA IR PLĖTROS PROBLEMOS.....	10
2. ŪKIO SEKTORIAUS KONKURENCINGUMAS IR JO VERTINIMO MODELIAI.....	16
2.1. Konkurencingumo samprata.....	16
2.2. Ūkio sektoriaus konkurencingumo veiksniai.....	21
2.3. Ūkio sektoriaus konkurencingumo vertinimo metodikos.....	26
2.4. Ūkio sektoriaus konkurencingumo vertinimo modeliai.....	30
2.5. Pramonės sektoriaus konkurencingumo vertinimo rodikliai.....	35
3. LIETUVOS STATYBOS SEKTORIAUS KONKURENCINGUMO VERTINIMO METODOLOGIJA.....	39
4. LIETUVOS STATYBOS SEKTORIAUS KONKURENCINGUMO VERTINIMAS.....	41
4.1. Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumo veiksniai.....	41
4.2. Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumo vertinimas pagal Porter „Deimanto“ modelį.....	45
4.3. Lietuvos statybos sektoriaus apyvartos, produktyvumo ir pritrauktų tiesioginių užsienio investicijų pokyčių vertinimas.....	49
4.4. Lietuvos statybos sektoriaus raidos galimybės: esami konkurenciniai pranašumai ir prioritetinės plėtros kryptys.....	59
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	64
LITERATŪRA.....	66
PRIEDAI.....	71

Paveikslų sąrašas

1 pav. Statybos sektoriaus sandara pagal Lietuvos Respublikos EVRK veiklas.....	10
2 pav. Atliktų statybos darbų vertė.....	11
3 pav. Šalyje atliktų statybos darbų pokyčiai, procentais.....	12
4 pav. Šalyje atliktų statybos darbų indeksai.....	13
5 pav. Konkurencingumo struktūra.....	18
6 pav. Konkurencingumo koncepcijos nagrinėjimo schema.....	20
7 pav. PEST modelio veiksniai.....	23
8 pav. Įmonių konkurencingumą lemiantys veiksniai.....	24
9 pav. „Deimanto“ konkurencingumo modelis.....	30
10 pav. Modifikuotas konkurencinių jėgų modelis.....	32
11 pav. „Devynių faktorių“ modelis.....	32
12 pav. Porter ir Devynių faktorių modelių palyginimas.....	33
13 pav. „Dvigubo deimanto“ modelis.....	34
14 pav. Konkurencingumo vertinimo metodų palyginimas.....	38
15 pav. Lietuvos pramonės sandara.....	50
16 pav. Statybos sektoriaus įmonių skaičius Europos Sąjungoje ir Lietuvoje.....	50
17 pav. Šalyje ir užsienyje atlikti statybos darbai to meto kainomis.....	51
18 pav. Išduoti leidimai statyti ir baigti pastatai.....	53
19 pav. Lietuvos ūkio darbo rinkos sandara.....	54
20 pav. Statybos įmonėse dirbančių asmenų atlyginimų indeksai.....	55
21 pav. Bendroji pridėtinė vertė, sukurta per vieną faktiškai dirbtą valandą.....	56
22 pav. Tiesioginės užsienio investicijos metų pabaigoje.....	58
23 pav. Svarbiausios inovacijų ir technologijų plėtros problemos.....	60
24 pav. Konkurencinių pranašumų svorio indeksai.....	61

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Konkurencingumo sąvokų apibrėžimai.....	17
2 lentelė. Pramonės šakos ar sektoriaus konkurencingumą lemiantys veiksniai.....	22
3 lentelė. Statybos sektoriaus konkurencingumą lemiančių veiksmų grupės.....	26
4 lentelė. Konkurencingumo vertinimo rodikliai.....	36
5 lentelė. Pagrindiniai ūkio sektoriaus įmonių ekonominės veiklos rezultatų rodikliai.....	37
6 lentelė. Kai kurių išsivysčiusių ir besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių BVP kaita ir infliacija.....	41
7 lentelė. Europos Sąjungos statybų sektoriaus SSGG analizė.....	42
8 lentelė. Atliktų statybos darbų pokytis.....	52
9 lentelė. Darbo našumo indeksai, apskaičiuoti pagal vieno užimto gyventojų sukurtą bendrąją pridėtinę vertę.....	57

IVADAS

Tyrimo problema. Pastaruoju metu, šiuolaikiniame versle konkurencingumas tampa vis svarbesnis ir aktualesnis. Konkurencingumas, jo prielaidos bei tyrimo modeliai, jų taikymas tampa labiausiai nagrinėjama tema. Tokį konkurencingumo temos aktualumą bei populiarumą bei įtakoja aktyvėjanti konkurencinė kova tarp valstybių pramonių, tarp įmonių bei tarp pačių valstybių. Nėra vieno visuotinai pripažįstamo konkurencingumo apibrėžimo, nes ši sąvoka yra ganėtinai plati bei daugiaaspektė. Skirtinga aplinka, kurios atžvilgiu yra atliekama konkurencingumo analizė lemia konkurencijos apibrėžimų įvairovę.

Konkurencingumo vertinimas ekonomiškai reikšmingas dėl kelių priežasčių: pirma, tai procesas, leidžiantis nustatyti analizuojamo ūkio sektoriaus silpnybės bei stiprybes, siekiant darnios bei subalansuotos ekonomikos plėtros; antra, konkurencingumo vertinimas sudaro prielaidas kurti efektyvius ekonomikos dalyvių stimuliavimo bei motyvavimo instrumentus, kurie identifikuoja jų prekių, paslaugų ir veiklos rūšių specifikos formuojamus konkurencinius pranašumus ir padeda prognozuoti jų gebėjimą atlaikyti kitų ekonomikos dalyvių konkurencinį spaudimą.

Pagrindinės metodologinės problemos, kylančios konkurencingumo vertinimo procese, – tai bendros, aiškios konkurencingumo sampratos trūkumas ir vertinimo metodikų sukeliamas ribotumas. Praktiniu lygiu susiduriama su laiko ir finansinių išteklių stoka bei informacijos prieinamumo sudaromais apribojimais. Pasigendama metodologiškai pagrįsto ir praktiškai naudojamo ūkio sektoriaus konkurencingumo indekso. Kompleksinio konkurencingumo vertinimo priemonės nebuvimas tampa viena iš kliūčių, trukdančių įvertinti ūkio sektoriaus konkurencinį potencialą ir formuoti efektyvias ūkio plėtrą skatinančias strategijas ir įgyvendinimo priemones.

Teorinis naujumas ir praktinė nauda. Konkurencingumo vertinimo metodikos, skirtingos savo aprėptimi ir paskirtimi, turi esminį bendrą bruožą – jos leidžia nustatyti vertinamo objekto santykinę poziciją kitų analogiškų objektų atžvilgiu, remiantis sukurta vertinimo kriterijų ir rodiklių sistema. Konkurencingumo vertinimo problemos skirstytinos į praktines ir teorines. Nuo metodikos išsamumo ir detalizavimo laipsnio tiesiogiai priklauso ne tik vertinimo rezultatų tikslumas, vertingumas, bet ir vertinimo proceso sudėtingumas, metodikos taikymo sąnaudos bei tikslingumas.

Žinodami ūkio sektorių problemas mokslininkai, verslininkai ir politikai nagrinėja konkurencingumo tendencijas ir globalizacijos įtaką joms, identifikuoja problemas su kuriomis praktiškai susiduria gamintojai ir siūlo priemones joms mažinti. Yra kuriamos konkurencingumą skatinančios strategijos ir priemonės, vertinamas jų efektyvumas, taip pat įvairiais būdais siekiama įvertinti patį pramonės ar ūkio sektorių konkurencingumą. Konkurencingumo problematikos teoriniai ir praktiniai aspektai yra išsamiai nagrinėti tiek lietuvių, tiek ir užsienio autorių moksliniuose darbuose. Tačiau pramonės ar ūkio sektoriaus konkurencingumo mokslinę analizę sunkina tai, kad

stokojama vienodos mokslininkų nuostatos dėl pačios konkurencingumo sampratos, neaiškios akademinės nuomonės kalbant apie konkurencingumą tarptautiniu lygmeniu.

Reikšmingą ūkio ekonomikos dalį turinčio statybos sektoriaus vaidmuo yra svarbus Lietuvai, todėl analizuojama šio sektoriaus tolesnės plėtros ir konkurencingumo didinimo galimybės.

Tyrimo objektas – Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumas.

Darbo tikslas– atlikti Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumo vertinimą ir nustatyti Lietuvos statybos sektoriaus įmonių konkurencingumo didinimo kryptis.

Darbo uždaviniai:

1. Ištirti Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumo iššūkius ir problemas globalizacijos kontekste.

2. Atlikti konkurencingumo sampratos bei konkurencingumą įtakančių veiksnių analizę.

3. Išanalizuoti konkurencingumo vertinimo modelius bei rodiklius.

4. Atlikti Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumo vertinimo tyrimą.

5. Numatyti Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumo didinimo galimybes.

Šiame darbe naudojami **tyrimo metodai:**

- Mokslinės literatūros analizė;
- Teisinių dokumentų apžvalga;
- Statistinių duomenų palyginamoji analizė.

1. LIETUVOS STATYBOS SEKTORIAUS APŽVALGA IR PLĖTROS PROBLEMOS

Statybos sektorius apibrėžtas pagal Lietuvos Respublikos EVRK klasifikatoriaus veiklas (1 pav.). Jo apibrėžimas yra patikslintas kartu su Lietuvos bei ES ekspertais. Pagal apibrėžimą statybos sektorių sudaro šeši subsektoriai: architektūros ir inžinerijos veikla bei su ja susijusios techninės konsultacijos, statybvietės paruošimas, pastatų ir jų dalių statyba, pastatų ir statinių įrengimas, statybos baigimas bei statybos ar griovimo įrenginių nuoma (su operatorių samdymu).

Statybos sektorius	Architektūros ir inžinerijos veikla bei su ja susijusios techninės konsultacijos	Architektūros ir inžinerijos veikla bei su ja susijusios techninės konsultacijos
	Statybvietės paruošimas	Pastatų nugriovimas, išardymas; žemės darbai Žvalgomasis gręžimas
	Pastatų ir jų dalių statyba	Bendroji pastatų statyba ir inžinerinių statinių statyba Laikančių stogo konstrukcijų ir stogo dangų montavimas Autostradų, kelių tiesimas, aerodromų ir sporto įrenginių statyba Vandens statinių statyba Kiti statybos darbai, įskaitant specialiuosius profesinius darbus.
	Pastatų ir statinių įrengimas	Elektros įrangos ir kitų įtaisų įrengimas Izoliacijos įrengimas Vandentiekio ir panašių sistemų įrengimas Kitokių pastatų ir statinių įrengimas
	Statybos baigimas	Tinkavimas Staliaus dirbinių įrengimas Grindų ir sienų dengimas Dažymas ir stiklinimas Kiti baigiamieji statybos darbai
	Statybos ar griovimo įrenginių nuoma (su operatorių samdymu)	Statybos ar griovimo įrenginių nuoma (su operatorių samdymu)

1 pav. Statybos sektoriaus sandara (pagal Lietuvos Respublikos EVRK klasifikatorių)

Statybos sektorius– nacionalinės ekonomikos dalis, kurioje įvairūs ištekliai paverčiami pastatyta ar kitaip sukurta infrastruktūra, reikalinga socialinei ir ekonominei visuomenės raidai. Statybos sektorius apima procesą, kurio metu ta infrastruktūra yra planuojama, projektuojama, pastatoma (pagaminama), keičiama, remontuojama, naudojama ir utilizuojama.

Statybų sektorius, sukuriantis beveik 10 % ES Bendrojo vidaus produkto (BVP), yra labai svarbus visos ekonomikos būklei. Siekdami ekonomikos augimo, nacionalinės politikos rengėjai turi bendradarbiauti su statybų sektoriumi, ir pasirūpinti, kad sektorius, sudarius jam tinkamas finansines ir reguliavimo sąlygas, galėtų užtikrinti ES piliečiams ekonomikos augimą, darbo vietų kūrimą ir aplinkos apsaugą, nes jie yra to nusipelnę. Lietuvos statybininkų asociacijos konferencijoje „Skaitmeninė statyba Lietuvoje“ (2013) prieita tokių išvadų:

- Statyba - tiesiogiai priklauso nuo ekonomikos vystymosi;
- Sukuria ~10% BVP (ES vidurkis), Lietuvoje ~7-10% BVP;
- Įdarbina ~10% visų šalies dirbančiųjų (Lietuvos ir ES vidurkis);
- Sunaudoja ~ 50% visų šalies materialinių investicijų;
- Sunaudoja ~50% visos energijos (nauja statyba ir esamų pastatų eksploatacija);
- ~ 40% visos statybų sektoriuje sunaudojamos energijos sunaudojama gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų šildymo poreikiams;

- Su 1 statybų sektoriaus darbo vieta susijusios dar 3-4 kitų sektorių darbo vietos.

2014 m. pradžioje Lietuvoje visose ūkio šakose veikė 90790 įmonių, iš kurių 6127 buvo statybos sektoriaus įmonių, t. y., 6,7 % visų veikiančių įmonių. Dešimt didžiausias apyvartas pernai generavusių bendrovių įvykdė 20 % visų statybos apimčių. Tai reiškia, kad 80 % likusios statybų apyvartos atiteko mažoms įmonėms.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2014 m., palyginti su 2013 m., statybos sektoriaus sukurta bendroji pridėtinė vertė, palyginamosiomis kainomis, padidėjo 287 mln. Eur, arba 15,7 procento. Tačiau 2014 m., palyginti su 2008 m., ji buvo 766 mln. Eur, arba 26,5 % mažesnė. Užimtų gyventojų skaičius statybų sektoriuje 2014 m., palyginti su praėjusiais metais, nepakito ir siekė 99,3 tūkst., tačiau, palyginti su 2008 m., jų sumažėjo 55,4 tūkst., arba 35,8 procento (LR Statistikos departamentas, 2015).

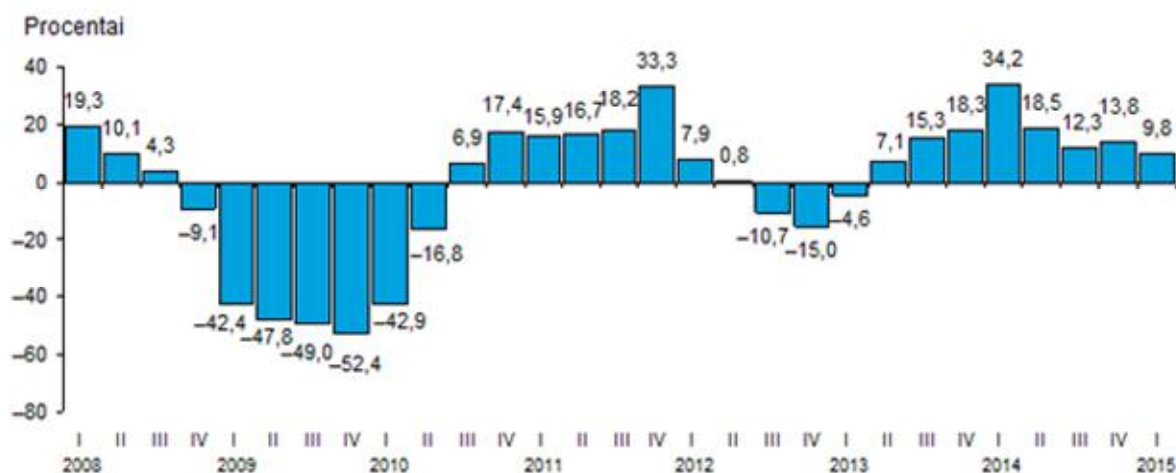
2 pav. Atliktų statybos darbų vertė, mlrd Eur (sudaryta pagal Eurostat duomenis)

2014 m. savo jėgomis atliktų statybos darbų Lietuvos teritorijoje vertė buvo 2522 mln. Eur, tuo tarpu ne šalies teritorijoje atliktų darbų vertė siekė 168 mln. eurų. Palyginti su 2013 m., atliktų savo jėgomis statybos darbų vertė šalyje padidėjo 19,5 %, tuo tarpu ne šalies teritorijoje – 15,1 procento.

2015 m. pirmąjį ketvirtį šalyje atlikta statybos darbų už 392 mln. EUR to meto kainomis. Palyginti su 2014 m. ketvirtuoju ketvirčiu, statybos darbų sumažėjo 50 %, tačiau pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką padaugėjo 2,2 %, o palyginti su 2014 m. atitinkamu laikotarpiu atlikti statybos darbai išaugo 9,8 %, pašalinus darbo dienų skaičiaus įtaką – 10 % (LR Statistikos departamentas, 2015)

Statybų sektoriaus pasitikėjimo rodiklis 2014 m. gruodį, palyginti su atitinkamu 2013 m. laikotarpiu, buvo 8 % punktais didesnis, bet nuo 2007 m. gruodžio mėn. rezultato atsilieka 21 % punktu. 2014 m., palyginti su ankstesniais metais, statybos įmonės šalyje ir užsienyje atliko 16,4 % daugiau statybos darbų, o jų vertė siekė 2691 mln. Eurų (LR Ūkio ministerija, 2015).

Pasaulio prekybos organizacijos ir Jungtinių Tautų įsteigto Tarptautinės prekybos centro (angl. *International Trade Centre, ITC*) duomenimis, Estijos statybos darbų eksportas 2014 m. sudarė apie 0,28 mlrd. Eur, Slovėnijos – apie 0,28 mlrd. Eur, o Danijos – 3,2 mlrd. Eur.

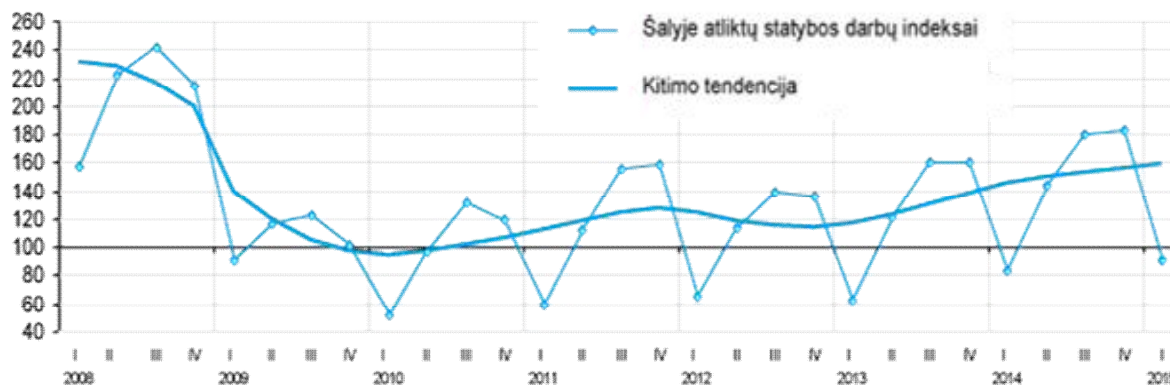

3 pav. Šalyje atliktų statybos darbų pokyčiai, % (palyginti su praėjusių metų atitinkamu laikotarpiu) (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis)

Negyvenamųjų pastatų statybos darbų dalis 2015 m. sudarė 43 % visų atliktų statybos darbų. Palyginamosiomis kainomis jų atlikta tiek pat, kiek 2014 m. per pirmąjį ketvirtį. Inžinerinių statinių statybos darbai sudarė 40 % visų atliktų statybos darbų. Palyginti su 2014 m. pirmuoju ketvirčiu, jų atlikta 9,9 % daugiau. Gyvenamųjų pastatų statybos darbų atlikta 46,1 % daugiau nei pernai tuo pačiu laikotarpiu. Minėti darbai sudarė 17 % visų atliktų statybos darbų. 2015 m. pirmąjį ketvirtį užsienyje atlikta statybos darbų už 28 mln. EUR, palyginti su 2014 m. ketvirtuoju ketvirčiu, jų sumažėjo 39,4 %, o palyginti su tuo pačiu 2014 m. ketvirčiu – 18,2 %

Nepaisant to, kad kelis metus iš eilės fiksuojamas teigiamas metinis pokytis, atliktų statybos darbų šalyje ir užsienyje vertė nesiekia rekordinių 2007-2008 m. rezultatų.

Vis dėlto, atliktų statybos darbų vertė užsienyje 2014 m. buvo 2,7 k. didesnė nei 2008 m., o jų dalis padidėjo nuo 1,2 iki 6,2 procento. Šalies teritorijoje atliktų statybos darbų augimą 2014 m. daugiausia lėmė prieš euro įvedimą sparčiai augusi pastatų statyba.

4 pav. Šalyje atliktų statybos darbų indeksai (2010 m. ketvirčio vidurkis – 100) (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis)

Palyginti su 2013 m., didėjant darbo užmokesčiui, mažėjant nedarbiui bei esant žemam alternatyvių investavimo priemonių (indėlių ir obligacijų) pajamingumui, gyvenamųjų pastatų statybos darbų vertė padidėjo 55,0 % arba 106 mln. Eur (butų baigta statyti 28,7 %, arba 1 698 daugiau), tuo tarpu negyvenamųjų pastatų statyba išaugo 20,2 %, arba 163 mln. eurų.

Vertinant Lietuvos statybos sektoriaus vystymosi ir plėtros galimybes globaliame kontekste, būtina atsižvelgti į pasaulines tendencijas ir pagrindinių pasaulio statybos rinkų vystymosi prognozes, pagal kurias (studija „Pasaulio statybos sektorius iki 2025“, 2013):

1. Prognozuojama, kad iki 2025 m. statybų sektoriaus BVP dalis pasaulio BVP padidės iki daugiau nei 13,5 %. Numatoma, kad statybos produkcijos dalis besivystančiose rinkose bus 16,7 % BVP, palyginti su 10,3 % BVP išsivysčiusiose valstybėse;

2. Ekonomikos sąstingis, taip pat nekintantis (o kai kuriais atvejais ir mažėjantis) populiacijos dydis apribojo augimo galimybes Vakarų Europoje. Prognozuojama, kad statybų rinka 2025 m. Vakarų Europoje bus beveik 5 % mažesnė nei per 2007 m. pakilimą;

3. Prognozuojama, kad Rytų Europos gyventojų skaičius mažės vidutiniškai 0,2% per metus, tačiau statybų paklausa didės. Tikimasi, kad regiono ekonomika augs intensyviau, vidutiniškai 3,8% per metus, t. y. 0,3% daugiau nei pasaulio vidurkis. Todėl statybos produkcijos augimas Rytų Europoje iki 2025 m. didės vidutiniškai 4,6% per metus ir nedaug viršys pasaulio vidurkį.

2012 m. liepos 31 d. Europos Komisija patvirtino komunikatą Europos Parlamentui ir Tarybai „Statybų sektoriaus ir šio sektoriaus įmonių tvaraus konkurencingumo strategija“ (KOM (2012) 433

galutinis), kuriame statybų sektoriaus įmonių konkurencingumo lygio kėlimas ES ir tarptautinėse rinkose įvardinamas kaip vienas didžiausių ES statybos sektoriaus ir visos ekonomikos iššūkių. Šioje strategijoje atkreipiamas dėmesys į konkurenciją su ne Europos bendrovėmis, kurioms dažnai taikomi švelnesni socialiniai ir aplinkosaugos reikalavimai ir kurios gauna valstybės pagalbą, taip pat nevienodas ES šalių narių reglamentavimas, nes tai gali apriboti konkurenciją arba neužtikrinti statybos paslaugų kokybės ilgalaikėje statinių gyvavimo ciklo perspektyvoje.

Bendra makroekonominė ir finansų sistemos padėtys Lietuvoje laikytinos stabiliomis. Pagal Pasaulio ekonomikos forumo (angl. *World Economic Forum, PEF*) duomenis Lietuvos makroekonominio stabilumo indeksas 2014 m. buvo 5,3 (maksimali galima jo reikšmė – 7,0) ir viršijo visos ES vidurkį, kuris buvo 4,9. Latvijoje šio indekso reikšmė buvo 5,5, Estijoje – 6,0, Lenkijoje – 4,8, Vokietijoje – 5,8, Švedijoje – 6,1, Suomijoje – 5,3. Vadovaujantis Lietuvos banko parengtoje Finansinio stabilumo apžvalgoje 2015 m. pateikta informacija, Lietuvos banko atlikto testavimo nepalankiausiomis sąlygomis rezultatai parodė, kad šalies finansų sistema yra pasirengusi atremti staigų ekonomikos ar finansų rinkų būklės pablogėjimą. 2014 m. bankų kapitalo pakankamumo rodiklis buvo 21,3 % (minimali reikalaujama šio rodiklio vertė – 8 %), o bendras bankų likvidumo rodiklis – 43,6 % (reikalaujama minimali šio rodiklio vertė – 30 %).

Lietuvos statybos bendrovės 2010-2015 m. statybos paslaugas eksportavo į 17 šalių, iš kurių į 7 šalis šių paslaugų eksportas augo labiausiai, ypač į Skandinavijos šalis. Trys pagrindinės Lietuvos statybų sektoriaus eksporto šalys buvo Švedija, Norvegija ir Baltarusija. Bendrai Skandinavijos šalims teko 53,3% visų Lietuvos statybos paslaugų eksporto, todėl šis regionas tapo pagrindine statybos paslaugų eksporto kryptimi. Nors statybos paslaugų eksportas į Skandinavijos valstybes yra savo absoliutine reikšme nedidelis, jis turi nemažą potencialą, nes šios valstybės išlaiko stabilų ūkio augimą, prognozuojamas spartus jų gyventojų skaičiaus didėjimas. Kartu Lietuvos statybų sektoriaus plėtra į Skandinaviją atskleidžia būtinybę diegti inovacijas, mažinančias technologinį atsilikimą ir didinančias Lietuvos statybininkų konkurencingumą.

Lietuva 2012–2014 m. gerino savo konkurencingumo rodiklius. 2014 m. PEF konkurencingumo tyrimo duomenimis, kelerius metus iš eilės lydere pagal bendrąjį konkurencingumo indeksą išlieka Šveicarija. Tarp pirmaujančių pasaulyje yra ir Skandinavijos šalys: Suomija – ketvirta, Švedija – dešimta, Norvegija – vienuolikta, Danija – trylikta. Lietuva pagal šį indeksą 2014 m. buvo 41 vietoje (2013 m. – 48, 2012 m. – 45), Estija iš 32 pakilo į 29, Latvija iš 52 pakilo į 42 vietą, o Lenkija iš 44 pakilo į 43 vietą.

Pastaraisiais metais Lietuva gerino inovatyvumo rodiklius. Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2010 m. nutarimu Nr. 163 „Dėl Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategijos“ patvirtinus ir pradėjus įgyvendinti Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategiją, Lietuvos suminis inovatyvumo indeksas didėjo, tačiau tesiekia 52% ES vidurkio. Pagal Europos inovacijų švieslentės (angl. *European*

Innovation Scoreboard) rodiklius Lietuva pagal inovatyvumą 2015 m. lenkia tik Bulgariją, Latviją ir Rumuniją. Inovatyviausios tarp ES valstybių išlieka Švedija, Danija, Vokietija ir Suomija.

Nors Lietuva laikytina vieną geriausių Rytų Europos regione statybos inžinerijos mokslinių tyrimų infrastruktūrą ir aukštos kvalifikacijos mokslinį personalą turinčių valstybių (interneto vartuose „*SCImago Journal & Country Rank*“ paskelbtuose valstybių reitinguose, sudaromuose pagal mokslinių leidinių citavimo statistiką, Lietuva statybos inžinerijos mokslų srityje užėmė šeštą vietą iš 23 Rytų Europos valstybių), kuri gerina savo inovatyvumo rodiklius, statybų sektorius prie to prisideda menkai – jis atsilieka nuo kitų nacionalinės ekonomikos šakų. Skaičiuojant pagal viso sektoriaus darbuotojų skaičių, 2010–2012 m. inovacijas diegė tik 18,7% statybos įmonių (iš viso pagal ekonominės veiklos rūšis tuo laikotarpiu inovacijos buvo diegiamos 30,0% įmonių).

Pasak Zavadsko, Kaklauskos, Banaičio (2010), keičiantis vidaus ir tarptautinei padėčiai (dalyvavimas Pasaulio prekybos organizacijoje, Lietuvos įstojimas į ES), vis sparčiau vykstant globalizacijai, technologijos pažangai, statybai keliami vis didesni reikalavimai. Šie pokyčiai lemia vis didesnę konkurenciją, kurią turi atlaikyti Lietuvos statyba, tampanti vis efektyvesnė, labiau inovacinė bei konkurencingesnė, turinti siekti naujų galimybių ir ieškoti naujų rinkų. Išsivysčiusiose pasaulio valstybėse ekonominė, teisinė, socialinė, technologinė, techninė ir politinė aplinka kelia vis didesnius reikalavimus statybai.

Autoriai išskiria pagrindinės priežastis, verčiančias didinti Lietuvos statybos efektyvumą.

- Rinkos ir ekonominis spaudimas: stipri konkurencija, globalinė ekonomika, regioniniai prekybiniai susitarimai, žema darbo jėgos kaina kai kuriose šalyse, dažni ir reikšmingi pasikeitimai rinkose, padidėjusi vartotojų galia.

- Socialinės aplinkos ir makrolygio kompleksškumas ir sudėtingumas: kintantis darbo jėgos pobūdis, valstybės reguliavimo panaikinimas, valstybinių subsidijų mažinimas, padidėjusi teisinių klausimų svarba, padidėjusi socialinė organizacijų atsakomybė, staigūs politiniai pokyčiai.

- Technologinis spaudimas: greitas moralinis technologijų nusidėvėjimas, padidėjusi inovacijų ir naujų technologijų reikšmė (Zavadskas, Kaklauskas, Banaitis, 2010).

Apibendrinant galima teigti, kad statybos sektoriui įtaką daro labai daug išorės veiksnių. Šie veiksniai gali sudaryti palankias sąlygas statybos verslui plėstis ne tik šalyje, bet ir užsienyje, ir priešingai, trukdyti jo plėtrą arba net sunaikinti. Todėl šio sektoriaus analitikai turi nuolat domėtis šalies pinigų ir izdo politika, stebėti infliacijos lygį, eksporto ir importo pokyčius, studijuoti teisės aktus, susijusius su statybos verslo kūrimu ir plėtra bei reikalavimais, keliamais būtent statybos verslo įmonių veiklai ir kt. Ypač turi būti atkreipiamas dėmesys į statybos kaip ūkio šakos plėtros tendencijas ir pagrindinių rodiklių (pardavimų, pajamų, išlaidų, kokybės, struktūros ir kt.) pokyčius.

2. ŪKIO SEKTORIAUS KONKURENCINGUMAS IR JO VERTINIMO MODELIAI

2.1. Ūkio sektoriaus konkurencingumo samprata

Konkurencijos sąvoka didesniu ar mažesniu mastu yra naudojama kasdien. Daugelis ekonomistų sutaria, kad rinkos ekonomika gerai veikia, kai joje yra konkurencija. Tačiau, pasak Maksvytienės (2001), rinkos ir konkurencijos kategorijos yra labai susiję, kad kartais net sutapatinamos. Pagal mokslininką Poper, konkurencija yra branduolys, o rinka- jį supantis apvalkalas (Maksvytienė, 2001: 158).

Konkurencijos terminas dažniausiai suvokiamas kaip savaime suprantamas ir traktuojamas gana nevienodai, kartais nepateikiant apibrėžimo, o bandant pateikti konkurencijos sąlygas ar jos veikimo pasekmes (Maksvytienė, 2001: 159). Konkurencijos atsiradimą sąlygoja savanaudiškumas, kuris Lydekos (2001) išskiriamas kaip natūralus ir neatsiejamas sistemos subjekto veiklos stimulus.

Terminas „konkurencija“ kilęs iš lotynų kalbos, reiškiantis „susidūrimas, varžymasis kurioje nors srityje, norint pasiekti tą patį tikslą“ (Tarptautinių žodžių žodynas, 1985). Ekonomistai klasikai (vieni žymiausių šios krypties atstovų – Adam Smith (1723–1790) ir David Ricardo (1772–1823)) konkurencingumą vertino produkcijos gamybos kaštais– kuo kaštai yra mažesni, tuo didesnį (absoliutų arba santykinį) pranašumą šios prekės atžvilgiu šalis įgyja tarptautinėje rinkoje (Titarenko, 2007:9).

Konkurencingumo sąvoką, jos problemas savo darbuose nagrinėjo užsienio mokslininkai, tokie kaip: Smith (1776), Porter (1985, 1990, 1998), Kotler (1985), Krugman (1994), Dyer (1998), Singh (1998), Griffiths, (2005), taip pat lietuvių mokslininkai: Urbonas, (1999), Urbonas, Maksvytienė (2002, 2003), Startienė (2004), Valentukevičius (2000), Pukelienė, Sabonienė (2004), Snieška (2002), Bernatonytė (2003), Vilpišauskas (2004), ir kt.

Nors ir skiriamas labai didelis dėmesys konkurencingumo problemai analizuoti, tačiau teorinis konkurencingumo aiškinimas lieka vienas iš sudėtingiausių klausimų. Ekonomistas Porter (1990) tvirtina, kad nėra tinkamo konkurencingumo apibrėžimo ir visuotinai pripažintos teorijos, kuri paaiškintų konkurencingumą. Anot Dumčiuvienės ir kt. (2005), tai lemia konkurencingumo sampratų platumas ir įvairiapusiškumas, nes šis reiškinys tiriamas iš skirtingų perspektyvų, aplinkos ir konteksto. Beniušienė, Svirskienė, (2008) teigia, jog pasaulio mokslininkai neturi vieningo požiūrio į konkurencingumą dėl to, kad „konkurencingumas- tai itin kompleksinė kategorija, o ne situacija ar būseną, išmatuojama vienu ar keliais parametrais“. Sinkienė (2008) mano, kad trūksta nuoseklaus modelio, kuris paaiškintų konkurencingumo teoriją, be to autorė išskiria ir kitas priežastis, tokias kaip: sudėtingumas apjungiant visus sąvokos turinio aspektus bei tai, jog atskiruose konkurencingumo analizės lygmenyse nagrinėjami unikalūs subjektai turi specifinius veiklos tikslus ir ypatumus.

1 lentelėje trumpai pateikti kai kurių mokslininkų ir pasaulinių organizacijų paaiškina konkurencingumo esmės bei jo sampratos paaiškinimai.

1 lentelė. Konkurencingumo sąvokų apibrėžimai (sudaryta autorės)

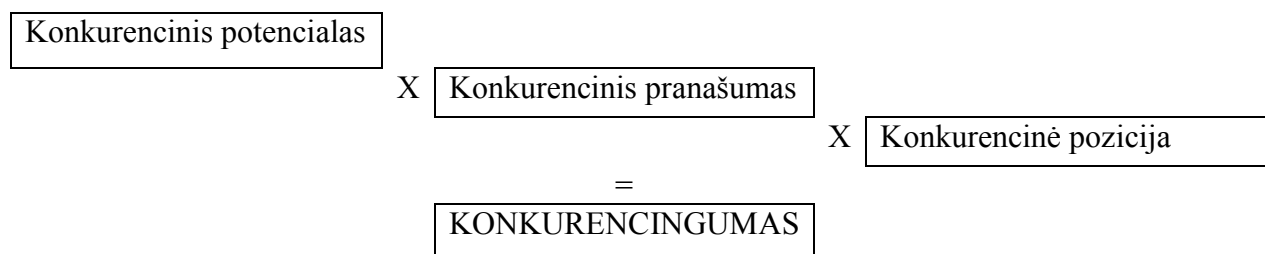
Autoriai (metai)	Konkurencingumo samprata
Klemetti (1989)	Gebėjimas konkuruoti dėl eksporto rinkų, palaikyti ekonomikos augimą ir užtikrinti užimtumą
Porter (1990)	Konkurencingumas gali reikšti šalies pasirengimą konkuruoti ateityje t.y., turėti galimybę laimėti būsimas varžybas. Taip pat konkurencingumą apibrėžia kaip praeities veiklos žymę. Būti konkurencingam šia prasme reiškia, kad pasisekė užimti tam tikrą gerą padėtį.
Trabold (1995)	Gebėjimas parduoti, pritraukti, prisitaikyti ir uždirbti
Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) (1996)	Įmonių, sektorių, regionų, valstybių, viršvalstybinių regionų gebėjimas, konkuruojant tarptautinėse rinkose, generuoti santykinai aukštą gamybos veiksmų pajamų bei užimtumo lygį.
Dyer, Singh (1998)	Konkurencinga įmonė yra tokia, kuri adaptuodamasi išorinėje rinkoje įgyja konkurencinį pranašumą per savo vidinius išteklius ar užmegzdama ryšius ir sąveikaudama su kitomis įmonėmis ir aplinka.
Lobanova (2001)	Konkurencingumas- sąvoka, apibendrinanti paklausos produktui charakteristikas, įvertinant įmonės gebėjimą transformuoti funkcinę veiklą bei vadybinę veiklą, tinkamai reaguojant ne tik į pokyčius rinkoje, bet ir į vadybos mokslo inovacinius pasiūlymus, skatinančius konkurencingumą.
Vaiginienė ir kt., (2001)	Pramonės konkurencingumas- toje pramonės šakoje veikiančių įmonių konkurencinių gebėjimų ir verslo aplinkos sąveika.
Grižas (2003)	Įmonės sugebėjimas sukonstruoti, pagaminti, parduoti gaminius, geresnius nei konkurentų, turint omenyje ne tik kainas, bet ir kitus veiksmus (pakuotės, reklama ir kt.), skatinančius konkurencingumą.
Griffiths, Zammuto (2005)	Įmonių konkurencingumas priklauso nuo to, kaip jos pačios geba valdyti savo išteklius, tokius kaip: finansai, darbuotojai, technologijos, marketingo, gamybos ir kitas funkcines žinias, strateginį pranašumą ir išnaudoti atsirandančias galimybes.
Pasaulio ekonomikos forumas (2006)	Veiksmų, politikų ir institucijų veiklos derinys, turintis įtakos valstybės konkurencingumo lygiui ir todėl nulėmiantis tą gerovės lygį, kurį gali pasiekti tam tikros valstybės ekonomika.
Simanavičienė ir kt. (2007)	Plačiuoju požiūriu konkurencingumas apibrėžiamas kaip sugebėjimas gaminti prekes teikti paslaugas, tenkinančias tarptautinių rinkų poreikius, užtikrinti ir didinti savo piliečių realias pajamas. Siauresniu požiūriu konkurencingumui aprašyti kartais naudojami tik atskiri užsienio prekybos (ypač eksporto) arba makroekonominiai (dažniausiai bendrojo vidaus produkto) rodikliai.
Beniušienė, Svirskienė (2008)	Konkurencingumas- tai sudėtinga sąvoka, apibūdinanti objekto arba subjekto gebėjimą konkuruoti, kintanti laiko, vietos arba sąlygų atžvilgiu.

Tai yra keletas iš daugelio sukurtų apibrėžimų. Jie tik iš dalies paaiškina konkurencingumo esmę. Galima teigti, kad konkurencingumo sampratos apibrėžimai priklauso nuo analizės objekto- valstybės, miesto, pramonės šakos, įmonės bei nuo to, kokių tikslų siekia šie objektai.

Skirtingas konkurencingumo koncepcijos supratimas ne tik atskirų mokslininkų tarpe, bet ir skirtingose šalyse aiškinamas tuo, jog konkurencingumas – tai kompleksinė kategorija, o ne situacija ar būseną, išmatuojama vienu ar keliais parametrais. Visais atvejais konkurencingumas yra susijęs su produktyvumu: nuo jo priklauso kokio dydžio ekonominė vertė bus sukurta, koks bus atlyginimo už

darbą ir investicijų atsipirkimo lygis (Keršienė, 2008).

Žitkus (2007) analizuodamas konkurencingumo esmę, pateikia konkurencingumo struktūrą (žr. 5 pav.), kurios pagrindiniais elementais laikomi: konkurencinis pranašumas, konkurencinė pozicija bei konkurencinis potencialas. Visi trys konkurencingumo elementai rodo vieno ekonominio vieneto pranašumą prieš kitą ar atsilikimą nuo jo.

5 pav. Konkurencingumo struktūra (Žitkus, 2005: 118)

Konkurenciniu potencialu autorius įvardija materialius ir nematerialius veiksnius, kuriais konkurencinėje kovoje disponuoja ekonominiai vienetai; konkurencinis pranašumas- būseną, rodanti ekonominio vieneto galimybes kitų panašių objektų atžvilgiu, o konkurencinė pozicija- vieta, kurią įmonė ar kitas ekonominis vienetas užima panašių objektų eilėje pagal pasiektus rodiklius.

Anot Žitkaus (2007), šis požiūris geriausiai atspindi pačią konkurencingumo esmę (konkurencingumą autorius apibūdina kaip ekonominio vieneto sugebėjimą sėkmingai dalyvauti konkurencinėje kovoje) ir atskirų jo dalių svarbą. Ekonominis vienetas negali būti konkurencingas, jei neturi tam potencialo ar iš turimo potencialo veiksnių negali (nesugeba) sukurti sau konkurencinio pranašumo.

Be šių sampratų konkurencingumas dar gali būti nagrinėjamas šalies, pramonės ir įmonės lygmenyse. Tačiau daugelis autorių nesutaria kas konkuruoja: firmos, šakos ar valstybės. Dalis mokslininkų Gielvanovskij, Žukovskaja, Trofimova, (1998), Maksvytienė (2002), Navickas ir Malakauskaitė (2010) konkurencingumo sąvoką vartoja sąlygiškai išskiriant į tris subjektų lygius: mikrolygį (įmonių konkurencingumas), mezolygį (šakų, korporacijų, konglomerato tipo įmonių konkurencingumas), ir makrolygį (šalies ekonomikos konkurencingumas).

Pasak Žitkaus, Mickevičienės (2013:431), „pirmine savo prasme konkurencingumo koncepcija buvo susijusi su įmonių (mikroekonominio) lygio ekonomikos subjektais. Laikui bėgant ji buvo pradėta taikyti ūkio sektoriams, visai šalies ekonomikai ar šalių teritoriniams vienetais (regionams) apibūdinti. Taip atsirado sektorių konkurencingumo, sisteminio konkurencingumo ar regioninio konkurencingumo koncepcijos“. Konkurencingumo koncepcijos taikymas įvairaus lygio ekonomikos subjektų situacijai analizuoti leido sukurti specifinius kiekvienam lygiui konkurencingumo apibrėžimus, atsiradimo ir palaikymo būdus, pažinimo ir vertinimo metodus.

Pasak Biekštaitės (2009: 80), konkurencingumą galima apibrėžti įmonės, pramonės sektoriaus ar

segmentų bei nacionaliniame lygiuose:

1. Įmonė turi konkurencinių pranašumų, jei gali gaminti ir parduoti konkurencinėse rinkose homogeniškus gaminius palankesnėmis kainomis nei kitos be subsidijų, arba jei gali gaminti unikalius gaminius, ar kurti ypatingas savybes esamiems gaminiams – inovacinius gaminius, jų patobulinimus, kurių kitos įmonės gaminti negali.

2. Pramonės šaka ir segmentas turi konkurencinių privalumų, jei yra pakankama konkurencija, kuri gerina produktyvumą ir skatina inovacijas; vartotojų reiklumas ir pažangumas dažnai viršija konkurentų galimybes; tarp įmonių egzistuoja sinergijos ryšiai; galimybės pradėti naują verslą ir pozityvi išorinė aplinka (informacijos gausa); įmonės patobulino turimus gamybos veiksnius.

3. Šalis turi konkurencinių pranašumų, jei verslo aplinka palanki atskirų ūkio segmentų plėtrai, o šalies ekonomika gali mobilizuoti išteklius produktyviam jų panaudojimui. Šalies konkurencingumas aprėpia daug įvairaus lygio ir svarbumo aspektų – pradedant įmonių sugebėjimu konkuruoti tarptautinėse rinkose ir netgi valstybės tarnautojų kompetencija tinkamai naudoti mokesčių mokėtojų lėšas

Anot Porter (1990), nagrinėjant lygmenų konkurencingumo aspektus galima teigti, jog:

- įmonė turi konkurencinių pranašumų, jei gali gaminti ir parduoti konkurencinėse rinkose homogeniškus gaminius palankesnėmis kainomis nei kitos be subsidijų, arba jei gali gaminti unikalius gaminius, ar kurti ypatingas savybes esamiems gaminiams – inovacinius gaminius, jų patobulinimus, kurių kitos įmonės gaminti negali;

- pramonės šaka ar segmentas turi konkurencinių privalumų, jei:

- a) yra pakankama konkurencija, kuri didina produktyvumą ir skatina inovacijas;

- b) vartotojai yra reiklesni ir pažangesni nei konkurentų;

- c) tarp įmonių egzistuoja sinergijos efektas, galimybės pradėti naują verslą ir teigiama išorinė aplinka (informacijos gausa);

- d) įmonės patobulina turimus gamybos veiksnius.

- šalis turi konkurencinių pranašumų, jei verslo aplinka palanki atskirų ūkio segmentų plėtrai, o šalies ekonomika gali mobilizuoti išteklius produktyviam jų panaudojimui.

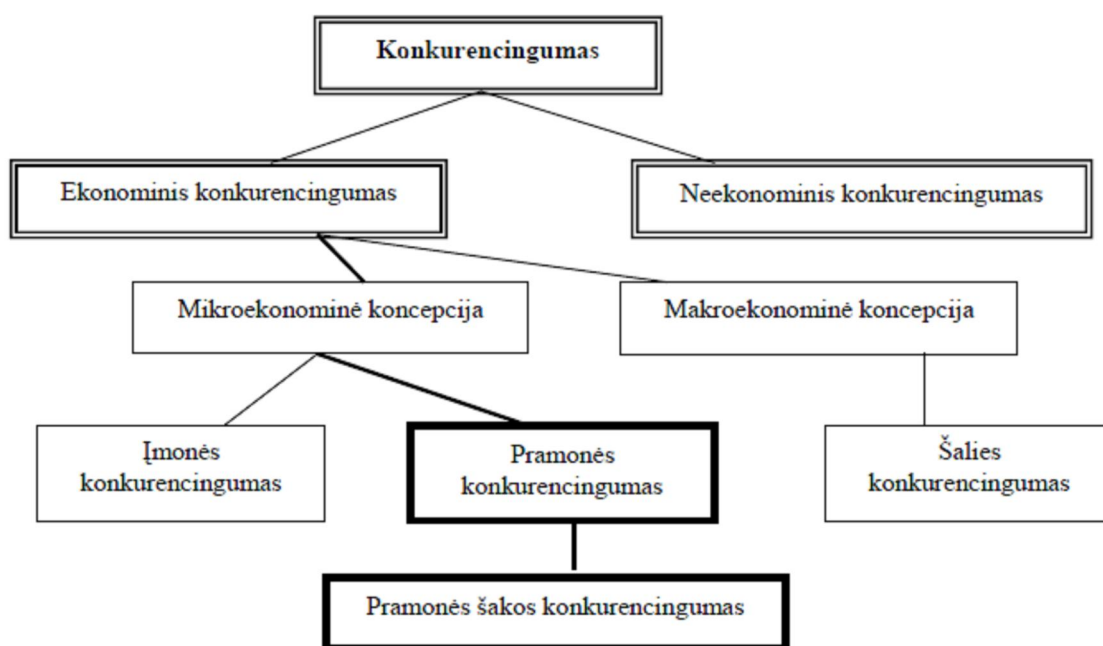
Reniewicz (2005), Grėbliauskas ir Ramanauskas (2007) papildomai išskiria megalygio konkurencingumą. Randomanskaitė ir Banytė (2003), Jurevičienė ir Komarova (2010) siūlo išskirti ir darbuotojų konkurencingumą.

Vėliau M. Porter idėjų šalininkai dar labiau išplėtė konkurencingumo sąvoką, akcentuodami ryšį tarp šalies ekonominės sėkmės indikatorių ir socialinės gerovės. Pavyzdžiui, J. Fagerberg konkurencingumą traktavo kaip „šalies galimybę užtikrinti savo piliečiams aukštą pragyvenimo lygį, palyginti su kitų šalių piliečiais“ (Titarenko, 2007: 10).

Šalies konkurencingumo kaip sėkmingos užsienio prekybos požiūriu šalininkai, šalis

prilygindami įmonėms, teigia, kad jos konkuruoja tarpusavyje dėl tarptautinių rinkų. Tokiu atveju šalies konkurencingumas didėja augant jos eksporto apimtims pasaulinėje rinkoje. Šalių, konkuruojančių tarptautinėje arenoje, konkurencingumas skiriamas į tokias dvi kryptis: konkurencingumas, kurį lemia kaina, ir konkurencingumas, kurį lemia kiti veiksniai. Šalių įmonės tarpusavyje gali konkuruoti vartotojams pateikdamos produkciją kuo mažesnėmis kainomis, kurias užtikrinti gali mažos produkcijos gamybos sąnaudos arba šalies valiutos kurso korekcijos (Rakauskienė, Tamošiūnienė, 2013).

Konkurencingumo sąvokos nagrinėjimo schema pateikta 6 paveiksle.

6 pav. Konkurencingumo koncepcijos nagrinėjimo schema (pagal Tamm, 2004)

Pramonės šakos ar ūkio sektoriaus konkurencingumas yra įtakojamas įvairių veiksnių. Visų pirma pramonės konkurencingumas priklauso nuo atskirų pramonės šakos įmonių sugebėjimo gaminti konkurencingą produkciją ir ją parduoti. Ūkio sektoriaus konkurencingumas priklauso nuo produkcijos, produkcijos diferenciacijos ir jos ypatybių, technologinių inovacijų.

Tamm (2004) išskiria tokius ūkio sektoriaus konkurencingumą įtakojančius veiksniai: produkcijos kaštai, kapitalo, darbo ir materialiniai kaštai, produktyvumas, inovacijos ir kt. Jurgutis (2004), Jucevičius (2004) bei Tamm (2004) išskirtų konkurencingumą įtakojančių veiksnių, dar išskiria tokius veiksniai kaip darbo jėgos kvalifikacija, gebėjimą tobulėti ir praktinėje veiklose taikyti turimas žinias, įmonių gebėjimą mokytis, makroekonominės politikos stabilumą.

Apibrėžiant konkurencingumą dažniausiai paminimas dalyvavimas tarptautinėse rinkose ir tolerantiškumas tokioms rinkoms, be to pajamų ir užimtumo didėjimas, tačiau tai bendri ekonominiai aspektai nenusakantys tikrosios konkurencingumo sampratos.

Pramonės šakos ar ūkio sektoriaus konkurencingumas priklauso ne tik nuo vidinių veiksnių, bet priklauso ir nuo konkurencinės aplinkos. Pramonės šakos ir visos pramonės konkurencingumas priklauso nuo vyriausybės vykdomos pramonės, konkurencijos, užsienio prekybos, inovacinės ir kt. politikos. Vyriausybės sugebėjimas parinkti tinkamas pramonės plėtros kryptis bei efektyvias priemones gali sustiprinti pramonės šakos konkurencingumą, visų pirma sukuriant palankias verslo sąlygas.

Šniukienė ir Paliulis (2011) mano, kad negalima sakyti, jog aukštesnio lygio konkurencingumas (pvz., makrolygio) daro žemesnį lygį (pvz., mezolygį) konkurencingesnį. Anot Grebliauko, Ramanausko (2007), mikrolygis turėtų būti laikomas ekonomikos gerovės pagrindu, nes vertybės yra kuriamos būtent mikrolygyje ir nuo ekonomikos subjektų sugebėjimų priklauso gaminamų prekių ir paslaugų gamybos efektyvumas.

Taigi, pasirinktas nagrinėti statybos sektoriaus konkurencingumas yra suprantamas kaip mezolygio konkurencingumas ir gali būti vertinamas atsižvelgiant į mikrolygio rezultatus. Taip pat jis yra vienas iš šalies konkurencingumą lemiančių veiksnių, todėl dar kartą patvirtinama teigiama šios pramonės šakos rezultatų įtaka Lietuvos ekonomikos sistemos augimui ir vystymuisi.

Apibendrinant galima teigti, kad dauguma specialistų sutinka, jog konkurencingumas yra ypatingai sudėtingas ir daugiaspektis reiškinys, kaip ir pati konkurencija, kurio įvertinimas reikalauja atsižvelgti į pasiektus rezultatus įvairiose srityse. Atlikus skirtingų autorių darbų palyginamąją analizę, pastebima, jog autoriai pateikia gana panašius konkurencingumo apibrėžimus, tačiau dažniausiai skiriasi analizei naudojami konkurencingumo lygmenys. Nepaisant konkurencingumo analizės lygmenų įvairovės, visi konkurencingumo analizės lygmenys yra vienas nuo kito tiesiogiai priklausomi ir susiję.

2.2. Ūkio sektoriaus konkurencingumo veiksniai

Pasak Meilienės, Snieškos (2010:120), šalies ekonominį konkurencingumą lemia daugelis veiksnių. Mokslinėje literatūroje jų randama vis daugiau, nors visą laiką pagrindinis dėmesys skiriamas ekonominiams veiksniams. Autoriai, cituodami J. Berdell, teigia, kad ekonominis pramonės šakos ar sektoriaus konkurencingumas gali būti formuojamas šiais pagrindiniais aspektais:

- 1) gebėjimu parduoti;
- 2) gebėjimu pritraukti;
- 3) gebėjimu pritaikyti;
- 4) gebėjimu uždirbti.

Šie tarpusavyje susieti aspektai gali būti pateikti hierarchinėje nacionalinio konkurencingumo sistemoje. Sisteminiu požiūriu gebėjimas uždirbti traktuojamas kaip bendriausias šalies

konkurencingumo rodiklis, o išskirti gebėjimai parduoti, pritraukti ir pritaikyti įvardijami kaip šalies konkurencingumą nusakantys veiksniai.

Liučvaitienė, Peleckis (2011) pateikia 3 stambių veiksnių grupę, lemiančių konkurencingumą (2 lentelė). Autoriai pabrėžia, kad siekiant įvertinti konkurencingumą, pateiktus konkurencingumo veiksnius būtina nagrinėti kompleksiskai, nes visi jie yra tarpusavyje susiję ir formuoja vientisą sistemą.

**2 lentelė. Pramonės šakos ar sektoriaus konkurencingumą lemiantys veiksniai
(Liučvaitienė, Peleckis, 2011:201)**

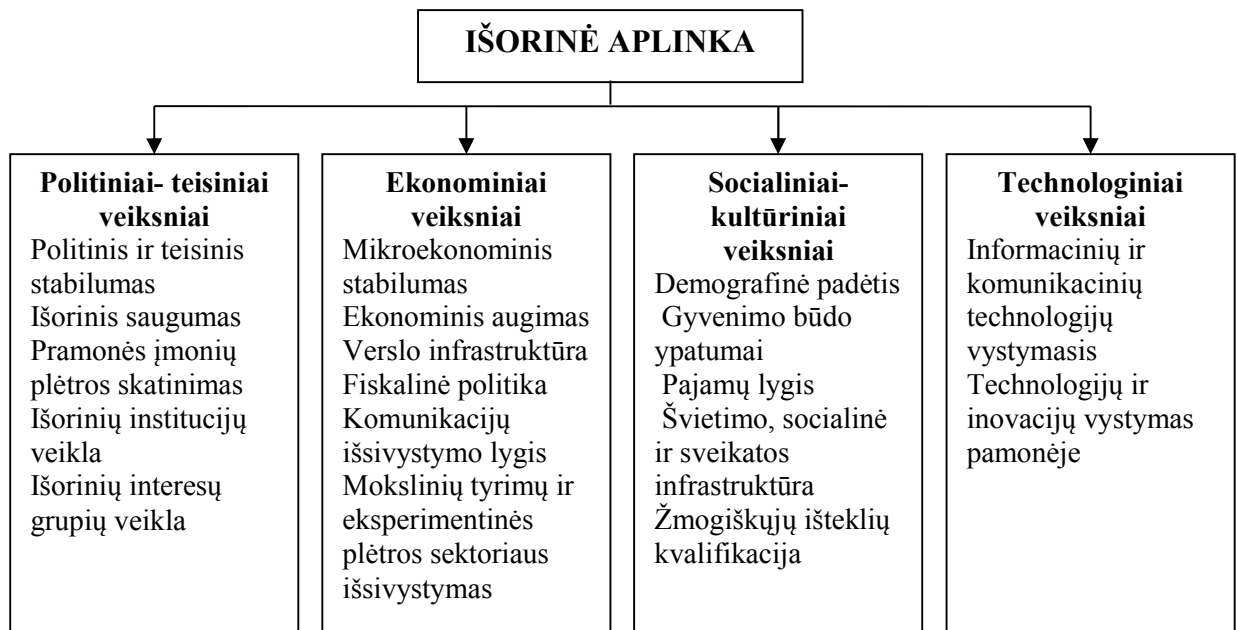
Veiksnių grupė	Veiksniai
Bendrieji veiksniai	Geopolitinė šalies padėtis; Teisinė šalies sistema; Ekonominė šalies padėtis; Valstybės ekonominė ir socialinė politika; Demografinė šalies padėtis; Gamtinė-ekologinė šalies padėtis
Rinkos ekonomikos pagrindinės charakteristikos	Regionų skirtumai; Produkcijos kaina; Valstybės finansinė parama; Rinkos talpumas ir vartotojų mokumas; Mokesčių sistema
Veiklos infrastruktūros veiksniai	Nuosavybės forma; Darbuotojų kvalifikacija; Subjekto ekonominis pajėgumas; Gamybinių struktūrų ir infrastruktūros pertvarkymas; Moksliniai tyrimai

Kitokį ūkio sektoriaus tarptautinio konkurencingumo veiksnių ketvertą išskiria Fagerberg, Knell ir Srholec (2004). Autorių nuomone, šalies konkurencingumą lemia:

- technologinis konkurencingumas,
- gebėjimų konkurencingumas,
- kainos konkurencingumas,
- paklausos konkurencingumas.

Dažniausiai konkurencingumą lemiančius veiksnius mokslininkai klasifikuoja į vidinius ir išorinius bei pabrėžia skirtingą šių veiksnių įtaką konkurencingumui. Įmonės, norėdamos išlikti konkurencingos globalioje rinkoje, turi sugebėti atlaikyti didėjančią konkurencijos spaudimą, atsirandantį dėl prekių ir paslaugų rinkų liberalizavimo; sugebėti patenkinti vis griežtėjančias veiklos sąlygas; sugebėti pasinaudoti politikų sukuriamomis sąlygomis verslui.

Sinkienė (2008), atlikusi miestų konkurencingumo analizę, Meilienė, Snieška (2010) analizavę pramonės konkurencingumo veiksnius, pateikė pagrindinius **išorinės aplinkos veiksnių** elementus pagal PEST modelį (žr. 7 pav.).

7 pav. PEST modelio veiksniai (pagal Sinkienė (2008) ir Meilienė, Snieška (2010))

Ilgainiui, įvairiais aspektais analizuojant konkurencingumą vis dažniau pabrėžiama inovacijų, kaip pagrindinio konkurencingumą skatinančio veiksnio, svarba. 2000 m. kovo mėn. Lisabonoje vykusio ES valstybių ir vyriausybės vadovų susitikimo metu, siekiant padidinti ES ekonomikos efektyvumą, ES valstybių bei vyriausybės vadovai parengė strategiją, kurios tikslas — iki 2010 m. paversti Europą sėkmingiausia ir konkurencingiausia žinių ekonomika (European Commission, 2010).

Marčinskas, Diskienė (2001) teigia, jog įmonė siekdama, kad ją lydėtų sėkmė, turi būti pajėgi sukurti nuolatinį konkurencinį pranašumą. Tam reikia lankstumo ir operatyviai reaguoti į besikeičiančias aplinkybes, tai leistų aplenkti konkurentus ir pasiekti produktyvumą bei pelningumą, suteiksiantį įmonei galimybių plėtotis.

Veiksniai, anot auorių, lemiantys įmonės konkurencingumą, įprastai skirstomi į dvi stambias grupes: išorės (makroaplinkos ir jos dalies-konkurencinės aplinkos veiksniai) ir vidaus (įmonės vidaus aplinkos veiksniai, kurie yra daugiau ar mažiau jos pačios kontroliuojami).

Kokie veiksniai prioritetingi (išorės aplinkos veiksniai, konkurencinių strategijų formavimas, išskirtinių išteklių turėjimas ar vadybinio potencialo kokybė), yra diskutuotinas klausimas, nes įvairūs autoriai, nagrinėdami konkurencinio pranašumo įgijimo būdus, pabrėžia skirtingus veiksnius.

Investicijos į mokslą– vienas svarbiausių pramonės, tuo pačiu ir šalies išlikimo bei sėkmės garantų. Kaip teigia Garelli (2005), švietimo politika kelia įgūdžius ir kompetencijas visoje ekonomikoje. Nematerialinių išteklių reikšmę žinių ekonomikoje, tokių, kaip kompetencija, žinios, kūrybingumas, darbuotojų motyvacija akcentuoja ir Snieška, Drakšaitė (2007).

Daugėlienė, Marcinkevičienė (2009) teigia, kad žmogiškojo kapitalo ištekliai- tai vienas pagrindinių ramsčių, palaikančių šalies ekonominį augimą, taip pat ir konkurencingumą, žiniomis

grįstame pasaulyje. Analizuojant konkurencingumą šiandieninėje, žiniomis grįstoje visuomenėje, vykstant žinių cirkuliacijos procesams, požiūriu vienos šalys laimi, kitos dėl proto nutekėjimo pralaimi.

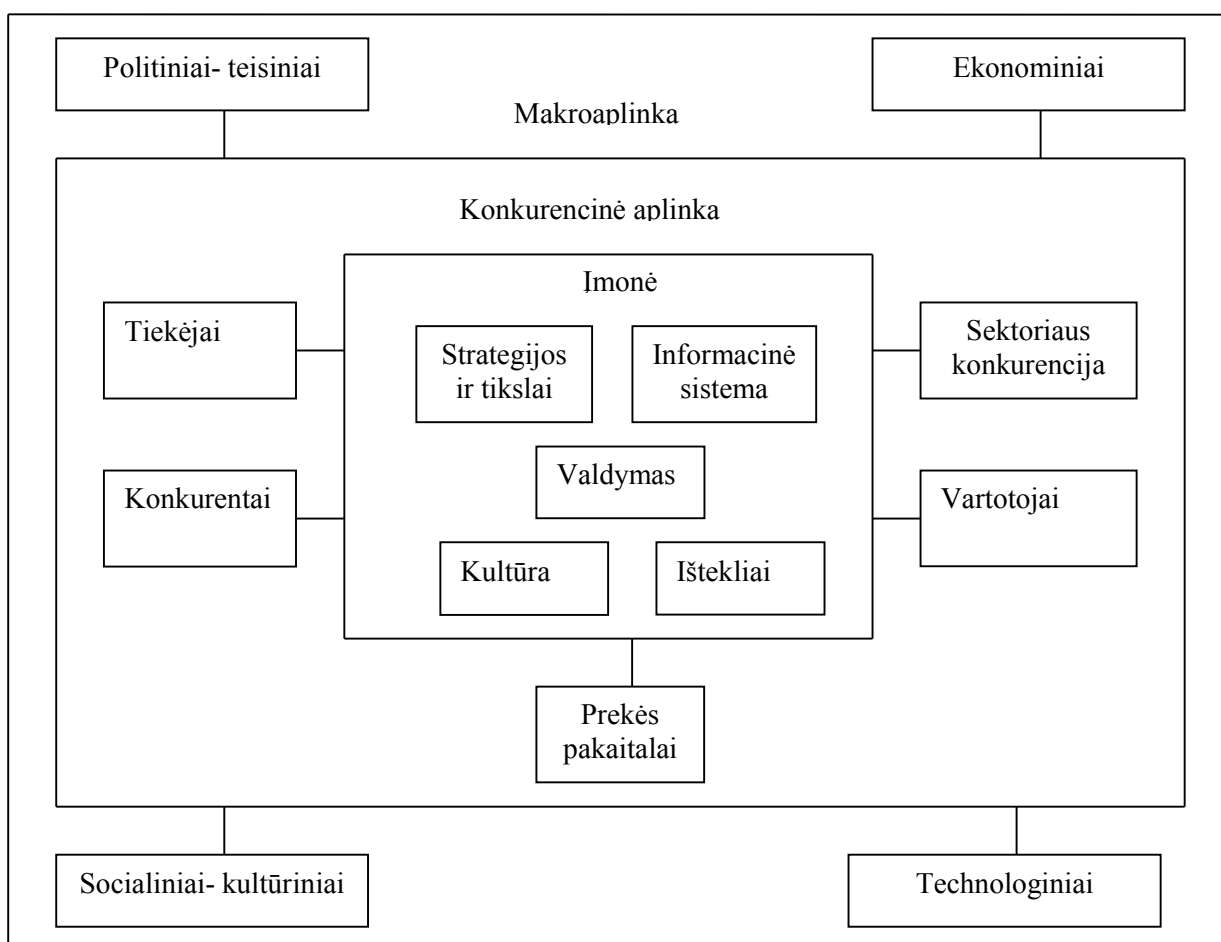
Lučvaitienė, Peleckis (2011), atlikę skirtingų autorių konkurencingumą lemiančių veiksnių išskyrimo principus ir jų poveikio vertinimą, teigti, kad dažniausiai akcentuojami ekonominiai veiksniai.

Sinkienė (2008:77), apibendrinama įvairių mokslininkų požiūrius konkurencingumo didinimą lemiančius **vidinius veiksnis**, jų struktūrą ir reikšmę analize, siūlo vidinius konkurencingumą lemiančius veiksnis skirstyti į keturias pagrindines kategorijas:

- 1) žmogiškieji veiksniai;
- 2) instituciniai veiksniai;
- 3) fiziniai veiksniai;
- 4) ekonominiai veiksniai.

Kiekvieną šių kategorijų sudaro tam tikri elementai, kurių raiška lemia sektoriaus situaciją konkurencinėje kovoje kitų tos pačios sektoriaus konkuravimo rinkos dalyvių atžvilgiu.

Marčinskas, Diskienė (2001) sudarė schemą, kuri apjungia visus įmonių veiklos konkurencingumą lemiančius veiksnis (8 pav.).

8 pav. Įmonių konkurencingumą lemiantys veiksniai (Marčinskas, Diskienė (2001:65))

Apibendrinant įvairių mokslininkų akcentuojamus pramonės ar ūkio sektoriaus konkurencingumą formuojančius veiksnius, juos galima suskirstyti į šias grupes:

- visiškai nekontroliuojami esminiai konkurencingumo veiksniai (pvz., geografinės sąlygos);
- trumpalaikiai nekontroliuojami veiksniai, kurie gali būti kontroliuojami ilgalaikiu laikotarpiu (pvz., mokymo lygis, tyrimų ir plėtros infrastruktūra);
- aukštesnio lygio institucijos kontroliuojami veiksniai, kurių kontrolės lygmuo priklauso nuo politinių aspektų ir lobizmo (pvz., vyriausybės socialinė ekonominė politika);
- tiesiogiai kontroliuojami veiksniai, apimantys ekonominio subjekto išteklius ir priemones, kurių panaudojimo efektyvumas sąlygoja subjekto konkurencingumą.

Kadangi statybos sektorius yra specifinis, Gudienė (2014:26) pateikia Arslan ir Kivrak (2008) sudarytą būtent statybos įmonės konkurencingumo vidinių veiksnių grupę:

- verslo valdymas,
- finansinės sąlygos,
- savininkas/vadovo savybės,
- darbo kokybė,
- pardavimas ir rinkodara,
- rinkos atranka,
- technologijų naudojimas.

Autorė pateikia ir apibendrintą statybos sektoriaus konkurencingumą lemiančių veiksnių sąrašą, kur atsižvelgdama į konkurencingumo veiksnių gausą ir įvairovę, veiksnius suskirstė į 7 grupes:

1. Išoriniai.
2. Instituciniai.
3. Susiję su konkrečiu statybos projektu.
4. Susiję su konkrečia statybos projekto valdymu ir komanda.
5. Susiję su statybos įmonės vadovu.
6. Susiję su statytoju.
7. Susiję su klientu (Gudienė, 2014:36).

3 lentelė. Statybos sektoriaus konkurencingumą lemiančių veiksnių grupės (pagal Gudienė, 2014:26)

Autoriai	Veiksnių grupės
Belassi, Tukul (1996)	Su įmonių vadovais susiję veiksniai, su projektais susiję veiksniai, su įmone susiję veiksniai ir išoriniai aplinkos veiksniai.
Lim, Mohamed (1999)	Makro, mikroveiksniai.
Sawacha et al. (1999)	Istoriniai, ekonominiai, psichologiniai, techniniai, procedūriniai, organizaciniai ir aplinkosaugos veiksniai.
Chan et al. (2004)	Objektyvios priemonės, subjektyvios priemonės.
Ankrah (2007)	Organizaciniai veiksniai, pramonės veiksniai, išoriniai veiksniai.
Mbachu, Nkado (2007)	Kontroliuojami veiksniai (vidiniai), nekontroliuojami veiksniai (išoriniai).
Tan et al. (2007)	Socialinė įtaka, techniniai gebėjimai, finansavimo galimybės ir apskaita, statusas, rinkodaros galimybė, valdymo įgūdžiai, organizacinė struktūra ir darbas.
Arslan, Kivrak (2008)	Verslo valdymas, finansinės sąlygos, savininkas/vadovo savybės, darbo kokybė, pardavimas ir rinkodara, rinkos atranka, technologijų naudojimas
Frodel et al. (2008)	Aplinkos, kliento, statybų valdymo, meistriškumo
Saqib et al. (2008)	Projektų valdymo veiksniai; veiksniai, susiję su: viešaisiais pirkimais susiję, su klientu, su projektuotojų komanda, su tiekėjais, su projektų vadovais, su verslo ir darbo aplinka.
Enshassi et al. (2009)	Kainos, laiko, kokybės, produktyvumo, klientų pasitenkinimo, nuolatinis ir visuomenės pasitenkinimas, tautos, sveikatos ir saugumo, inovacijų ir mokslo, aplinkos.
Ng et al. (2009)	Padėtis rinkoje, su įranga susiję veiksniai, žmogiškieji išteklių, darbo užmokestis, valdymo gebėjimas prisitaikyti prie pokyčių, su projekto sėkme susiję veiksniai.
Yang et al. (2009)	Sąlygų, veiksnių, suinteresuotų grupių vertinimo, pradinės projekto informacijos, sprendimų priėmimo ir tvarios paramos.
Zawawia et al. (2011)	Vadovavimas, kultūra, struktūra, funkcijos ir pareigos, sistemos infrastruktūra, vertinimas.
Chen et al. (2012)	Bendradarbiavimo grupės kultūra, ilgalaikė kokybės perspektyva, nuoseklius tikslus, bendras išteklių dalijimasis.
Pakseresht, Asgari (2012)	Projektų valdymas, logistika, darbdavys, projektuotojų komanda, rangovas, projekto vadovas, verslo aplinka.
Alzahrani, Emsley (2013)	Saugumas ir kokybė, ankstesnė veikla, aplinka, valdymo ir techniniai aspektai, išteklių, organizavimas, patirtis, ankstesnių projektų dydis / tipas, finansavimas.

Kaip matome, dauguma mokslo analitikų sutinka, jog konkurencingumas yra ypatingai sudėtingas savo daugiaaspektiškumu reiškinyje, konkurencingumo samprata gan įvairiapusė, ji priklauso nuo taško, iš kurio į šią sąvoką žiūrima, taip pat nuo to, koku tikslu ji yra formuojama.

2.3. Ūkio sektoriaus konkurencingumo vertinimo metodikos

Pažymėtina, kad ekonominėje literatūroje išskiriamos įvairios konkurencingumo vertinimo metodikos, kurios skiriasi savo aprėptimi, tikslais ir vertinamais objektais. Analizuojami ir lyginami keli konkurencingumą apibūdinantys rodikliai, skaičiuojamas konkurencingumo indeksas, kiekybiniu ir kokybiniu aspektu nagrinėjami ne tik konkurencingumą lemiantys veiksniai, bet ir aplinkos, darančios jiems įtaką. Sujungiamos skirtingos konkurencingumo raiškos sritys– ekonominė, finansinė, socialinė, politinė ir institucinė į visumą, kuri vėliau kompleksiskai analizuojama. Bruneckienė (2010)

pabrėžia, kad akademinėje visuomenėje nėra bendros, vienodos nuostatos dėl efektyviausios konkurencingumo vertinimo metodikos. Skiriasi ne tik mokslininkų požiūriai dėl metodologinių konkurencingumo vertinimo aspektų, tačiau ir dėl veiksnių, sąlygojančių pramonės šakos konkurencingumą.

Remiantis Ramanausku (2004), konkurencingumo vertinimo metodikos gali būti skirstomos į penkias grupes:

1. Konkurencingumo rodiklių vertinimo metodikos. Šiai grupei priklausančios metodikos yra dviejų pagrindinių tipų: 1) kainų konkurencingumo vertinimo metodikos (analizuojami užsienio prekybos, valiutų kursų ir kt. rodikliai); 2) ne kainomis grįstos konkurencingumo vertinimo metodikos (analizuojami produkcijos patikimumo, kokybės ir kt. rodikliai).

2. Ekonomikos sektorių konkurencingumo vertinimo metodikos. Šiai grupei priskiriamas Porter „Deimanto“ modelis, Cho „Devynių faktorių“ ir Rugman ir D’Cruz „Dvigubo deimanto“ modeliai ir kitos metodikos.

3. Regiono/ šalies lygmens konkurencingumo vertinimo metodikos. Šiai grupei priklauso Masačusetso technologinio bendradarbiavimo agentūros paskelbtas Masačusetso inovacijų ekonomikos indeksas (angl. Index of the Massachusetts Innovation Economy) ir kitos metodikos.

4. Tarptautinio lygmens konkurencingumo vertinimo metodikos. Pagrindinės šiai grupei priskiriamos metodikos: Pasaulio ekonomikos forumo (angl. World Economic Forum) skelbiami šalių, pasaulio regionų konkurencingumo indeksai bei Šveicarijoje įsteigto Tarptautinio vadybos plėtros instituto (angl. International Institute for Management Development) periodiškai sudaromas Pasaulinio konkurencingumo reitingas (angl. World Competitiveness Scoreboard).

5. Ekonominės politikos konkurencingumo vertinimo metodikos. Šiai grupei priskiriamas 1973 m. Masačusetse (JAV) įsteigto Paveldo fondo (angl. Heritage Foundation) sukurtas Ekonominės laisvės indeksas (angl. Index of Economic Freedom) ir kitos metodikos.

Tuo tarpu Pukelienė, Sabonienė (2004) konkurencingumui vertinti siūlo plačią rodiklių sistemą, kurią skirsto į kelias grupes:

- rinkos dalies rodikliai- įmonės rinkos dalis, pardavimų augimo tempai;
- finansiniai rodikliai- įmonės likvidumo ir finansinės rizikos koeficientai, apyvartumo bei pelningumo rodikliai, akcijų pelningumo ir jų rinkos vertės kitimo dinamika, sąnaudų dydis.
- vystymosi rodikliai- investicijų apimtis, išlaidos mokslo tiriamiesiems darbams, išlaidos vadybinės bei inžinerinės kompetencijos tobulinimui, pritrauktų užsienio investicijų apimtis;
- marketingo rodikliai– tai produktų ir paslaugų kokybinės charakteristikos, klientų aptarnavimo kokybė, naujausių technologijų panaudojimas, pardavimo tinklas, reklama, įmonės įvaizdis, išlaidų marketingui apimtis;
- produktyvumo rodikliai– pardavimų metinės apimties vertinė išraiška bei per metus sukurta

pridėtinė vertė, tenkanti vienam dirbančiajam, produktyvumo rodiklių dinamika, atspindinti konkurencingumo lygio kitimą per tam tikrą laikotarpį;

Pasak Navicko, Malakauskaitės (2010: 7-8), plačiausiai taikomos mezolygmens (dažniausia – ekonomikos sektorių) konkurencingumo vertinimo metodikos gali būti suskirstytos į tris grupes:

1. Makroekonominių ir šakos įmonių ekonominės veiklos rezultatų analizė. Pagal šią metodiką vertinami pagrindiniai makroekonominiai ir ūkio šakos rodikliai, pvz., šakos pardavimo apimtis, generuojama pridėtinė vertė, darbuotojų skaičius, be to, šie rodikliai lyginami su pasaulio ar ES šalių vidutiniais

2. Lyginamoji analizė (angl. *benchmarking*). Ši metodika remiasi pasirinktų objektų konkurencingumo rodiklių lyginamąja analize (labiausiai paplitusi įmonių ir šalių rodiklių lyginamoji analizė). Pagrindinė metodikos problema – statistinių duomenų patikimumas. Taikyti šią metodiką konkrečių įmonių konkurencingumui vertinti yra sudėtinga, nes sunku gauti agreguotų patikimų šakos duomenų.

3. M. E. Porter „Deimanto“ modelis. M. E. Porter metodika grindžiama pagrindinių keturių susijusių elementų, kurie lemia ekonomikos sektorių ir šalių konkurencinį pranašumą, analize.

Liučvaitienė, Peleckis (2011:188-189) konkurencingumo vertinimo metodikų sąrašą papildė dar keliomis metodikomis:

1. Pasaulio banko metodika (The Competitiveness of European industry, 1999), kurioje duomenų bazę sudaro 49 rodikliai, leidžiantys įvertinti šalies ekonominę būklę bei konkurencingo verslo plėtojimo galimybes. Svarbiausi šios metodikos rodikliai: 1) bendrieji ūkio raidos rodikliai (BNP, BNP metinis augimas, pajamų pasiskirstymo standartinis nuokrypis); 2) makroekonominių ir tarptautinių ekonominių ryšių rodiklių (investicijų, produktyvumo, eksporto struktūros) dinamika; 3) finansinių rodiklių (užsienio skola, kainų įtaka BVP augimui, vertybiniai popieriai) dinamika; 4) infrastruktūros (ryšiai, keliai, elektra) ir investicinio klimato rodikliai.

2. Europos Komiteto metodika (The Competitiveness of European industry, 1999), kurioje teigiama, kad šiuolaikinėje, greitai besikeičiančių sąlygų pasaulinėje ekonomikoje vienu iš svarbiausių konkurencingumą įtakančių veiksnių yra gebėjimas prisitaikyti prie sparčiai tobulėjančių technologijų ir greitai reaguoti į pasikeitimus. Pagrindiniai šios metodikos rodikliai: 1) gamybos apimtys ir darbo produktyvumo (kaip sukurtos pridėtinės vertės ir metinio darbuotojų skaičiaus santykis) metinis pokytis; 2) užimtumo metinis pokytis; 3) vidutinių metinių gamybos, eksporto ir importo pokyčiai (eksporto augimo tempams viršijant gamybos augimo tempus, ir eksporto apimtims augant greičiau nei importui, daroma išvada, kad šalies konkurencingumas tarptautinėse rinkose didėja arba išlaikomas pastovus lygis); 4) specializacijos ir koncentracijos rodikliai (koncentracijos koeficientai: Herfindalio indeksas, dalių standartinis nuokrypis; specializacijos koeficientai: Ballaso

indeksas, geografinės specializacijos rodiklis; nepanašumo indeksas (absoliučių skirtumų suma); Gini koeficientas).

3. Naujosios Zelandijos Tyrimo, mokslo ir technologijų ministerijos metodika (The World Competitiveness Yearbook, 1996), pagal kurią šalies ūkio sektoriai suskirstyti į keturias grupes pagal technikos ir technologijų naudojimo lygį, t.y. aukštų, vidutiniškai aukštų, vidutiniškai žemų ir žemų technologijų. Šios metodikos rodikliai yra: eksporto/importo koeficientas; importo prasiskverbimo ir atvirumo užsienio konkurencijai rodikliai; eksporto specializacija; vidaus sektoriaus prekybos rodiklis.

4. Vietinių išteklių sąnaudų metodika (Lietuvos pramonės konkurencingumo įvertinimas, 2000), kuri įvertina viso šalies ūkio, konkretaus sektoriaus arba prekių grupės konkurencingumą trumpalaikiu ir vidutinės trukmės laikotarpiu. Gaminama produkcija laikoma konkurencinga jei DRC rodiklis yra mažesnis už 1. Jei DRC lygi 1 arba viršija 1, produkcija yra nekonkurencinga. Pagrindinis metodikos rodiklis: DRC – vietinių išteklių išlaidų rodiklis.

5. Lietuvos ūkio instituto metodika (Lietuvos pramonės konkurencingumo įvertinimas, 2000), pagal kurią konkurencingumo įvertinimas atliekamas remiantis Lietuvos užsienio prekybos bei pramonės veiklos rodikliais ir jų palyginimu su atitinkamais ES- 15 šalių rodikliais. Pagal šią metodiką naudojami šie rodikliai: 1) atskleistas santykinis pranašumas; atskleistas konkurencinis pranašumas; Lietuvos prekių eksporto dalis ES šalių atitinkamų prekių eksporte; ES šalių prekių importo dalis, kurią sudaro Lietuvos prekių eksportas; prekių eksporto dalis visame Lietuvos eksporte; prekių eksporto į ES dalis visame Lietuvos eksporte į ES; grynosios pajamos iš Lietuvos prekių eksporto; 2) darbo produktyvumas (pagal pagamintą produkciją); darbo produktyvumas (pagal pridėtinę vertę); darbo produktyvumo augimo tempai; pramonės produkcijos apimties augimo tempai; darbuotojų skaičiaus augimo tempai; 3) produktų kokybė, technologijų lygis, vartotojų aptarnavimo lygis, naujovių diegimas, rinkodara, darbo jėgos kvalifikacija; 4) mokslo tyrimai ir plėtra; darbo jėgos išteklių kokybinis lygis; finansinių išteklių prieinamumas; veiklos infrastruktūros lygis.

Pagal Lietuvos Respublikos Ūkio ministeriją (2004), pramonės konkurencingumą vertinančius tyrimus pagal tyrimo tikslą sąlyginai galima suskirstyti į šias grupes:

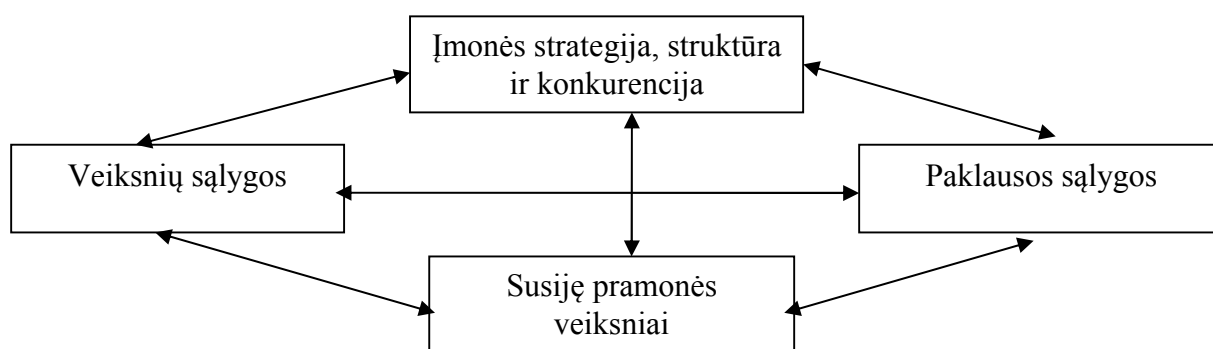
- įvairiapusis, visos šalies pramonės konkurencingumo įvertinimas;
- gamybinių (pramoninių) grupių analizė;
- šalies tarptautinio konkurencingumo įvertinimas-aukštų technologijų ir sudėtingų produktų srityse ir kuriančių didelę pridėtinę vertę pramonės sektoriuose ir veiklose, įvertinimas.
- verslo aplinkos įvertinimas.

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog visi pateikti konkurencingumo vertinimo modeliai gali būti naudojami ūkio sektoriaus konkurencingumui įvertinti, tačiau jų panaudojimo galimybes specifinėse ūkio šakose yra ribotos dėl informacijos trūkumo daugeliui rodiklių apskaičiuoti.

2.4. Ūkio sektoriaus konkurencingumo vertinimo modeliai

Šalies, pramonės sektoriaus ar įmonės konkurencingumo vertinimas yra plačiai paplitęs tyrimų būdas. Mokslinėje literatūroje pateikiama gana daug konkurencingumo vertinimo modelių, tačiau, kuris iš pateiktų modelių labiausiai tinkamas sektoriaus ar įmonės konkurencingumui vertinti, nuomonės išsiskiria.

Pramoninių grupių konkurencingumo vertinimo metodologinis pagrindas– Porter (1990) sukurtas „Deimanto“ modelis (žr. 9 pav.), kuriame išskirti keturi vidiniai veiksniai, veikiantys kiekvienas atskirai ir visi keturi kaip vientisa sistema, ir išoriniai veiksniai, sąlygojantys pramoninių grupių konkurencingumą. Visi šie veiksniai susiję, jie veikia ir stiprina vienas kitą. Kartu jie sudaro aplinką, kurioje įmonės varžosi ir įgyja konkurencijos patirtį bei pranašumą varžovų atžvilgiu.

9 pav. „Deimanto“ konkurencingumo modelis (pagal Porter, 1990)

Modelyje pateikti vidiniai veiksniai veikia kiekvienas atskirai bei visi keturi kaip sistema, o išoriniai veiksniai sudaro palankias (nepalankias) sąlygas konkurencingumo didinimui. Nustačius pagrindinius vidinius ir išorinius veiksnius, galima įvertinti tam tikros pramonės šakos ar įmonės konkurencingumą. Įmonės konkurencinis pranašumas negali išsilaikyti, jei visi „Deimanto“ veiksniai nėra tam palankūs. Porter teigimu: „„Deimanto“ modelis parodo, kaip šie veiksniai veikdami kartu sukuria verslo aplinkos dinamiškumą, stimuliuoja ir intensyvina konkurenciją, o valstybės ekonominė politika turi taip tobulinti „Deimanto“ veiksnius, kad įmonės galėtų daug sėkmingiau pasiekti didesnę produktyvumą“ (Vaiginienė ir kt., 2006: 93).

Pasak Shafaei (2008), Porter modelis siūlo tikslias tinkamas rekomendacijas ką reikia pakeisti, kad būtų išlaikomas konkurencingumas, tačiau Porter modelis yra kokybinis ir nepateikia kokybinių matų įvertinti jo išskirtų veiksnių poveikio konkurencingumui (Shafaei, 2008). Dėl to, vadovaujantis Porter modeliu, sunku nuspręsti, kuris pramonės sektorius bus labiausiai konkurencingumas ateityje. Nepaisant išvardintų trūkumų Porter „Deimanto“ modelis plačiai taikomas pasaulyje ne tik pramonės sektorių ar įmonių konkurencingumo įvertinimui, bet ir regionų konkurencingumo įvertinimui.

Šis modelis sulaukė nemažai kritikos Dunning (1993), Krugman (1994), Cho (2005), Moon, Rugman ir Verbeke (1998) moksliniuose darbuose. Simanavičienė ir kt. (2007) išsamiai analizavę „Deimanto“ modelį, pateikė pagrindinius šio modelio trūkumus:

- modelis pritaikytas išsivysčiusių šalių konkurencingumui analizuoti;
- modelis eliminuoja tarptautinę veiklą ir jos daromą įtaką konkurencingumui;
- Vyriausybės priskyrimas prie išorės veiksnių.

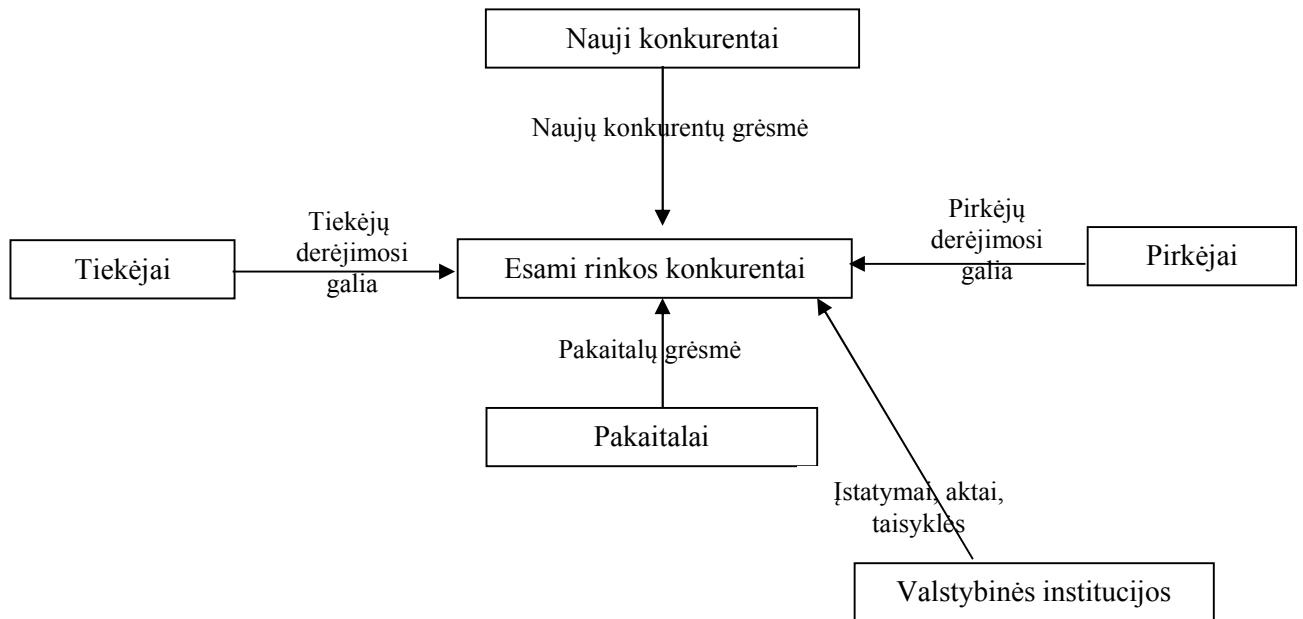
Tačiau Jusevičius ir kt. (2009) paneigia vieną iš Simanavičienės ir kt. pateiktą „Deimanto“ modelio trūkumą, teigdami, jog šis modelis gali padėti įvertinti tiek įmonių, tiek pramonės šakų konkurencingumą. Autoriai priėjo išvados, kad įmonių konkurencingumas, iš vienos pusės, priklauso nuo bendros nacionalinės ekonomikos, ir, iš kitos pusės, lemia šalies konkurentabilumą. Ši idėja gali būti pritaikyta vertinant pramonės sektoriaus konkurencingumą.

Modifikuotas M. Porter modelis. Jucevičius ir kt. (2010) nagrinėdami konkurencingumo tyrimo problemą sutinka, jog M. Porter penkių jėgų modelis, nors ir pripažįstamas kaip geriausiai tinkamas suprasti aplinką dažnai neišsamiai paaiškina besivystančių šalių konkurencingumą ir jos aplinką. Jis teigia, jog šiame modelyje neatsispindi labai svarbus konkurencinę aplinką lemiantis veiksnys– valstybės institucijos. Tokį patį požiūrį į M. Porter „Deimanto“ modelį išreiškė ir kiti konkurencijos procesus tiriantys mokslininkai: Rugman (1991, 1993, 2000), Moon, Rugman and Verbeke (1995), (Cho, Moon, 2000).

Lietuvoje, o taip pat ir kitose posocialistinėse bei besivystančiose šalyse, situacija kitokia. Ryškiausias pavyzdys– privatizacijos procesas. Įstatymai ir normatyviniai aktai teisiškai vienodai galioja visiems ūkio subjektams, tačiau realiai pasinaudoti teikiamomis galimybėmis gali ne visi. Be to, kai kuriose privatizuotose įmonėse išliko nemaža dalis valstybinio kapitalo, dėl to jie gali turėti nevienodą padėtį licencijų, leidimų, palankių valstybinių užsakymų, mokesčių, muitų, kreditų ir daugelio kitų svarbių sėkmės veiksnių atžvilgiu. Tokiu būdu valstybinės ar dalinai valstybinės institucijos gali lengvai konkuruoti kainos dydžiu su privačiomis įstaigomis (Jucevičius ir kt., 2010).

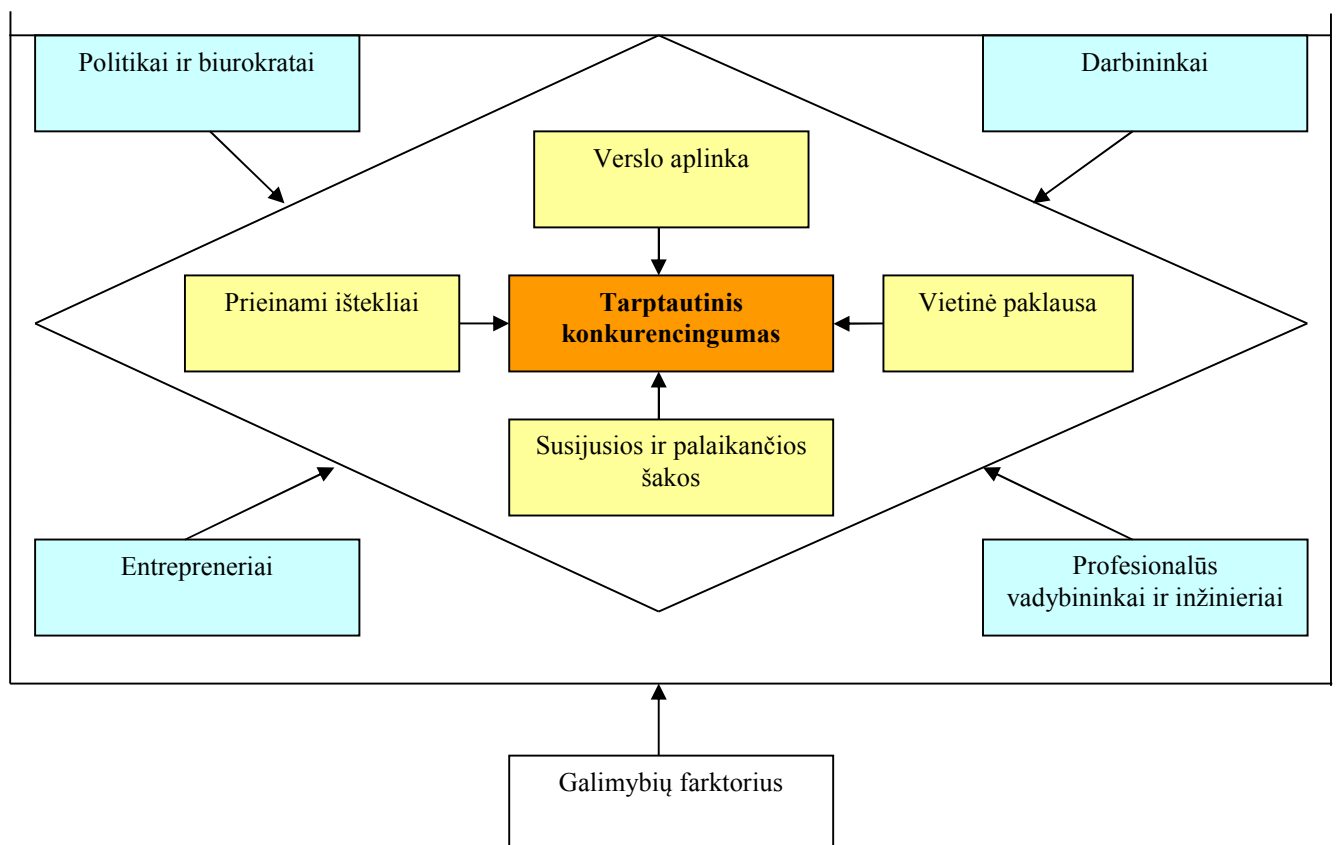
Konkurencijos analizė besivystančiose šalyse turėtų remtis modifikuotu M. Porter modeliu. Šiuo atveju modelio modifikacijos esmę sudaro įtrauktas šeštasis elementas– valstybinės institucijos. Schematiška modifikuoto M. Porter Deimanto modelio sąveika pateikta 10 paveiksle.

Kaip jau žinoma, valstybinės institucijos stipriai įtakoja besivystančių šalių verslo konkurencinę aplinką įmonė, pramonės šakos, šalies ar tarptautiniu mastu. Valstybės institucijų įtaka konkurencinei aplinkai dažniausiai pasireiškia per įstatymų, įstatyminių aktų, potvarkių, taisyklių bei panašių reguliavimų sukūrimą. Labai svarbu paminėti, pusiau valstybinės įmonės, t.y. kai dalis įmonės kapitalo priklauso valstybei. Tokio tipo įmonės gali „geresnėmis“ sąlygomis gauti atitinkamus leidimus ar licencijas, pasinaudoti kvotomis ir panašiai.

10 pav. Jucevičiaus modifikuotas konkurencinių jėgų modelis (Mitkutė, Nagreckaitė, 2005:17)

„Devynių faktorių“ modelis (Cho, 2005) buvo sukurtas naudojantis Porter „Deimanto“ modeliu, siekiant jį labiau pritaikyti besivystančių šalių konkurencingumui vertinti. Modelio autoriai teigė, kad konkurencingumą galima vertinti tik tarp šalių, turinčių konkurencinį pranašumą panašiose pramonės šakose ir esančių panašioje ekonomikos išsivystymo stadijoje.

11 pav. „Devynių faktorių“ modelis (pagal Cho, Moon, 2005)

Šio modelio autorius kritikuoja Porter modelį dėl jo netinkamumo analizuoti mažiau išsivysčiusių ar mažų šalių konkurencingumą, nes šios šalys nebūtinai kuria savo konkurencingumą turėdamos visus keturis modelyje išskirtus veiksniai, be to įtraukia žmogiškąjį faktorių.

Porter „Deimanto“ modelis	Devynių faktorių modelis		
Veiksnių sąlygos	Prieinami ištekliai	Fiziniai veiksniai	Vidiniai veiksniai
	Verslo aplinka		
Įmonės strategija, struktūra ir konkurencija	Susijusios ir palaikančios pramonės šakos	Žmogiškieji veiksniai	
	Vietinė paklausa		
Susijusios ir palaikančios pramonės šakos	Darbininkai		
	Politika ir biurokratai		
Pasiūlos sąlygos	Profesionalūs vadybininkai ir inžinieriai		Išoriniai veiksniai
	Galimybių veiksniai		

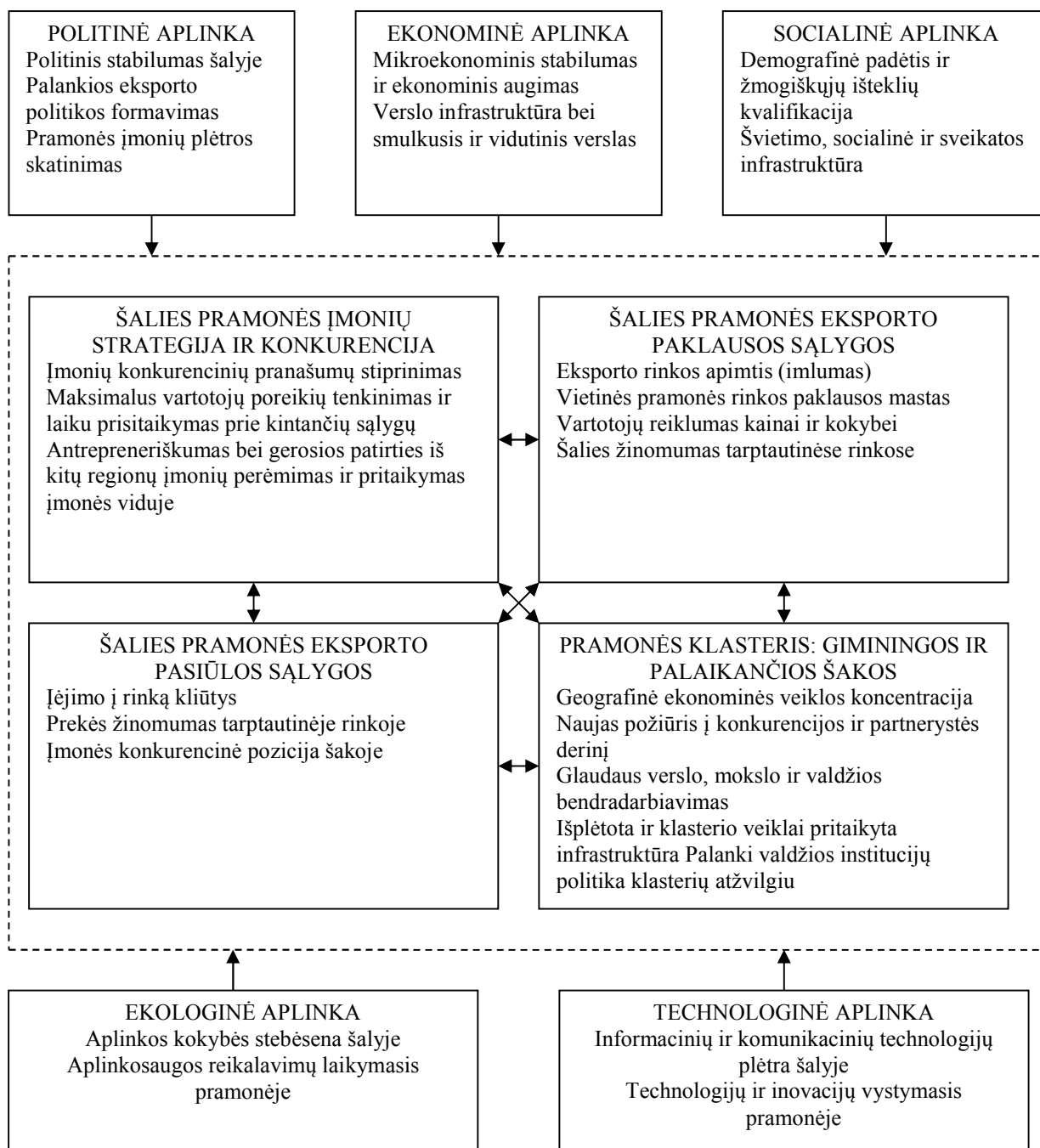
12 pav. Porter ir Devynių faktorių modelių palyginimas (pagal Porter, 1990 ir Cho, 2005)

Rugman ir D’Cruz (1998) sudarytas šalies pramonės ar ūkio sektoriaus konkurencingumo veiksmų modelis, pavadintas „**Dvigubo deimanto**“ **modeliu** (13 pav.).

Pateiktajame modelyje prie šalies pramonės ar ūkio sektoriaus paklausos sąlygų veiksmų priskirti rinkos apimtis (imlumas), vietinės pramonės rinkos vartotojų perkamoji galia, vartotojų reiklumas kainai ir kokybei ir šalies žinomumas tarptautinėse rinkose. Šalies pramonės ar ūkio sektoriaus pasiūlos sąlygos taip pat daro didelę įtaką konkurencingumui.

Šioje grupėje išskirti šie veiksniai: prekės tipas, įėjimo į rinką kliūtys, prekės žinomumas tarptautinėje rinkoje ir įmonės konkurencinė pozicija šakoje. Prie svarbiausių veiksmų, darančių įtaką šalies pramonės įmonių strategijai ir konkurencijai, priskirtas įmonių konkurencinių pranašumų stiprinimas, maksimalus vartotojų poreikių tenkinimas ir savo laiku prisitaikymas prie kintančių sąlygų, antrepreneriškumas bei gerosios patirties iš kitų įmonių perėmimas ir palaikymas įmonės viduje.

Pasak Mitkutės, Nagreckaitės (2005), šis modelis labai tiktų besivystančioms šalims, nes apima svarbiausius konkurencingumą lemiančius veiksniai. Be to, šis modelis buvo taikytas Turkijos, Kipro ir Maltos konkurencingumui tirti. Galima teigti, jog šio modelio pagalba galima išsiaiškinti ir išsivysčiusių šalių konkurencingumo lygį bei tendencijas. Išsivysčiusių šalių atveju daugiausiai dėmesio reikėtų skirti inovacijoms bei technologijoms, nes valstybės politika ir makroekonominė tokių šalių padėtis dažniausiai esti stabili.

13 pav. „Dvigubo deimanto“ modelis (Meilienė, Snieška, 2010)

Daugelis autorių šalių konkurencingumą siūlo vertinti įvairiomis rodiklių, indeksų grupėmis. Nagrinėjant konkurencingumo vertinimo rodiklius galima išskirti kiekvienai grupei būdingus rodiklius. Analizuojant pateiktas rodiklių grupes bei rodiklių reikšmę, nustatyta, kad visapusiškam konkurencingumo vertinimui kiekviename ūkio posistemyje tikslinga apskaičiuoti ir įvertinti visus rodiklius. Pastebėta, kad rodiklių grupėse dominuoja konkurencinio pranašumo vertinimo rodikliai (RW, RCA), pelningumo rodikliai (rinkos augimo tempas, rinkos rentabilumo indeksas) ir valstybės pagalbos lygio nustatymo rodikliai (Herfindalio indeksas, Lernerio indeksas). Kiekvienas ūkio posistemis pasižymi savitomis savybėmis ir specifika, todėl įrengiant konkretaus ūkio posistemo

konkurencingumo vertinimo rodiklių sistemą, būtina atsižvelgti į kaupiamos informacijos kiekį ir kokybę, bei konkurencingumo vertinimo gilumą.

2.5. Pramonės sektoriaus konkurencingumo vertinimo rodikliai

Peleckio, Liučvaitienės (2011) atlikta rodiklių analizė sudaro prielaidą teigti, kad konkurencingumui įvertinti mokslinėje literatūroje siūloma naudoti šiuos rodiklius (4 lentelė):

1. Intensyvios konkurencijos rodiklį (S), kuris leidžia palyginti dviejų šalių ūkio šakos eksporto konkurencingumą trečiojoje rinkoje.

2. Tarptautinio konkurencingumo šakoje rodiklį (RW), parodantis, kaip pasiskirstęs ūkio produktų importas ir eksportas.

3. Lyginamojo pranašumo rodiklis (RCA), kuris leidžia nustatyti, ar kurios nors šalies ūkis turi galimybių lyginant su kitomis tos šalies ūkio šakomis įsitvirtinti tarptautinėje rinkoje.

4. M. Porter “deimanto” modelis bei OPERA ir SWOT analizės metodai gali būti naudojami nagrinėjant problemas teoriniu lygiu, ieškant geriausio jų sprendimo varianto.

5. Ūkio sektoriaus gamybos koncentracijos laipsnis (CR) ir Herfindalio indeksas (H), kurie leidžia nustatyti ir įvertinti koncentracijos lygį bei konkurencijos intensyvumą sektoriuje.

6. Pardavimo augimo tempo rodiklis (UAT), kuris leidžia nustatyti, kaip kito rinkoje produktų rinkos augimo tempai per metus ir parodo, kokiam intervale gali būti paskirstytos konkurencijos intensyvumo rodiklių reikšmės, nustatančios esamoje rinkoje pardavimo augimo tempus.

7. Rinkos rentabilumo indeksas (RR), parodantis, kiek produktų paklausa viršija pasiūlą ir atvirkščiai. Pagal tai galima būtų numatyti gamybos apimtį bei investicijų poreikį konkurencingumui didinti.

8. Lernerio monopolijos galios indeksas (L), leidžiantis parodyti, kiek produktų pardavėjas geba paveikti produkto kainą, t.y. kiek ūkio subjektas priklausomas nuo konkurencinės aplinkos, ir kiek tai turi įtakos pelnui.

9. Koreliacinės – regresinės analizės metodu pagrįsti rodikliai. Šis metodas leidžia nustatyti, kurie veiksniai turi didžiausią įtaką ūkio konkurencingumo didinimui ir kurie turi būti analizuojami detalčiau. Vienas jų - koreliacijos koeficientas parodo ryšio stiprumą tarp pasirinktų kintamųjų.

Autoriai mano, kad tikslingiausia ūkio konkurencingumo vertinimui naudoti šiuos rodiklius: a) produktyvumo, ekonominio subjekto struktūros, gamybos apimtį, gaminamos produkcijos kokybės, kainų lygio, produkcijos gamybos kaštų rodiklius; b) vidaus rinkos imlumo ir talpumo rodiklius, eksporto pokyčių, darbo našumo rodiklius; c) valstybės pagalbos lygio ir ES paramos lygio rodiklius (Peleckis, Liučvaitienė, 2011).

4 lentelė. Konkurencingumo vertinimo rodikliai (Liučvaitienė, Peleckis, 2011)

Rodiklių grupė	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio reikšmė
Šalies konkurencingumo vertinimas	Intensyvios konkurencijos rodiklis (S _i)	Kuo rodiklis didesnis, tuo stipresnė konkurencinė padėtis tarp šalių tirtose ūkio šakose
	Tarptautinio konkurencingumo šakoje rodiklis (RW)	Ūkio šaka gauna pelną kai rodiklio reikšmė didesnė už 0.
	lyginamojo pranašumo rodiklis (RCA _i)	Parodo, ar ūkio šaka geba įsitvirtinti rinkoje geriau nei kitos šakos
Ekonominių subjektų grupių konkurencingumo vertinimas	M.Porter "deimanto" modelis	
	OPERA metodas	Įvardija svarbiausias ūkio šakos konkurencingumo problemas ir pateikia pasiūlymus joms spręsti
	SWOT analizė	Įvardija subjektų grupių stiprybes - silpnybes ir galimybes –grėsmes.
Konkreto produkto konkurencingumo vertinimas	Integralinis kokybės rodiklis (I _j)	Kuo jis didesnis, tuo produktas konkurencingesnis lyginant su konkurentų gaminiu
	Konkurencingumo indeksas (I _{kj})	Jei jis didesnis už 1, produktas konkurencingesnis už prototipą, jei lygus 1 – yra tapatus prototipui, jei mažesnis už 1 – nekonkurencingas
Rinkos dalies rodikliai:	Ūkio sektoriaus gamybos koncentracijos lygis (CR)	Įvertina ūkio sektoriaus gamybos koncentraciją. Kuo jis didesnis – tuo koncentracija stipresnė
	Herfindal indeksas (H)	Jei indekso reikšmė viršija 1800 ribą – valstybė privalo įsikišti į rinkos santykius ir juos normalizuoti
	Rozenbliut indeksas (IR)	Nustato ekonominio subjekto rangus
Konkurencijos intensyvumo rodikliai:	Konkurentų rinkos dalių panašumų vertinimas (UD)	Kokią rinkos dalį, lyginant su konkurentais, užima ekonominis subjektas
	Variacijos koeficientas(V)	Kuo rodiklis didesnis, tuo mažesnis konkurencijos intensyvumas
Rinkos augimo tempo rodiklis:	Rinkos augimo tempas (UAT)	Nustatomos augimo tempo ribos (70 ir 140 %), kuriose gali būti paskirstytos konkurencijos intensyvumo rodiklių reikšmės
Rinkos rentabilumo rodikliai:	Rinkos rentabilumo indeksas (RR)	Kuo jis didesnis, tuo didesnė pelno dalis atitinkamoje rinkoje tenka nagrinėjamam ūkio sektoriui
	Konkurencijos intensyvumo indeksas (UR)	
	Lerner monopolijos galios indeksas (L)	Kuo jis didesnis, tuo stipresnė ekonominio subjekto įtaka rinkoje ir tuo mažiau jis priklausomas nuo konkurentų, tiekėjų, vartotojų ir pan.

Navickas, Malakauskaitė, (2010) analizavę konkurencingumo vertinimą bei jo problemas, pateikė pagrindinius pramonės šakos įmonių konkurencingumo vertinimo pagal veiklos rezultatus rodiklius (5 lentelė).

5 lentelė. Pagrindiniai ūkio sektoriaus įmonių ekonominės veiklos rezultatų rodikliai (Navickas, Malakauskaitė, 2010:8)

Rodikliai	Papildoma informacija
Sektoriaus įmonių skaičius (vnt).	Ūkio sektoriuje veikiančių įmonių skaičius. Įmonė laikoma veikiančia, jeigu joje dirba bent vienas darbuotojas ir (arba) per metus buvo uždirbta pajamų
Sektoriaus darbo jėgos kokybė (%)	Sektoriuje per ataskaitinį laikotarpį sukuriama pridėtinė vertė ir darbo jėgos kainos santykis
Sektoriaus našumas (Eur/val.)	Sektoriuje per ataskaitinį laikotarpį sukuriama pridėtinė vertė ir darbo valandų santykis
Sektoriaus darbuotojų skaičius (tūkst. vnt.)	Įmonių darbuotojai, individualių įmonių savininkai (į darbuotojų skaičių įtraukiami asmenys, dirbantys ne visą darbo dieną, asmenys, kurių darbe nėra trumpą laiką, bei sezoniniai darbuotojai)
Sektoriaus apyvarta (mln. Eur)	Per ataskaitinį laikotarpį iš prekių pardavimo ir suteiktų paslaugų gautos tipinės veiklos pajamos (individualios įmonės atveju šias pajamas sudaro visos įplaukos)
Apyvarta vienam darbuotojui (Eur/ darb.)	Sektoriaus ataskaitinio laikotarpio apyvartos, arba pajamų, ir vidutinio šakose dirbančių asmenų skaičiaus santykis
Sektoriaus sukuriama BVP dalis (%)	Sektoriaus per ataskaitinį laikotarpį sukuriama BVP santykinė dalis, % šalies BVP. Sektoriaus sukuriama BVP procentinis pokytis skaičiuojamas lyginant einamųjų metų duomenis su praėjusio laikotarpio duomenimis
Sektoriaus sukuriama pridėtinė vertė (mln. Eur)	Sektoriaus per ataskaitinį laikotarpį generuojama pridėtinė vertė skaičiuojama iš sukurtos produkcijos vertės atėmus tarpinio vartojimo vertę
Pridėtinė vertė vienam darbuotojui (Eur/ darb.)	Sektoriaus ataskaitinio laikotarpio pridėtinės vertės ir vidutinio joje dirbančių asmenų skaičiaus santykis
Tiesioginės užsienio investicijos į sektorių (mln. Eur)	Tiesioginėms užsienio investicijoms priskiriamas ne tik pirminis kapitalo investavimas, bet ir vėlesnės ekonominės operacijos tarp investuotojo bei tiesioginio investavimo įmonės
Materialinės investicijos į sektorių (mln. Eur)	Išlaidos ilgalaikiam materialiajam turtui įsigyti, naujam turtui pastatyti ir esamam turtui remontuoti, t. y. pailginti turto naudingo naudojimo laiką ir (arba) pagerinti jo naudingąsias savybes

Ramanauskas (2004) siūlo naudoti dviejų tipų rodiklius: 1) kainų rodiklius (analizuojami užsienio prekybos, valiutų kursų ir kt. rodikliai); 2) ne kainų rodiklius (tiriami produkcijos patikimumo, kokybės, aptarnavimo ir kt. rodikliai). Grondskis ir kt. (2001) mano, kad tikslinga analizuoti rodiklius, kurie geriausiai atspindi pačios įmonės ar sektoriaus būklę: darbuotojų pasitenkinimas, jų kaita, sukuriama pridėtinė vertė, tiesioginės užsienio investicijos į šaką, apyvarta, našumas, naujų produktų kūrimo sparta ir t.t.

Skruibytė (2010), atlikusi tekstilės gaminių pramonės konkurencingumo tyrimą, pateikė tokius konkurencingumo vertinimui skirtus rodiklius:

- Dirbančiųjų pramonės sektoriuje skaičius, tenkantis 10-čiai tūkst. gyventojų;
- BVP vienam gyventojui;
- Produktyvumo ir darbo užmokesčio augimo palyginimas;
- Investicijų vienam pramonės sektoriaus dirbančiajam ir produktyvumo palyginimas;
- Pramonės sektoriaus bei viso šalies ūkio eksporto apimtys.

Čiegis ir kt. (2009), konkurencingumą vertinti siūlo vertinimo indeksu (PEKI), kurio ypatumas tas, kad jis apima daugybę veiksnių ir juos apibūdinančių rodiklių, įgalina viena reikšme vertinti

daugiaaspektę problemą, leidžia nagrinėjamą problemą vertinti laiko atžvilgiu bei tarpusavyje lyginti nemažą skaičių regionų. PEKI sudaro trys rodikliai:

- Ūkio sektoriaus produkcijos eksportas, tenkantis vienam gyventojui;
- Vidutinis metinis ūkio sektoriaus produkcijos eksporto augimo tempas;
- Aukštą pridėtinę vertę kuriančio ūkio sektoriaus eksporto produkcijos dalis visame pramonės eksporte.

PEKI autoriai pirmiesiems dviem rodikliams suteikė po 0,3, o paskutiniam – 0,4 svorio koeficientą (14 pav.).

Vertinimo metodas: BVP/gyv.		Vertinimo metodas :PEKI		Vertinimo metodas: RKI	
Rodiklis (tūkst. Lt)	Rangas	Indeksas	Rangas	Indeksas	Rangas

14 pav. Konkurencingumo vertinimo metodų palyginimas (pagal Sabonienę, 2009: 28)

Apibendrinant galima teigti, kad konkurencingumo vertinimo metodikos, besiskiriančios savo aprėptimi ir paskirtimi, turi esminį bendrą bruožą – jos leidžia nustatyti vertinamo objekto santykinę poziciją kitų analogiškų (tos pačios rūšies) objektų atžvilgiu, remiantis sukurta vertinimo kriterijų ir rodiklių sistema.

3. LIETUVOS STATYBOS SEKTORIAUS KONKURENCINGUMO VERTINIMO METODOLOGIJA

Ūkio sektoriaus konkurencingumo vertinimas yra gana plačiai paplitęs tyrimų būdas visame pasaulyje. Kadangi pramonės produkcija sudaro didžiausią pasaulio eksporto dalį, manau, kad šio sektoriaus įvertinimas vis dar gali atspindėti viso šalies ūkio padėtį bei gyvenimo lygį. Priklausomai nuo tyrimo siekiamų tikslų, konkurencingumo vertinimui naudojami skirtingi rodikliai. Kadangi šio tyrimo tikslas – nustatyti Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumo lygį bei įvertinti jo plėtros perspektyvas, buvo pasirinktas tradicinis, įvairiapusis ūkio šakos konkurencingumo įvertinimo modelis.

Empirinio tyrimo tikslas– atlikti bei pateikti Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumo įvertinimus. Įgyvendinti tyrimo tikslą buvo išskelti tokie tyrimo uždaviniai:

1. Remiantis veiksniais aprašytais teorinėje darbo dalyje atlikti Lietuvos statybų sektoriaus konkurencingumo vertinimą pagal Porter „Deimano“ modelį.
2. Apskaičiuoti sektoriaus konkurencingumą lemiančius rodiklius
3. Remiantis empirinio tyrimo rezultatais pateikti rekomendacijas ir pasiūlymus statybų sektoriaus konkurencingumo gerinimui.

Plačiausiai taikomos ekonomikos sektorių konkurencingumo vertinimo metodikos gali būti suskirstytos į tris grupes (Lietuvos prekybos sektoriaus plėtros gairės 2008–2012 m., 2008):

1. Makroekonominių ir šakos įmonių ekonominės veiklos rezultatų analizė. Pagal šią metodiką vertinami pagrindiniai makroekonominiai ir ūkio šakos rodikliai (5 lentelė), be to, šie rodikliai lyginami su pasaulio ar ES šalių vidutiniais šakiniais rodikliais. Galima pažymėti, kad ūkio sektorius laikomas konkurencingu, jei jo lyginamoji dalis ir rodiklių vertės viršija pasaulio ar ES šalių atitinkamo (pasirinkto) ūkio sektoriaus vidutinę lyginamąją dalį ir rodiklių vertes.

2. Lyginamoji analizė (angl. *benchmarking*). Ši metodika remiasi pasirinktų objektų konkurencingumo rodiklių lyginamąja analize (labiausiai paplitusi įmonių ir šalių rodiklių lyginamoji analizė). Pagrindinė metodikos problema– statistinių duomenų patikimumas. Taikyti šią metodiką konkrečių įmonių konkurencingumui vertinti yra sudėtinga, nes sunku gauti patikimų sektoriaus duomenų.

3. Porter „Deimanto“ modelis. Porter metodika grindžiama pagrindinių keturių susijusių elementų, kurie lemia ekonomikos sektorių ir šalių konkurencinį pranašumą, analize.

Siekiant pateiktus bendrus teiginius, prognozes apibendrinti, buvo naudojamas apibendrinimo metodas. Pasinaudojant šiuo metodu, apibendrinti gauti empirinio tyrimo duomenys, pateiktos mokslinio darbo išvados ir pasiūlymai.

Tiriant Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumą įvertinta Lietuvos statybos sektoriaus

gamybos apimčių dinamika ir plėtros problemos, išanalizuoti statybų sektorių veikiantys išoriniai ir vidiniai veiksniai. Naudojantis Navicko, Malakauskaitės (2010) pasiūlytais pagrindiniais ūkio sektoriaus įmonių ekonominės veiklos rezultatų rodikliais, analizuojamos Lietuvos statybos sektoriaus apimtys, nustatytos sektoriaus įmonių, darbuotojų skaičius, sektoriaus apyvarta, nustatyta sektoriaus darbo jėgos kokybė, apskaičiuotas sektoriaus našumas, apyvarta ir pridėtinė vertė vienam darbuotojui, sektoriaus sukuriama BVP dalis, sukuriama pridėtinė vertė, tiesioginės užsienio investicijos į sektorių, materialinės investicijos į sektorių.

4. LIETUVOS STATYBOS SEKTORIAUS KONKURENCINGUMO VERTINIMAS

4.1. Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumo veiksniai

Statybos sektoriaus konkurencingumas priklauso nuo tam tikro skaičiaus kintamųjų mikrolygyje ir makrolygyje. Pasak Zavadsko, Kaklauskos, Banaičio (2010), statybos efektyvumą veikia tokie šio lygio veiksniai: šalies ekonominis, politinis ir kultūrinis lygis, teisiniai ir normatyviniai statybos dokumentai, palūkanų normos, infliacija, rinka, konkurencijos reguliavimas, vyriausybinių užsakymų, dotacijų ir subsidijų, socialinė politika, mokesčių sistema, draudimo sistemos, valiutų kursų svyravimai, muitai, nedarbo lygis, darbo jėgos kvalifikacija, darbo užmokesčio lygis, darbo įstatymai, aplinkosauga, papročiai ir tradicijos, vietiniai išteklių ir t. t.

2015 m. **tarptautinės aplinkos** raida statybos sektoriui nebuvo palanki. Kaip ir pastaruosius kelerius metus, besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių, ypač– orientuotų į žaliavų eksportą, ekonomikos augimo tempas lėtėjo, o stipresnis išsivysčiusių valstybių ekonomikos atsigavimas šio lėtėjimo neatsvėrė. Tebesitęsiantis karinis konfliktas Ukrainoje, sudėtinga Graikijos finansinė padėtis, Rusijos ekonomikos nuosmukis, lėtėjantis Kinijos ūkio augimas, dideli svyravimai žaliavų, valiutų, akcijų rinkose rodo, kad skirtingų pasaulio regionų ekonomikos atsigavimas vis dar yra trapus, o pasaulio ekonomika pažeidžiama.

6 lentelė. Kai kurių išsivysčiusių ir besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių BVP kaita ir infliacija (Lietuvos bankas, 2015:5)

Realiojo BVP pokytis, %	2014	2015	2016 (prognozė)
Pasaulis	3,4	3,1	3,6
Išsivysčiusios šalys	1,8	2,0	2,2
JAV	2,4	2,6	2,8
Euro zona	0,9	1,5	1,6
Besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys	4,6	4,0	4,5
Kinija	7,3	6,8	6,3
Rusija	0,6	-3,8	-0,6
Infliacija, %			
Išsivysčiusios šalys	1,4	0,3	1,2
JAV	1,6	0,1	1,1
Euro zona	0,4	0,2	1,0
Besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys	5,1	5,6	5,1
Kinija	2,0	1,5	1,8
Rusija	7,8	15,8	8,6

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (2013) pateikė Pramonės permainų konsultacinės komisijos nuomonę dėl „Statybų sektoriaus ir šio sektoriaus įmonių tvaraus konkurencingumo strategijos“, kurioje pateikė Europos Sąjungos statybų sektoriaus SSGG analizę (7

lentelė).

7 lentelė. Europos Sąjungos statybų sektoriaus SSGG analizė (pagal Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą, 2013)

<i>Stiprybės</i>	<i>Silpnybės</i>
<p>1. Klimato kaitos poveikio sušvelninimas ir prisitaikymas prie jo bei žmonijos ekologinio pėdsako sumažinimas.</p> <p>2. Statybų veikla yra vietos verslas ir itin imlus darbu. Todėl negalima gamybos perkelti į lengvatinių mokesčių zoną, nes reikia užtikrinti, kad darbo vietos išliktų ES.</p> <p>3. 43,8 mln. darbuotojų ES-27 vis dar tiesiogiai ar netiesiogiai priklauso nuo statybų sektoriaus.</p> <p>4. Tai, kad daug labai mažų įmonių ir MVĮ dalyvauja statybų versle reiškia, kad ši veikla turi galias šaknis vietos bendruomenėse, atspindi vietos tradicijų ir kultūrų įvairovę. Daugelyje valstybių narių statybų sektorius, kartu su profesinio mokymo įstaigomis, atlieka pagrindinį vaidmenį užtikrinant jauniems darbuotojams galimybę dalyvauti pameistrystės programose, kartu ir socialinį judrumą.</p>	<p>1. Daugelio šalių statybų sektorius yra susiskaidęs, vertės grandinė – sudėtinga, daug galimybių kilti konfliktams ir atsirasti neefektyviai veiklai.</p> <p>2. Sektorių sudaro tiek daug suinteresuotųjų subjektų, todėl jiems sunku derinti savo nuomonę ir kalbėti vieningai nacionaliniu arba Europos lygiu.</p> <p>3. Kai kuriais atvejais sektorius neatsparus spekuliaciniams turto burbulams.</p> <p>4. Politikos priemonės, skirtos skatinti konkrečias statybų formas, dažnai būna nenuspėjamos, trumpalaikės ir nutraukiamos dar prieš tai, kai pradeda duoti juntamą naudą.</p> <p>5. Viešųjų pirkimų kriterijus paprastai būna žemiausia kaina. Toks spaudimas mažinti siūlomas kainas trukdo bendrovėms diegti inovacijas savo procesuose ir investuoti į naujas ir inovacines medžiagas.</p> <p>6. Statybų sektoriuje į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą investuojama mažai, palyginti su kitais pramonės sektoriais.</p> <p>7. Statybų sektoriaus įvaizdis vis dar yra ne koks ir prioritetu išlieka geresnių rezultatų sveikatos ir saugos srityje siekimas.</p>
<i>Galimybės</i>	<i>Grėsmės</i>
<p>1. Pastatų fondo energijos vartojimo efektyvumas.</p> <p>2. Didelio masto investicijų į pagrindinę infrastruktūrą ir pastatų programų koordinavimas.</p> <p>3. Tvarios, mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos kūrimas.</p> <p>4. Pirmavimas imantis klimato kaitos padarinių švelninimo ir prisitaikymo prie jų priemonių.</p> <p>5. Tokių naujų technologijų, pagrįstų IT, kaip statinio informacinis modeliavimas, vystymas.</p>	<p>1. Viešųjų ir privačių investicijų trūkumas.</p> <p>2. Darbo jėgos senėjimas ir jaunų kvalifikuotų darbuotojų, kurie pakeistų senėjančius darbuotojus, trūkumas.</p> <p>3. Į ES viešųjų pirkimų rinką ateinantys trečiųjų šalių rangovai.</p> <p>4. Valdžios institucijų spaudimas taupyti lėšas viešuosiuose pirkimuose lemia tai, kad labai dažnai siūloma neįprastai maža kaina.</p> <p>5. Statybų sektorius yra labai reglamentuoti, tačiau tarpusavyje nesuderinti.</p> <p>6. Vienas svarbiausių ES statybų sektoriaus ypatumų yra itin didelis mobilumas.</p> <p>7. Statybinių medžiagų pramonei gresiantis didelis iššūkis – ateityje gauti žaliavų, taip pat išteklių naudojimo efektyvumas.</p>

Esminį poveikį Lietuvos statybos sektoriaus aktyvumui, vystymuisi (įskaitant ir naujų įgūdžių formavimą, naujas kvalifikacijas) ir augimui turi ir turės šiuose ES ir nacionaliniuose teisės aktuose išdėstyti tikslai ir prioritetai energijos vartojimo efektyvumo didinimo srityje:

1. Pagal 2010 m. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2010/31/ES dėl pastatų energinio

naudingumo (OL 2010 L 153, p. 13) nuostatas, nuo 2019 m. valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų ir įmonių statomi nauji pastatai, o nuo 2021 m. visi statomi nauji pastatai turi būti energijos beveik nevartojantys pastatai.

2. Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija (2012, Nr. XI-2133) numato kad vienu Lietuvos energetikos sektoriaus tikslų iki 2020 m. įvardintas siekis kasmet 1,5 % padidinti galutinio energijos vartojimo efektyvumą, kurio didžiausią potencialą sudaro šilumos vartojimo efektyvumo didinimas gyvenamuosiuose ir viešojo sektoriaus pastatuose. Siekiant išnaudoti šį potencialą, į šių pastatų atnaujinimą (modernizavimą), aktyviai dalyvaujant valstybei, nuolat investuojama.

3. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo, nurodyta, jog būtina užtikrinti, kad iki 2020 m. Lietuva sutaupyti 11,674 TWh energijos ir kad nuo 2014 m. kasmet būtų atnaujinama (modernizuojama) 3% bendro centrinės valdžios subjektams priklausančių ir jų naudojamų šildomų ir (arba) vėsinamų pastatų patalpų ploto;

4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime „Dėl Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programos patvirtinimo“ (2014, Nr. 1328) patvirtinta Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programa, kurios tikslas– didinti viešųjų pastatų energinį efektyvumą, atnaujinant (modernizuojant) valstybei ir savivaldybėms nuosavybės teise priklausančius viešuosius pastatus. Įgyvendinant šį tikslą keliamas uždavinys iki 2020 m. atnaujinti (modernizuoti) apie 700 tūkst. kvadratinį metrų viešųjų pastatų ploto, juose sumažinant šilumos energijos sąnaudas (60 GWh per metus) bei atitinkamai sumažinant išmetamų į atmosferą ŠESD kiekį (14 tūkst. tonų CO₂ ekv. per metus).

5. Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programa (2004 Nr. 1213), kuria siekiama skatinti daugiabučių namų savininkus atnaujinti (modernizuoti) daugiabučius namus, kad didėtų energinis jų naudingumas, ir sudaryti sąlygas tai atlikti. Lietuvoje yra apie 38 tūkst. daugiabučių namų. Atsižvelgiant į programos tikslą, keliamas uždavinys iki 2020 m. atnaujinti ne mažiau kaip 4000 daugiabučių namų ir šilumos energijos sąnaudas daugiabučiuose namuose sumažinti 1000 GWh per metus, o išmetamų į atmosferą ŠESD kiekį sumažinti ne mažiau kaip 230 tūkst. tonų CO₂ ekv. per metus.

Statybos sektoriaus konkurencingumą taip pat veikia įvairūs **mikrolygio veiksniai**: žemės sklypų ir pastatų kaina, statybos vietovės infrastruktūra, statybos informacijos sistemos, statybos organizacijų susivienijimai, veiklos srities pasirinkimas, pastato eksploatacijos integruotas projektavimas, aprūpinimas statybos produktais per internetą, nenutrūkstamas mokymas, organizacijų finansavimas, sutarties tipas, tikslų nustatymas, projektavimas, statyba, eksploatacija, pastatų ūkio valdymas ir t. t.

Iš rangovų konkurencingumo veiksnių pasaulinės literatūros ir praktikos apžvalgos galima teigti, kad svarbiausi veiksniai, darantys įtaką statybos įmonių konkurencingumui, yra darbų kokybė ir kaina.

Paprastai svarbiausias veiksnys tarp konkuruojančių įmonių būna kaina. Tačiau pamirštama, kad nuo kainos priklauso ir atlikto darbo kokybė. Užsakovai paprastai tikisi aukščiausios darbų kokybės už mažiausią kainą. Darbo kokybė nėra reglamentuota ir susieta su kaina. Dėl netiesioginės mažiausios kainos konkurencingumo veiksnio (tai gali veikti visą statinio kokybę) įmonės reputacija gali kristi.

Augant konkurencijai pasaulio rinkose, didelis įmonės efektyvumas yra esminė sėkmingos veiklos sąlyga. Kokybės vadybos sistemų, tokių kaip ISO 9000 serijos standartai, diegimas neatsiejamas nuo geros vadybos praktikos. Tiek ISO 9000 serijos standartai, tiek gera vadybos praktika, efektyvus įmonių valdymas apibrėžia ne momentinį veiksmą, bet nuolatinės tinkamo įmonės veiklos valdymo proceso egzistenciją. Verslo konkurencingumą vienoje ar kitoje rinkoje lemia daug veiksnių – parduodamos prekės ar paslaugos inovatyvumas ir vartotojui sukuriama vertė, kokybė, kaina, rinkodaros efektyvumas.

Viena iš galimų priemonių konkurencingumui didinti yra vadyba. Šioje srityje esantys rezervai leidžia tikėtis, kad bėgant laikui ji taps svarbia galimybe kovojant su konkurentais. Vadyba padėjo Japonijoje įgyvendinti kokybės revoliuciją, kuri svarbi tiek atskiros organizacijos, tiek ir visos šalies lygmeniu. Visuotinės kokybės vadybos mokslas vystėsi ieškant būdų, kaip ją užtikrinti: nuo produkto kokybės prie procesų kokybės ir visos valdymo sistemos kokybės.

Gana aktualus šioms dienoms konkurencingumo veiksnys yra bankroto tikimybė. Nėra garantinio klaidų draudimo fondo, jei įmonė bankrutuotų. Juk įmonei bankrutavus anksčiau, nei baigiasi garantinis laikotarpis (matomiems darbams – 5 metai, paslėptiems – 10 metų, specialiai paslėptiems – 20 metų), neaišku, kaip vartotojas išsireikalautų garantinio taisymo ir kompensacijų. Faktas, kad įmonė, turinti garantinį fondą (nuo statybos klaidų) ir tapusi nemoki, turėtų konkurencinį pranašumą.

Taip pat labai svarbūs šie rangovų konkurencingumo veiksniai: kaina, statybos trukmė, patirtis, legalumas, adekvatumas, draudimas, skundai, nepasisekę kontraktai, bankroto galimybė, kompetencija, rekomendacijos, kokybės kontrolė, techninio personalo kvalifikacija, buvusių projektų tipai ir dydžiai, gamtosauga, darbo sauga.

Statybos sektoriui trūksta kvalifikuotų darbuotojų. Potencialūs darbuotojai statybą suvokia kaip purviną, sunkią ir pavojingą, nors ir paskutiniu metu gerai mokamą sritį. Būtina imtis priemonių, padėsiančių transformuoti darbo sąlygas, plačiau taikyti inovacijas ir naujausias technologijas, siekiant statybų sektorių padaryti patrauklų kompetentingiausiems ir labiausiai įgudusiems jauniems žmonėms. Anksčiau buvo manoma, kad sukūrus naujas, neblogai mokamas darbo vietas, visada atsiras kvalifikuotų darbuotojų. Paskutinių metų patirtis rodo, kad to neužtenka. Darbuotojus taip pat domina kultūrinis gyvenimas, geros poilsio sąlygos, kokybiškos medicinos ir kitos paslaugos.

Lietuvos Darbo biržos duomenimis 2015 metais įregistruota vidutiniškai po 19- 21 tūkst. bedarbiu per mėnesį – tai yra 4- 5% mažiau nei 2014 metais. 2014 metais vidutinis metinis registruotu

bedarbiu skaičius buvo 173 tūkst. – 14% mažesnis nei 2013 metais. Vidutinis metinis registruotų bedarbiu skaičius ir toliau mažėjo, tačiau mažesniu tempu nei 2014 metais, ir siekė 163-165 tūkst. Bedarbių struktūra pagal išsilavinimą iš esmės nesikeičia. 23% sudaro bedarbiai, turintys aukštąjį išsilavinimą (iš jų, 40% turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą), 38 %– turintys profesinį išsilavinimą, 39% – jokios profesinės kvalifikacijos neturintys bedarbiai.

Numatoma, kad bedarbių struktūroje apie 81% sudarys darbo rinkoje papildomai remiami asmenys. Ilgalaikių bedarbių, t. y. ilgą laiką nedirbusių ir praradusių ryšį su darbo rinka asmenų, bus 30 %, vyresnių kaip 50 m. bedarbių– 35%, jaunimo iki 29 metų–18%, bedarbiu, iki registracijos darbo biržoje nedirbusių 2 ir daugiau metų, – 18%.

Tokia darbo jėgos pasiūla yra nepalankus statybos sektoriaus veiksnys, nes didėjant techniniams kokybės reikalavimams, tobulėjant technologijoms, auga ir kvalifikuotos darbo jėgos paklausa. O darbo biržoje registruoti ilgalaikiai bedarbiai, neturintys reikiamos kvalifikacijos, negali patenkinti statybos įmonių poreikių.

Lietuvos statybos sektoriaus darbuotojų rinką neigiamai veikia ir pastaraisiais dešimtmečiais vykstantys ir ilgalaikė tendencija tapę demografiniai pokyčiai: Lietuvos gyventojų senėjimas, jų skaičiaus mažėjimas. Vadovaujantis Eurostato 2014 m. gyventojų prognozėmis (EUROPOP2013, (<http://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=2992>), prognozuojama, kad 2020 m pradžioje Lietuvoje gyvens 2 mln. 671 tūkst. žmonių arba 9,3 % mažiau nei 2015 m. pradžioje, kai Lietuvoje gyveno beveik 2 mln. 921 tūkst. gyventojų, iš jų apie 61 % darbingo amžiaus asmenų. Prognozuojama, kad 2020 m. šis santykis bus apie 62 %.

ES statybų sektoriaus ir šio sektoriaus įmonių tvaraus konkurencingumo strategijoje išdėstytos kvalifikuotų darbuotojų trūkumą paaiškinančios priežastys, kurios tinka ir Lietuvai: statybų sektorius nepritraukia pakankamai jaunų žmonių; didėja poreikis darbuotojų, turinčių specialią kvalifikaciją, kurią sunku įgyti pagal esamas švietimo ir mokymo programas (ar darbo rinkoje).

Apibendrinant galima teigti, kad statybos organizacijos negali koreguoti ar keisti mikro ar makro aplinkos kintamųjų, tačiau gali įsisąmoninti jų poveikį ir juos įvertinti, įgyvendindamos įvairius projektus. Organizacijos, žinodamos šiuos veiksnius, darančius poveikį įgyvendinamiems projektams, gali sėkmingiau organizuoti savo dabartinę ir ateities veiklą, taip didindamos viso sektoriaus konkurencingumą.

4.2. Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumo vertinimas pagal Porter „Deimanto“ modelį

Sistemos vystymuisi būtini ryšiai su aplinka, kurie ekonomikos sistemos atveju įvardijami kaip prekybos ryšiai. Esant galimybei šalies ūkyje pagamintą produkciją eksportuoti, ekonomikos sistemos

subjektai suinteresuoti siekti masto ekonomijos ir produktyvumo. Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumui vertinti panaudotas Porter „Deimanto“ modelis.

Įmonių strategija, struktūra ir konkurencija. Atlikus išsamią viešai prieinamų Lietuvos statybų sektorių apibūdinančių statistinių duomenų analizę, įvertinus kitų šalių patirtį, specialistų įžvalgas bei pagrindinius strateginius dokumentus (ES strategija „Europa 2020“, pažangos strategija „Lietuva 2030“ ir kt.), išskirtos šios Lietuvos statybų sektoriaus stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės.

Stiprybės:

1. Stabili bendra makroekonominė padėtis šalyje ir regione;
2. Stabili finansų sistema;
3. Nuo 2015 m. sausio 1 d. įvesta bendra ES valiuta – euras, prisidėsianti prie valstybės ekonomikos plėtros;
4. Tradiciškai stiprus, reikšmingą nacionalinio BVP dalį sudarantis statybų sektorius, kuriame dirba apie 10% šalies dirbančiųjų;
5. Pakankamai aukšta sektoriaus įmonių darbuotojų kvalifikacija;
6. Gera, ilgalaikes tradicijas turinti visų kvalifikacijos lygių specialistų rengimo sistema;
7. Viena geriausių Rytų Europoje statybos inžinerijos mokslinių tyrimų infrastruktūra ir aukštos kvalifikacijos mokslinis personalas;

Silpnybės:

1. Statybų sektorius ypač jautrus makroekonominėms problemoms ir bankų teikiamo finansavimo sąlygų pokyčiams;
2. Žemas statybų sektoriaus įmonių produkcijos ir paslaugų eksporto lygis;
3. Sektoriaus susiskaldymas ir fragmentiškumas, versle dominuojantis trumpalaikis bendradarbiavimas, „gerosios patirties“ sklaidos stoka;
4. Sektoriaus inertiškumas ir nepakankamai efektyviai taikomos naujos gamybos, statybos, informacinės ir kitos technologijos, mažas našumas;
5. Nepakankamas dėmesys nelaimių prevencijai ir darbų saugos reikalavimams įgyvendinti;
6. Prastas profesijos ir sektoriaus įvaizdis visuomenėje, didelės korupcijos pasireiškimo galimybės;
7. Žemas sektoriaus mokslo, studijų ir verslo bendradarbiavimo lygis, nesukurta efektyvi mokslo komercializavimo aplinka;

Galimybės:

1. Galimybė perimti labiau pažengusių Skandinavijos šalių „gerąją patirtį“;
2. ES struktūrinių fondų parama, transeuropinio transporto ir energetinių tinklų plėtotė bei įsibėgėjantis pastatų atnaujinimo (modernizavimo) procesas – veiksniai, užtikrinantys nuolatinį

sektoriaus finansavimą;

3. Galimybė kurti klasterius ir tokiu būdu konkurencingai dalyvauti stambiuose, įskaitant ir tarptautinius, projektuose;

4. Aukšta sektoriaus darbuotojų kvalifikacija, leidžianti efektyviai diegti naujas inovatyvias sumaniąsias, žaliąsias ir informacines technologijas;

5. Skaitmeninės statybos technologijų vystymas, sudarantis sąlygas gerokai padidinti statybos proceso efektyvumą, mažinti laiko bei medžiagų sąnaudas ir taip didinti Lietuvos statybų sektoriaus verslo įmonių konkurencingumą;

6. Aktyvus nevyriausybinų organizacijų darbas, skatinantis socialinių dalininkų bendradarbiavimą tobulinant teisinę bazę, diegiant naujas technologijas, standartus, sprendžiant specialistų parengimo ir kitus sektoriui aktualius klausimus;

Grėsmės:

1. Galimas pasaulinis, regiono ar nacionalinės ekonomikos smukimas;

2. Brangstantys materialieji ir žmogiškieji ištekliai;

3. Galimas sektoriaus finansavimo sąlygų prastėjimas dėl pasikeitusios bankų politikos;

4. Ateityje galimai mažėsiantis ES struktūrinių fondų finansavimas;

5. Nuolat didėjanti tarptautinė konkurencija;

6. Demografinės problemos dėl gyventojų skaičiaus mažėjimo ir visuomenės senėjimo;

7. Tradicinis statybų sektoriaus inertiškumas, pavėluotas naujų technologijų (tarp jų ir informacinių, ryšių ir energetinio efektyvumo didinimo) diegimas, galintis nulemti Lietuvos tarptautinio konkurencingumo sumažėjimą.

Paklausos sąlygos. Statybos sektorius, kaip ir visa gamybos pramonė, priklauso nuo paklausos. Todėl statybos įmonės labai svarbu turėti užsakymų, t.y. rinką. Žinios apie tai, kada, kur ir kokių užsakymų realiai galima tikėtis, sudaro įmonių išlikimo pagrindą. Aprūpinimui pakankamu kiekiu užsakymų reikia turėti plačią klientūrą. Plati klientūra- tai dar ir pasirinkimo laisvė. Plačią klientūrą garantuoja geras įmonės vardas. Gerą vardą galima gyti tik geru, kokybišku darbu, dėmesiu vartotojui. Statybos klientūra ypač jautri neigiamiems atsiliepimams, gandams. Statybinę produkciją- statinį- nusako trys jos svarbiausi požymiai: kaina, kokybė ir statybos laikas. Kad statiniai (ar atliekami darbai) galėtų išlaikyti konkurenciją, būtina nuolat tobulinti jų architektūrinius- konstrukcinius sprendinius ir statybos technologinius procesus.

Susiję pramonės veiksniai. Lietuvos pramonės pagrindinis prioritetas turi būti ne vidinių klasterių kūrimas, bet integracija į tarptautinius klasterius, nes mūsų rinka labai nedidelė. Integracija į tarptautinius klasterius nėra alternatyva vietiniams klasteriams. Tiesiog integruodamiesi į tarptautinę struktūrą, kuo daugiau būsime viduje klasterizuoti, tuo labiau didės įmonių konkurencingumas, didės kiekvienos mūsų įmonės galimybės, svoris tarptautiniame klasteryje bus didesnis. Baigtinį klasterį

sukurti Lietuvoje bus sunku.

Bendros verslo sąlygos Lietuvoje, ne blogesnės nei daugelyje kitų šalių, tačiau problema yra viena– paprasčiausiai ministerijų, vyriausybės, vietinės savivaldos lygmeniu nežinome, ką turime ir kaip mes susiję ar galime būti susiję vieni su kitais. Italijoje, Suomijoje, Danijoje valstybinė valdžia, suvokdama klasterių svarbą, labai aktyviai jungiasi į koordinacines tarybas, inicijuoja, palaiko projektus, kad atsirastų spartesni įgyvendinimo mechanizmai.

Viena didžiausių Lietuvoje problemų– bendradarbiavimo kultūros stoka. Verslą daryti nebendradarbiaujant yra sunku, bet jau mieliau bendradarbiaujama su ta įmone, kuri yra toliau arba netgi užsienyje, o ne tame pačiame regione ar mieste. Įmonės stengiasi viena į kitą žiūrėti pakankamai rezervuoti, viena į kitą labiau žvelgia kaip į konkurentę. Net gamindamos skirtingus produktus, jos dažnai galvoja, kad kita įmonė žengti į jų nišą, todėl verčiau bendradarbiauja su užsienio partneriais. Nepaisant esamų problemų, vis daugiau įmonių suvokia tokios bendradarbiavimo formos naudą ir ima glaudžiau bendradarbiauti.

Veiksnių sąlygos- vertinant Lietuvos statybos sektoriaus vystymosi ir plėtros galimybes globaliame kontekste, būtina atsižvelgti į pasaulines tendencijas ir pagrindinių pasaulio statybos rinkų vystymosi prognozes, pagal kurias (studija „Pasaulio statybos sektorius iki 2025“, angl. *Global Construction 2025, published by Global Construction Perspectives and Oxford Economics. 2013*):

1. Statybų sektoriaus BVP 2012 m. sudarė 12,2% pasaulio BVP. Prognozuojama, kad iki 2025 m. ši dalis padidės iki daugiau nei 13,5%. Numatoma, kad statybos produkcijos dalis besivystančiose rinkose bus 16,7% BVP, palyginti su 10,3% BVP išsivysčiusiose valstybėse;

2. Ekonomikos sąstingis, taip pat nekintantis (o kai kuriais atvejais ir mažėjantis) populiacijos dydis apribojo augimo galimybes Vakarų Europoje. Prognozuojama, kad statybų rinka 2025 m. Vakarų Europoje bus beveik 5% mažesnė nei per 2007 m. pakilimą;

3. Prognozuojama, kad Rytų Europos gyventojų skaičius mažės vidutiniškai 0,2 % per metus, tačiau statybų paklausa didės. Tikimasi, kad regiono ekonomika augs intensyviau, vidutiniškai 3,8 % per metus, t. y. 0,3 % daugiau nei pasaulio vidurkis. Todėl statybos produkcijos augimas Rytų Europoje 2012–2025 m. didės vidutiniškai 4,6 % per metus ir nedaug viršys pasaulio vidurkį.

2012 m. liepos 31 d. Europos Komisija patvirtino komunikatą Europos Parlamentui ir Tarybai „Statybų sektoriaus ir šio sektoriaus įmonių tvaraus konkurencingumo strategija“ (KOM (2012) 433 galutinis), kuriame statybų sektoriaus įmonių konkurencingumo lygio kėlimas ES ir tarptautinėse rinkose įvardinamas kaip vienas didžiausių ES statybos sektoriaus ir visos ekonomikos iššūkių. Šioje strategijoje atkreipiamas dėmesys į konkurenciją su ne Europos bendrovėmis, kurioms dažnai taikomi švelnesni socialiniai ir aplinkosaugos reikalavimai ir kurios gauna valstybės pagalbą, taip pat nevienodas ES šalių narių reglamentavimas, nes tai gali apriboti konkurenciją arba neužtikrinti statybos paslaugų kokybės ilgalaikėje statinių gyvavimo ciklo perspektyvoje.

Bendra makroekonominė ir finansų sistemos padėtys Lietuvoje laikytinos stabiliomis. Pagal Pasaulio ekonomikos forumo (angl. *World Economic Forum, PEF*) duomenis Lietuvos makroekonominio stabilumo indeksas 2014 m. buvo 5,3 (maksimali galima jo reikšmė– 7,0) ir viršijo visos ES vidurkį, kuris buvo 4,9. Latvijoje šio indekso reikšmė buvo 5,5, Estijoje– 6,0, Lenkijoje– 4,8, Vokietijoje– 5,8, Švedijoje– 6,1, Suomijoje– 5,3.

Vadovaujantis Lietuvos banko parengtoje Finansinio stabilumo apžvalgoje 2015 m. pateikta informacija, Lietuvos banko atlikto testavimo nepalankiausiomis sąlygomis rezultatai parodė, kad šalies finansų sistema yra pasirengusi atremti staigų ekonomikos ar finansų rinkų būklės pablogėjimą. 2014 m. bankų kapitalo pakankamumo rodiklis buvo 21,3% (minimali reikalaujama šio rodiklio vertė– 8%), o bendras bankų likvidumo rodiklis– 43,6 % (reikalaujama minimali šio rodiklio vertė– 30%).

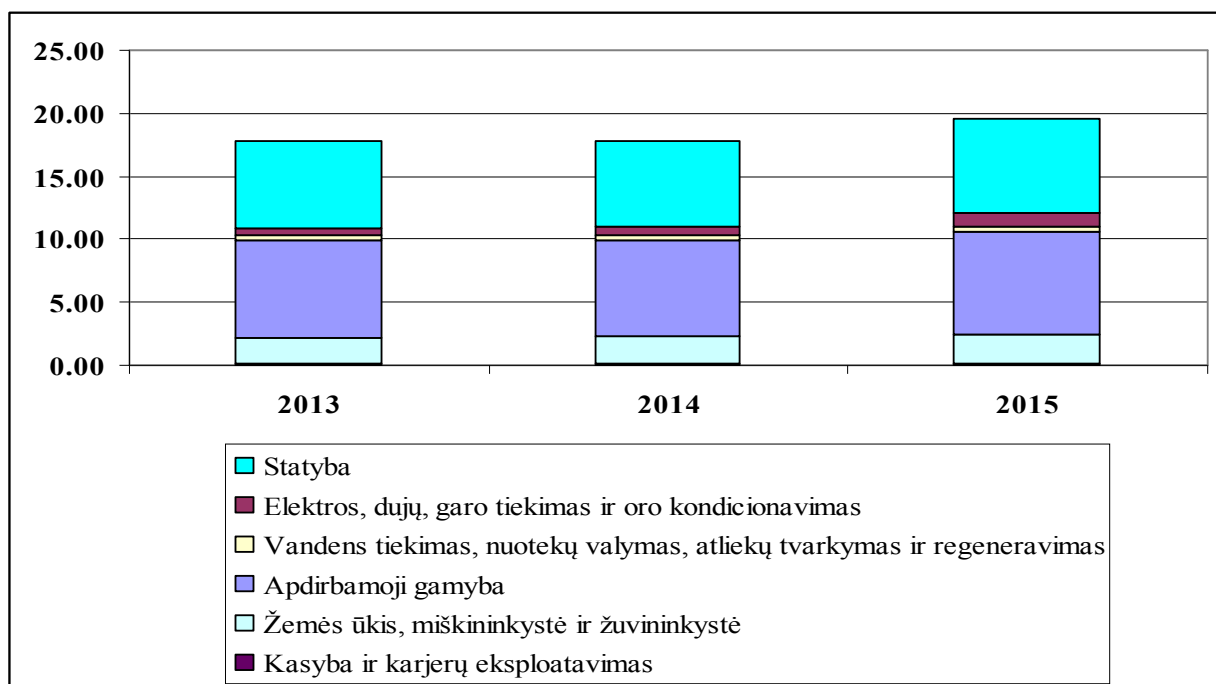
Apibendrinant Lietuvos statybų sektoriaus konkurencingumo galimybes pagal Porter „Deimanto modelį“, nustatyta, kad tradiciškai stiprus, reikšmingą nacionalinio BVP dalį sudarantis statybų sektorius, kuriame dirba apie 10% šalies dirbančiųjų, turinčių pakankamai aukštą kvalifikaciją bei vieną geriausių Rytų Europoje statybos inžinerijos mokslinių tyrimų infrastruktūrą ūkio sektorius, yra pakankamai konkurencinga Lietuvos ūkio šaka, turinti geras perspektyvas savo konkurencingumo gerinimui.

4.3. Lietuvos statybos sektoriaus apyvartos, produktyvumo ir pritrauktų tiesioginių užsienio investicijų pokyčių vertinimas

Remiantis 2015 m. statistiniais duomenimis, sektoriuje buvo 6987 įmonės, jos sudaro apie 7,5 % visų Lietuvos įmonių (15 pav.). Lietuvos pramonės sandara ir įmonių skaičius pateikti 3 priede. Iš 14 paveikslo matyti, kad statybos sektoriaus įmonės 2013 metais sudarė 6,95 %, 2014 m.- 6,75 %, o 2015 m.- 7,51 % visų šalyje veikiančių įmonių.

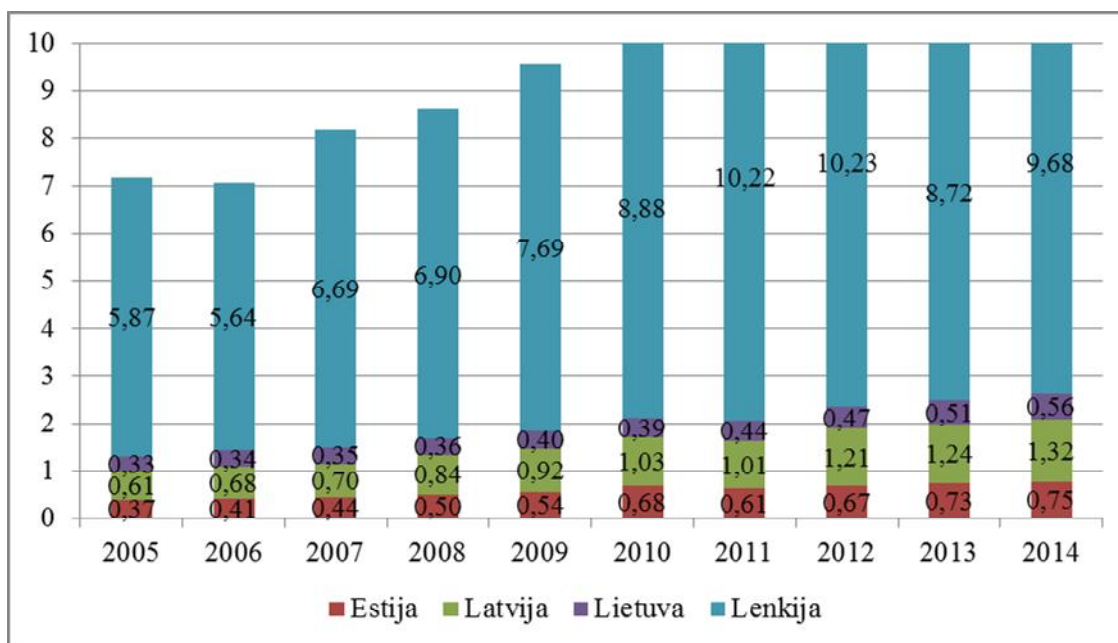
Tuo tarpu kiti gamybos pramonės sektoriai užima smarkiai mažesnę dalį: žemės ūkis ir miškininkystė kiek daugiau nei 2 %, elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriaus įmonių dalis augo nuo 0,44 iki 1,1 % Vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo sektoriaus įmonės sudaro apie 0,4 % visų šalies įmonių. Mažiausiai gamybos pramonės įmonių užsiima kasyba ir karjerų eksploatavimu- jų kiekis sudaro vos 0,1 % visų šalyje veikiančių įmonių.

Kiek daugiau įmonių veikia apdirbamosios gamybos sektoriuje- apie 8 % visų šalies įmonių.

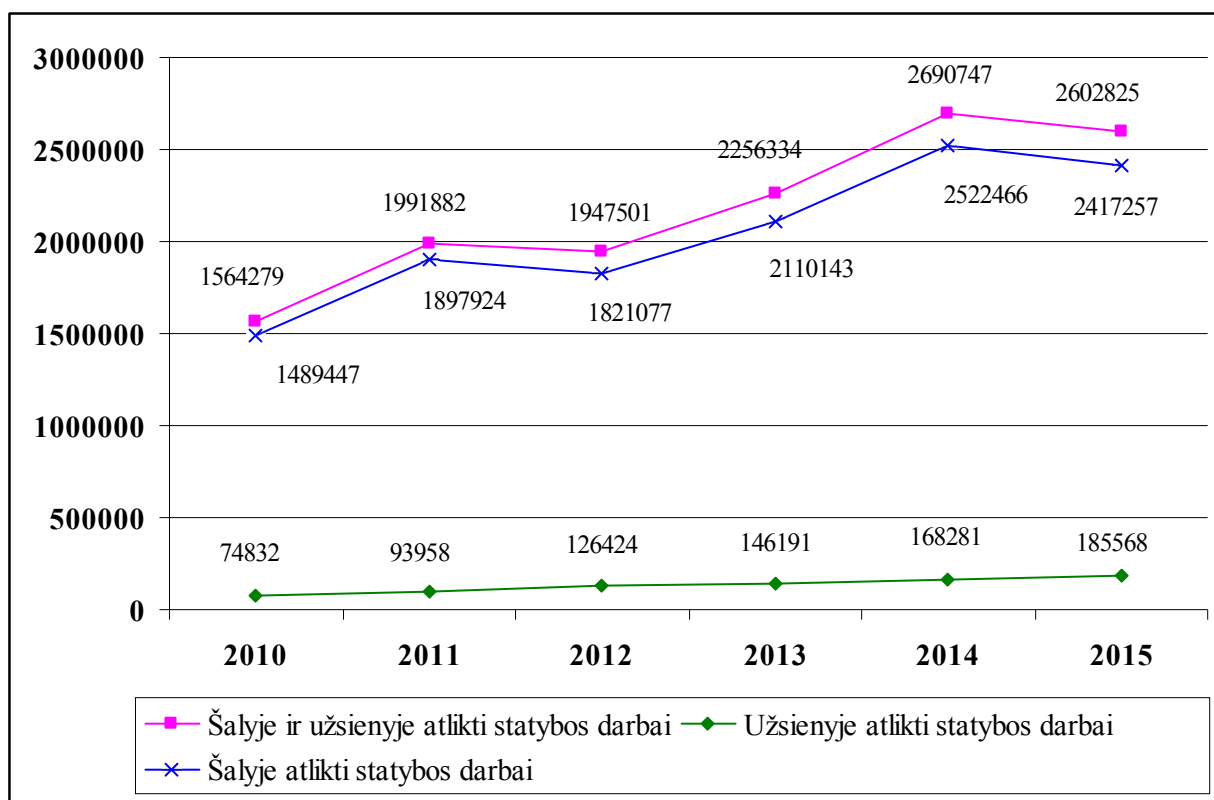
15 pav. Lietuvos pramonės sandara,% (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis)

Palyginus Lietuvos statybų sektoriaus įmonių dalį su kaimyninėmis šalimis (15 pav.), matyti, kad didžiausią dalį šalies ūkyje statybos sektorius užima Lenkijoje. Šioje šalyje per pastaruosius 10 metų statybos sektoriaus įmonių skaičius augo nuo 5,87% iki 9,68% visų šalies įmonių. Latvijoje statybų sektoriaus įmonės sudarė nuo 0,61 iki 1,32% visų šalies įmonių. Estijoje statybų sektoriaus įmonės sudaro beveik 1%, o Lietuvoje tik 0,5% visų šalies įmonių. Taigi, darytina išvada, kad Lietuvoje statybų sektorius verslo atstovams nėra itin patrauklus.

16 pav. Statybos sektoriaus įmonių skaičius Europos Sąjungoje ir Lietuvoje, % (sudaryta pagal Eurostat duomenis)

2015 m. sausio– rugsėjo mėn. statybos darbų šalyje atlikta už 1813 mln. EUR. Palyginti su praėjusių metų atitinkamu laikotarpiu (2014 m. sausio–rugsėjo mėn.), jų atlikta 2,5% daugiau. Inžinerinių statinių statybos darbų atlikta 9,6% daugiau, bet pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką, jų sumažėjo 10,4 %. Negyvenamųjų pastatų statybos darbų dalis sudarė 34% visų šalyje atliktų statybos darbų, jų atlikta 9,2% mažiau, o gyvenamųjų pastatų statybos darbų (18% visų šalyje atliktų statybos darbų) – 64,9% daugiau nei pernai tuo pačiu laikotarpiu.

17 pav. Šalyje ir užsienyje atlikti statybos darbai to meto kainomis, tūkst. Eur (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis)

2014 m. statybos darbų šalyje atlikta už 2690 mln. Eur to meto kainomis, palyginti su 2013 m., jų atlikta 19,3% daugiau. Pusė atliktų statybos darbų sudarė inžinerinių statinių statybos darbai. Palyginti su 2013 m. ketvirtuoju ketvirčiu, jų atlikta 2,1% daugiau. Negyvenamųjų pastatų statybos darbų dalis sudarė 38% visų atliktų statybos darbų. Jų atlikta 20,7% daugiau nei 2013 m. Gyvenamųjų pastatų statybos darbų atlikta 57% daugiau nei 2013 m. Minėti darbai sudarė 13% visų atliktų statybos darbų.

Skirstant pagal statybos darbų rūšį, didžiausią dalį– 47% sudarė naujos statybos darbai, rekonstravimo darbai sudarė 29%, remonto ir kiti statybos darbai– 24 % visų statybos darbų.

8 lentelėje pateikta informacija rodo, kad visų atliktų statybos darbų apimtis nebuvo stabili. 2011 metais fiktuotas didžiausias augimas nagrinėjamu laikotarpiu- 27,34%. 2012 m. lyginant su ankstesniais visų statybos darbų apimtys mažėjo 2,23 %. 2013 ir 2014 m. darbų apimtys vėl augo,

tačiau 2015 m. (negalutiniais duomenimis) visų atliktų darbų apimtys mažėjo 3,27%.

Užsienyje atliktų statybos darbų apimtys, nors ir netolygiai, tačiau nuolat didėja. Didžiausias augimas buvo 2012 m., kuomet užsienyje atliktų statybos darbų apimtys siekė 126,424 mln. Eur. 2015 m. užsienyje atliktų statybos darbų padaugėjo 10,27%, palyginti su 2014 m. 2014 m. užsienyje statybos darbų atlikta už 168,281 mln. EUR, arba 15,11% daugiau nei 2013 m.

8 lentelė. Atliktų statybos darbų pokytis, lyginant su ankstesniais metais,% (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis)

	2011	2012	2013	2014	2015
Šalyje ir užsienyje atlikti statybos darbai	27,34	-2,23	15,86	19,25	-3,27
Užsienyje atlikti statybos darbai	25,56	34,55	15,64	15,11	10,27
Šalyje atlikti statybos darbai	27,42	-4,05	15,87	19,54	-4,17

Lietuvos statybos bendrovės statybos paslaugas eksportavo į 17 šalių, iš kurių į 7 šalis šių paslaugų eksportas augo labiausiai, ypač į Skandinavijos šalis. Trys pagrindinės Lietuvos statybų sektoriaus eksporto šalys buvo Švedija, Norvegija ir Baltarusija. Bendrai Skandinavijos šalims teko 53,3% visų Lietuvos statybos paslaugų eksporto, todėl šis regionas tapo pagrindine statybos paslaugų eksporto kryptimi. Nors statybos paslaugų eksportas į Skandinavijos valstybes yra savo absolute reikšme nedidelis, jis turi nemažą potencialą, nes šios valstybės išlaiko stabilų ūkio augimą, prognozuojamas spartus jų gyventojų skaičiaus didėjimas. Kartu Lietuvos statybų sektoriaus plėtra į Skandinaviją atskleidžia būtinybę diegti inovacijas, mažinančias technologinį atsilikimą ir didinančias Lietuvos statybininkų konkurencingumą.

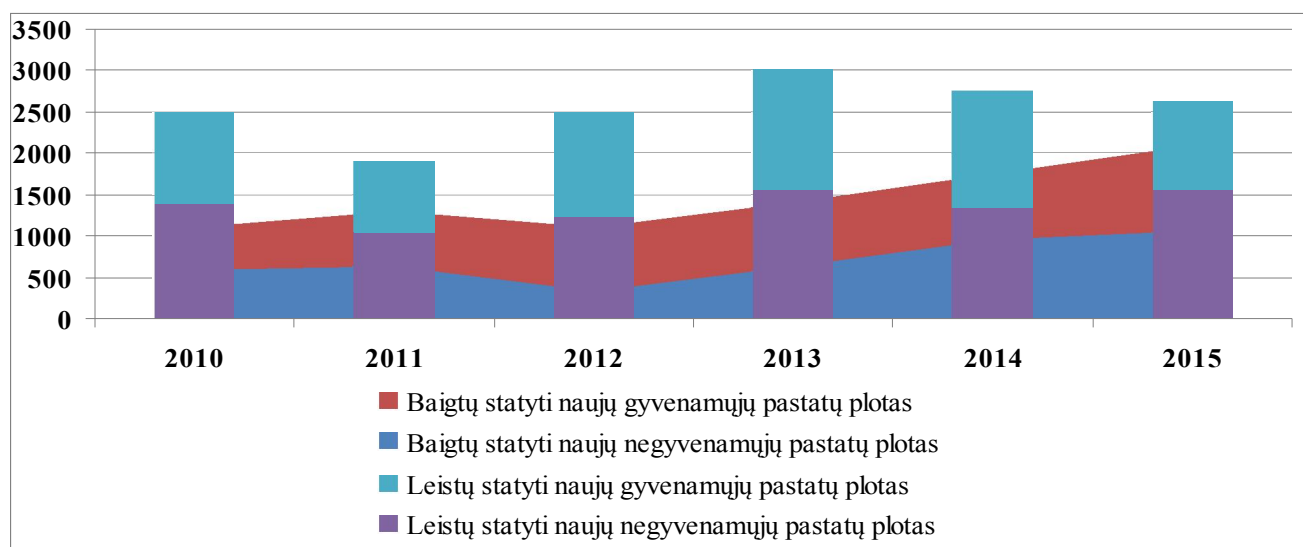
Pasaulio prekybos organizacijos ir Jungtinių Tautų įsteigto Tarptautinės prekybos centro (angl. *International Trade Centre, ITC*) duomenimis, Estijos statybos darbų eksportas 2014 m. sudarė apie 0,28 mlrd. Eur, Slovėnijos – apie 0,28 mlrd. Eur, o Danijos – 3,2 mlrd. Eur.

Butų perteklinė pasiūla 2015 m. pristabdė gyvenamųjų pastatų statybos darbų augimo apimtį. Inžinerinių statinių statybos darbų vertė 2014 m. padidėjo 12,9 %, arba 144 mln. eurų. 2014 m. išduota leidimų 11 554 butų statybai, arba 3,2 % mažiau nei 2013 metais. Daugiausia butų planuojama pastatyti vieno arba dviejų butų pastatuose. Statybų leidimų išdavimą paspartinti 2015 m. gali tas faktas, jog nuo 2016 m. įsigalioja griežtesni standartai būsimiems gyvenamosios paskirties pastatams.

2014 m. laikotarpiu suteikta leidimų 1470 tūkst. m² ploto negyvenamųjų pastatų statybai, arba 8,4 % mažiau nei 2013 metais. Per 2015 m. tris ketvirčius šalyje išduotas 4191 leidimas statyti 4706 naujus gyvenamuosius pastatus, iš jų 2 bendrabučius, skirtus gyventi įvairių socialinių grupių asmenims. 4704 gyvenamuosiuose namuose bus įrengti 8667 butai. Palyginti su 2014 m. trimis ketvirčiais, išduotų statybos leidimų skaičius sumažėjo 8,2 %, leistų statyti butų – 2 % Naujiems negyvenamiesiems pastatams statyti išduoti 1436 leidimai leidžiantys statyti 1789 negyvenamuosius pastatus. Per tris 2015 m. ketvirčius, palyginti su atitinkamu 2014 m. laikotarpiu, išduotų statybos

leidimų skaičius naujiems negyvenamiesiems pastatams sumažėjo 0,6 %, leistų statyti naujų negyvenamųjų pastatų – 8,7 %

Remiantis IS „Infostatyba“ duomenimis, 2015 m. trečiąją ketvirtį šalyje baigti statyti 1526 nauji gyvenamieji ir negyvenamieji pastatai, t. y. 18,2 % daugiau nei 2014 m. atitinkamą ketvirtį. Pastatyta 1217 naujų gyvenamųjų namų su 2065 butais, kurių naudingasis plotas sudaro 245,2 tūkst.m², t.y. 6,9% daugiau nei 2014 m. trečiąją ketvirtį. Pastatyti 4 nauji bendrabučiai su 2,4 tūkst.m² naudingojo ploto. Vidutinis buto naudingasis plotas individualiajame name buvo 151,6 m², t.y. 0,7 % padidėjo, o buto daugiabutyje– 61,5 m², t.y. sumažėjo 7,9 %, palyginti su 2014 m. trečiu ketvirčiu (žr. 4 priedą).

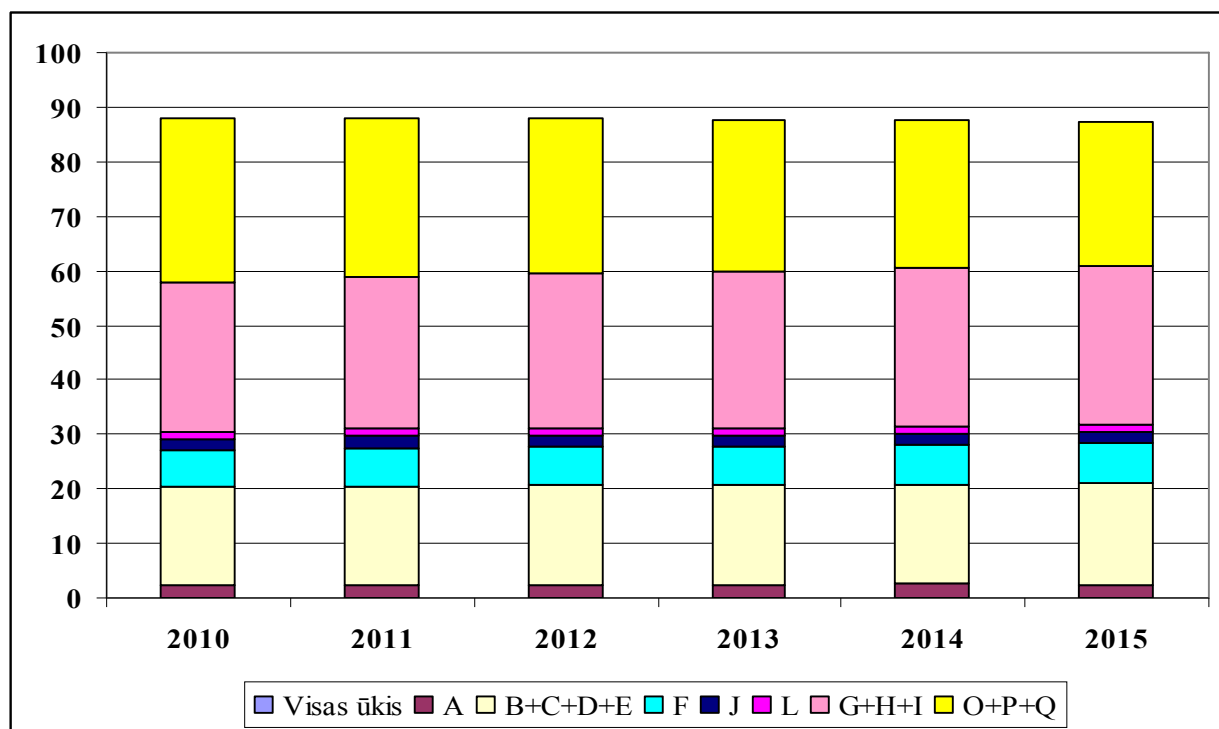
18 pav. Išduoti leidimai statyti ir baigti pastatai, tūkst m² (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis)

Analizuojamu laikotarpiu išduotų leidimų statyti gyvenamuosius pastatus kito netolygiai (14 pav.). 2011 metais išduota 22,73% mažiau leidimų gyvenamųjų pastatų statybai. 2012 ir 2013 m poreikis statyti gyvenamuosius pastatus augo ir leidimų juos statyti buvo išduota atitinkamai 47 ir 16% daugiau nei ankstesniais metais. Nuo 2014 metų gyvenamųjų pastatų statybai išduodamų leidimų skaičius vis mažėjo. Išduotų leidimų negyvenamųjų pastatų statybai pokytis taip pat buvo netolygus- 2011 metais mažėjo, 2012, 2013 m. fiksuotas išduodamų leidimų skaičiaus didėjimas, 2014- mažėjimas, o nuo 20145 metų vėl padidėjimas. Negalutiniais duomenimis 2015 metais leista statyti 1549,6 tūkst m² ploto negyvenamųjų pastatų. 2015 m. trečiąją ketvirtį 44,9 % visų baigtų statyti naujų butų buvo Vilniaus apskrityje, 24,3– Kauno, 12% – Klaipėdos, o mažiausiai buvo statoma Utenos (0,9 %), ir Tauragės (1,1 %) apskrityse. Daugiausia pagal bendrąjį plotą baigta statyti gamybos, pramoninių pastatų ir sandėlių (102,5 tūkst.m²) bei prekybos, viešbučių ir maitinimo (52,6 tūkst.m²) pastatų.

Baigtų statyti gyvenamųjų pastatų pokyčiai visu analizuojamuoju laikotarpiu teigiami ir didėjantys. Tai sietina su tuo, kad didžiąją dalį statomų gyvenamųjų pastatų yra individualūs namai,

kurių statybos laikotarpis yra trumpas. Baigtų statyti negyvenamųjų pastatų apimtys didėjo beveik visais metais, išskyrus 2012-uosius, kuomet šios rūšies baigtų pastatų sumažėjo net 46%.

Statybų sektorius yra viena iš svarbiausių Lietuvos ekonomikos dalių, kurioje įdarbinta apie 7% visų šalies dirbančiųjų, o su statybų sektoriaus viena darbo vieta susijusios dar 3–4 kitų sektorių darbo vietos.

19 pav. Lietuvos ūkio darbo rinkos sandara, %* (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis)

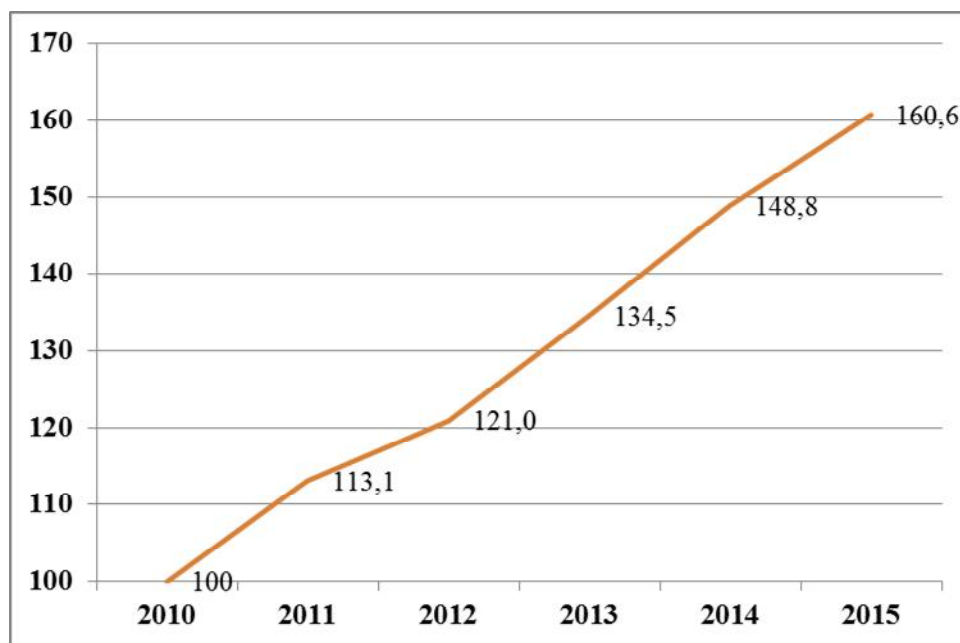
* A– žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė; B+C+D+E– kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba, elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas, vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas; F– statyba; G+H+I– didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, transportas ir saugojimas, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla; J– informacija ir ryšiai; L– nekilnojamojo turto operacijos; O+P+Q– viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas, švietimas, žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas.

Kaip matyti iš 19 paveikslo, daugiausia darbuotojų dirba viešojo valdymo ir gynybos; švietimo, žmonių sveikatos priežiūra ir socialinio darbo sektoriuje. Šio sektoriaus darbuotojai sudaro apie 30% visų šalies dirbančiųjų. Kita didelė darbuotojų grupė dirba didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių remonto, transporto ir saugojimo, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veiklose. Šio sektoriaus darbuotojai taip sudaro beveik 30% visų šalies dirbančiųjų.

Apie 20% dirbančiųjų dirba kasybos ir karjerų eksploatavimo, apdirbamosios gamybos, elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo, vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo įmonėse. Statybos sektoriaus įmonėse Lietuvos statistikos departamento duomenimis dirba apie 7% visų dirbančiųjų, kurių skaičius per 2010- 2015 metus išliko stabilus. Mažiausiai šalyje darbuotojų dirba informacijos ir ryšių sektoriuje. Šio sektoriaus dirbantieji sudaro tik 1,5% visų

dirbančiųjų.

Analizuojant laisvų darbo vietų skaičių statybos sektoriuje (5 priedas), matyti, kad šio sektoriaus įmonės nesiplečia ir naujų darbo vietų nekuria. Pagal statistinius duomenis per 2010- 2015 metus statybos sektoriuje buvo apie 800 darbo vietų. Tačiau šie duomenys nėra patikimi, nes nemažai įmonių pildydami statistines ataskaitas nenurodo laisvų darbo vietų skaičiaus.

20 pav. Statybos įmonėse dirbančiųjų asmenų atlyginimų indeksai (2010 m. – 100),% (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis)

Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis statybos sektoriaus darbuotojų atlyginimai nuo 2010 metų nuolat augo. 20 pav. pateikti atlyginimų indeksai, kai 2010 metų atlyginimas prilyginamas 100%. Pagal paveikslą matyti, kad 2011 metais dirbančiųjų atlyginimai augo 13%, 2012 m.- 8%, 2013 m.- 13,5%, 2014 m.- 14,3%, o 2015 m.- 11,8%. Lyginant 2015 metus su 2010, matyti, kad per 5-erius metus statybos sektoriuje dirbančių darbuotojų atlyginimai padidėjo 60,6%.

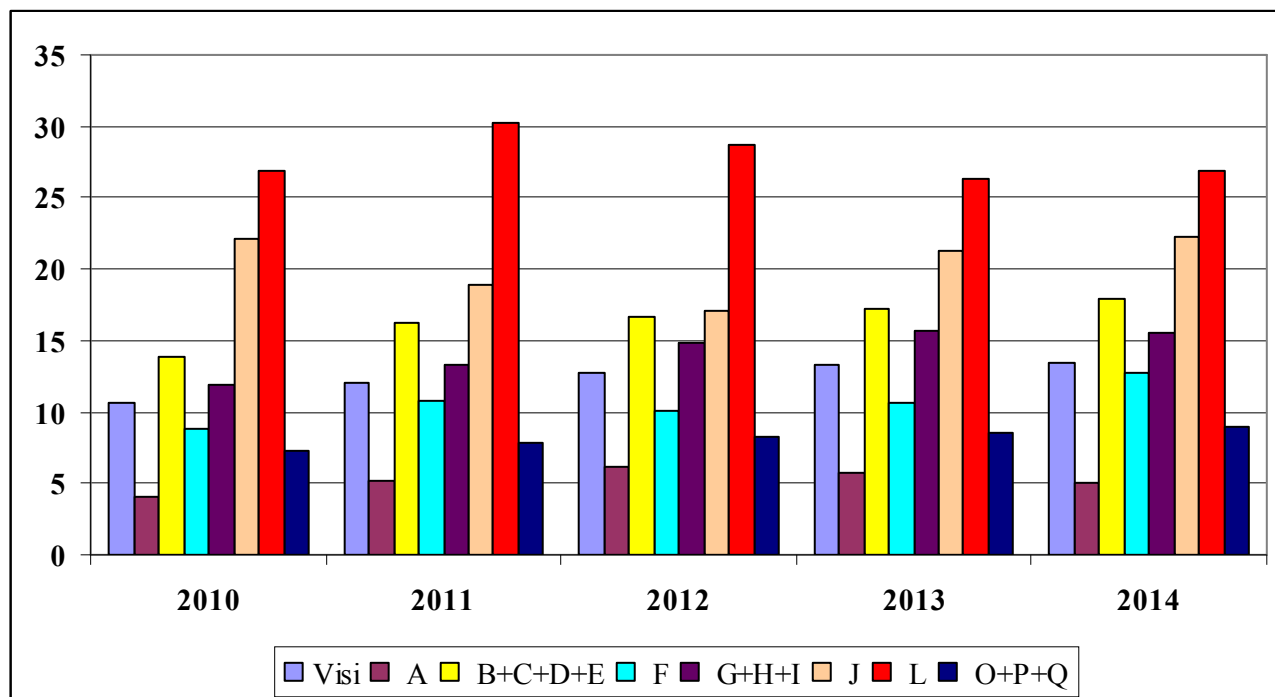
Visos šalies darbuotojų atlyginimai didėjo žymiai mažesniais tempais. 2011 metų darbo užmokesčio augimas buvo 2,9%, 2012 m.- 3,8%, 2013 m. - 5,1%, o 2014 metais- 4,8%. Per visą laikotarpį šalies dirbančiųjų darbo užmokestis padidėjo tik 17,6%. Iš šių duomenų matyti, kad statybų sektorius yra pakankamai patrauklus darbuotojams dėl darbo užmokesčio augimo perspektyvų.

Ekonominio augimo pagrindas – darbo našumo didėjimas. Darbo našumą parodo pagamintos produkcijos kiekio ir darbo valandų skaičiaus santykis. Kita vertus, darbo našumą, kitaip vadinant darbo produktyvumą, nusako pagamintos produkcijos, tenkančios vienam dirbančiajam, kiekis. Šalies mastu produktyvumas traktuojamas kaip bendrasis vidaus produktas, tenkantis vienam dirbančiajam.

Didesnis produktyvumas paprastai sąlygoja didesnę bendrąją vidaus produktą, o tai patvirtina išskirtinę produktyvumo reikšmę ekonominėje veikloje.

Pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis (žr. 7 priedą), 2014 m. šalies ūkyje per vieną faktiškai dirbtą valandą vidutiniškai sukurta 13,53 EUR pridėtinės vertės to meto kainomis, arba 0,22 EUR daugiau nei 2013 m.

Kaip matyti iš 21 paveikslo, našiausias sektorius šalies ūkyje yra nekilnojamojo turto operacijos. Šio sektoriaus našumas siekia nuo 25 iki 30 Eur per valandą. Mažiausias našumas fiksuojamas žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriuje. Čia produktyvumas siekia vos 5 Eur per valandą.

21 pav. Bendroji pridėtinė vertė, sukurta per vieną faktiškai dirbtą valandą, Eur* (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis)

* A– žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė; B+C+D+E– kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba, elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas, vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas; F– statyba; G+H+I– didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, transportas ir saugojimas, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla; J– informacija ir ryšiai; L– nekilnojamojo turto operacijos; O+P+Q– viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas, švietimas, žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas.

Statybų sektoriaus produktyvumas sudaro nuo 80 iki 90 % viso šalies ūkio našumo. 2010 metais statybų sektoriaus darbuotojai sukūrė 8,8 Eur per valandą pridėtinę vertę, 2011 m.- 10,8 Eur, o 2014 m.- 12,7 Eur per valandą. Taigi- statybų sektoriaus našumas nuolat auga. Vieno užimto gyventojų sukurta bendroji pridėtinė vertė to meto kainomis, statybų sektoriuje nežymiai svyravo. 2010 metais ji sudarė 17 tūkst. eurų, 2011m.- 21,3 tūkst. eurų, 2012 m.- 20,8 tūkst. eurų, o 2014 m.- 24,6 tūkst. eurų. Šalyje per metus vienas užimtas gyventojas sukūrė vidutiniškai 24,81tūkst. eurų bendrosios pridėtinės vertės.

Vienas iš struktūrinių rodiklių, pagal kuriuos galima vertinti ūkio sektoriaus konkurencingumą yra vieno darbuotojo (arba vienos faktiškai dirbtos valandos) darbo našumo indeksas. Šio rodiklio sąvoka

apibūdinama taip: BVP vienam darbuotojui (vienai faktiškai dirbtai valandai) atspindi šalies ekonomikos našumą. Jeigu šis indeksas yra aukštesnis nei 100, tokio ūkio sektoriaus BVP vienam darbuotojui (vienai faktiškai dirbtai valandai) yra aukštesnis nei kito sektoriaus vidurkis ir atvirksčiai. Indeksas parodo pagamintos produkcijos apimtį, tenkančios vienam darbuotojui.

Darbo našumas yra labai svarbus indikatorius ekonomikos padėčiai analizuoti. Tačiau jį būtina įdėmiai stebėti, kadangi jis kartas nuo karto gali klaidinti. Pavyzdžiui, užimtų asmenų skaičiaus sumažėjimas gamyboje ekonominio sąstingio laikotarpiu sukelia našumo augimą.

Eurostate pateikiami darbo našumo indeksai, apskaičiuoti pagal bendrąją pridėtinę vertę, tenkančią vienam užimtajam, palyginti su 2010 m. laikotarpiu. Užimti gyventojai– asmenys, dirbantys bet kokį darbą, gaunantys už jį darbo užmokestį pinigais ar natūra arba turintys pajamų ar pelno.

9 lentelė. Darbo našumo pokyčiai, apskaičiuoti pagal vieno užimto gyventoją sukurta bendrąją pridėtinę vertę (Palyginti su ankstesniais metais), % (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis)

	2010	2011	2012	2013	2014
Visas ūkis	7,3	5,6	2,0	1,9	0,9
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė (A)	0,0	12,0	6,2	-0,2	-6,8
Pramonė (B, C, D, E)	16,7	5,8	0,1	3,2	4,1
Statyba (F)	22,3	21,6	-10,1	-0,2	15,7
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; transportas; apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla (G, H, I)	6,7	6,2	6,4	2,1	-1,0
Informacija ir ryšiai (J)	5,5	-16,7	-7,2	18,0	5,2
Nekilnojamojo turto operacijos (L)	-14,3	1,4	-2,3	-15,0	4,4
Viešasis valdymas ir gynyba; švietimas; žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas (O, P, Q)	-0,3	1,4	3,5	2,2	0,2

Šalies darbuotojų sukurta pridėtinė vertė statistikos departamento duomenimis nuo 2010 metų nuolat mažėjo. 2010 metų 1 darbuotojo sukuriama pridėtinė vertė augo 7,3%, o 2014- tik 1% (9 lentelė).

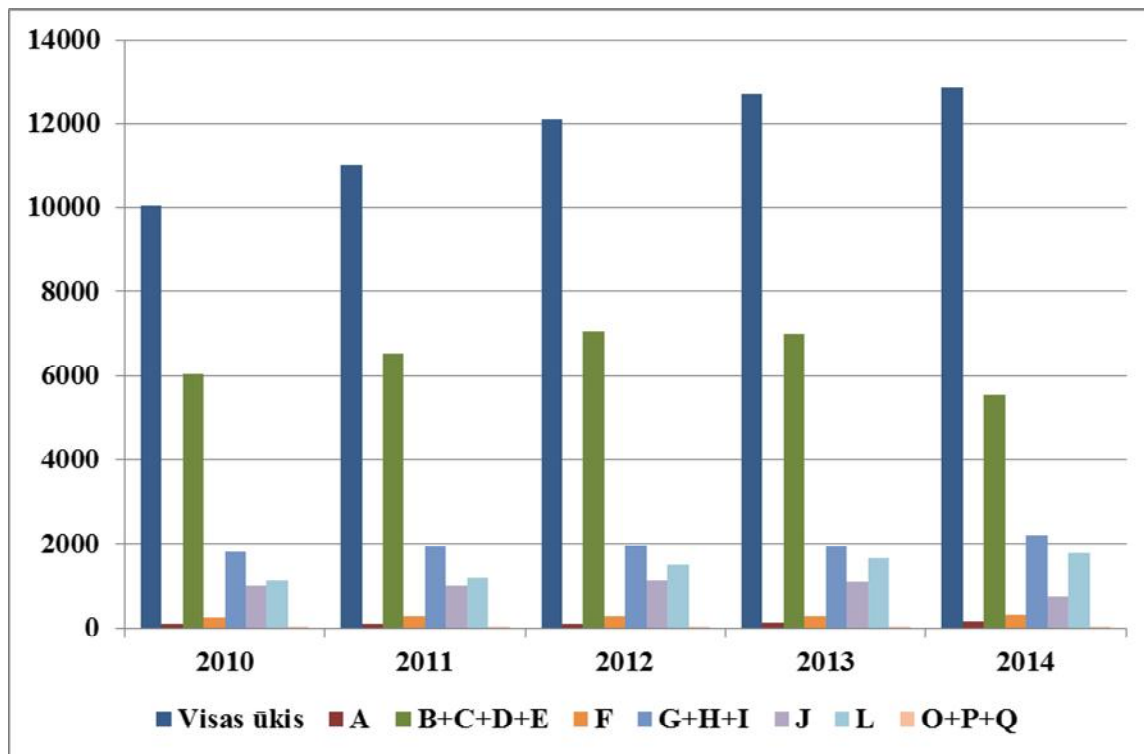
Didžiausią pridėtinę vertę 2010 metais kūrė statybos sektoriaus darbuotojai- tais metais pridėtinė vertė augo 22,3% lyginant su ankstesniais metais. Panašus augimas išliko ir 2011 metais, tačiau 2012 ir 2013 metais jau fiksuotas pridėtinės vertės mažėjimas. 2014 metai vėl buvo daug našesni nei ankstesnieji- 1 darbuotojo sukuriama pridėtinė vertė padidėjo 14,3%.

Produktyvumo požiūriu tiesioginės užsienio investicijų teikiama nauda investicijas priimančiai šaliai dažniausiai pasireiškia dėl aukštesnio užsienio kapitalo įmonių veiklos efektyvumo. Išteklių kiekio didinimas, kokybės gerinimas, mokslo bei technikos naujovių diegimas leidžia užtikrinti gamybinį visuomenės pajėgumo didėjimą, tai lemia šalies ūkio produktyvumo, o kartu ir ekonomikos augimą.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, nustatyta, kad labiausiai užsienio

investuotojus domina šios Lietuvos ekonominės veiklos sritys: pramonė, čia visų tiesioginių užsienio investicijų tenka 47%, finansinio tarpininkavimo ir nekilnojamo turto veikla– 31%, prekybos, viešbučių ir transporto veikla– 18% (22 pav.).

Mažiausia tiesioginių užsienio investicijų pritraukia statybos– 2%. ir po 1% – žemės ūkio, žuvininkystės ir viešojo valdymo veiklos sferos.

22 pav. Tiesioginės užsienio investicijos metų pabaigoje, mln. Eur* (sudaryta pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis)

* A– žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė; B+C+D+E– kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba, elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas, vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas; F– statyba; G+H+I– didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, transportas ir saugojimas, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla; J– informacija ir ryšiai; L– nekilnojamojo turto operacijos; O+P+Q– viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas, švietimas, žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas.

Statybos sektoriaus padėtis labai priklauso nuo į šalį ateinančių investicijų. Jeigu investicijų yra pakankamai daug, statyba klesti, išnyksta pagrindinės problemos. Kol to nėra, Lietuvoje dar nėra nusistovėjęs realios statybų kainos, nesibaigia dempingas. Nors visos Lietuvos vyriausybės stengėsi sukurti palankią aplinką investicijoms, tačiau nesėkmingai. Iš karto ir labai smarkiai buvo sumažintos valstybinės investicijos.

Neišspręsti žemės įsigijimo šalies juridiniams ir užsienio subjektams klausimai, stokojama iš anksto parengtų detalių planų, neparengta inžinerinės infrastruktūros bendrojo naudojimo objektų statybos tvarka. Iki šiol teisės įsigyti žemę neturi ne tik užsienio investuotojai, bet ir Lietuvos juridiniai asmenys (išskyrus žemę, skirtą gyvenamajai statybai). Žemės aukcionus rengia savivaldybės, sklypų skyrimą įformina apskritys, o išankstinių detalių planų nėra. Todėl dažniausiai juos rengia

investuotojai. Prie statybos darbų mažėjimo prisidėjo ir sumažėjęs statybos eksportas.

Apibendrinant Lietuvos statybos sektoriaus produktyvumo rodiklių rezultatus, galima teigti, kad šis sektorius nėra konkurencingas. Jį daugeliu rodiklių lenkia pramonės, didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriai. Statyba konkurencingumu lenkia tik žemės ūkio, žuvininkystės bei viešojo valdymo sektorius.

4.4. Lietuvos statybos sektoriaus raidos galimybės: esami konkurenciniai pranašumai ir prioritetinės plėtros kryptys

Lietuvos statybų sektoriaus plėtros ir vystymo 2015–2020 metais gairėse (2015) nurodyta, kad Lietuvos statybų sektoriaus misija– bendradarbiaujant statybos proceso dalyviams, mokslui ir valstybei kurti darnią, saugią ir kokybišką nekilnojamojo turto ir infrastruktūros erdvę, kuri suteiks Lietuvos žmonėms galimybes sąmoningai ir atsakingai įgyvendinti asmeninius ir bendruomeninius iššūkius; brandinti visuomenės sąmonėje supratimą, kad privalu protingai valdyti savo išteklius ir kartu savo likimą.

Lietuvos statybų sektoriaus vizija– visaverčiai integruotas į Europos statybos rinką, konkurencingas, inovatyvus ir aukštą pridėtinę vertę kuriantis Lietuvos statybų sektorius. Pokyčiai iki 2020 metų turi įvykti šiose pagrindinėse srityse:

1. Žmonės– aukštos kvalifikacijos, inovatyvūs, kuriantys, gerai uždirbantys, nuolat gerinantys bendrą statybų sektoriaus įvaizdį.

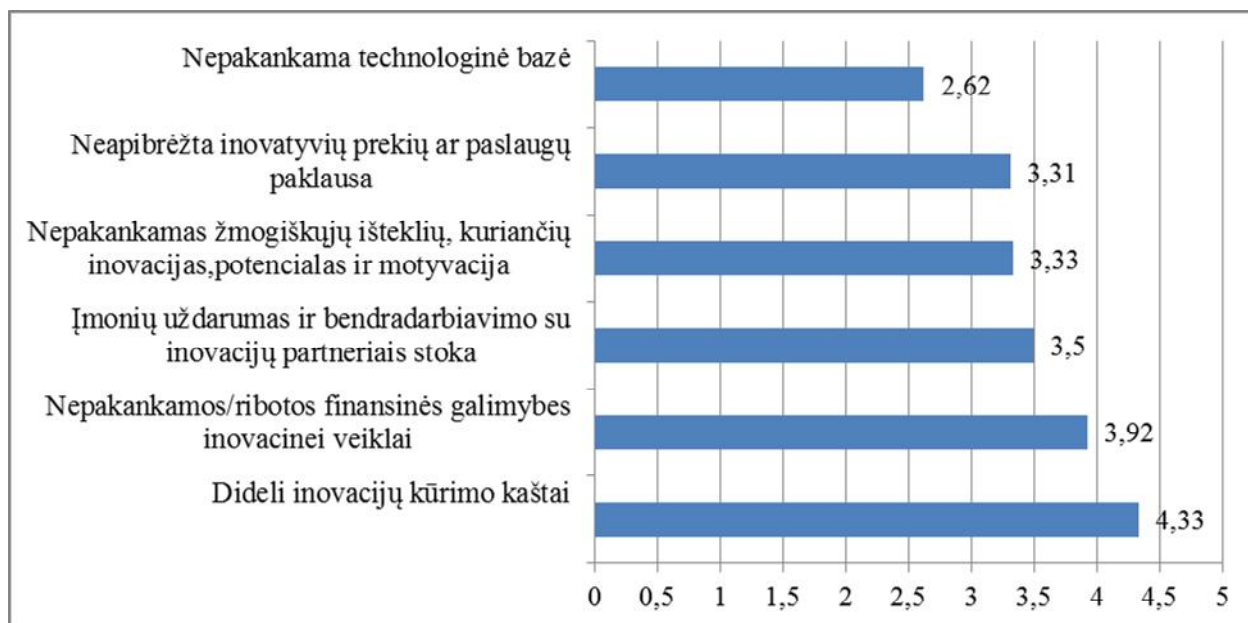
2. Sektorius – technologiškai pažangus, inovatyvus, efektyvus ir konkurencingas:

- tvarus/ žalias, t.y. prioritetą skiriantis išmetamų ŠESD į atmosferą kiekio mažinimui bei energinį efektyvumą didinančioms, žaliosioms ir be atliekų veikiančioms technologijoms. Statybų sektorius – geros praktikos pavyzdys kitiems sektoriams;

- augantis/ stabilus, t.y. didinantis eksportą ir taip skatinantis visos ekonomikos augimą;

- patikimas/ skaidrus, t.y. projektai įgyvendinami su klientu suderinta apimtimi, kokybe, laiku ir neviršijant biudžeto.

Sabonienė (2014) studijoje “Tradicinėmis technologijomis grindžiamos Lietuvos pramonės konkurencingumas pasauliniame kontekste,, sudarė svarbiausių inovacijų ir technologijų plėtros problemų reitingą (23 pav.). Šis reitingas atskleidžia ir Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumo problemas. Didžiausia problema autorė laiko didelius inovacijų kaštus. Ankstesniuose skyriuose minėta, kad inovacijos yra vienas iš svarbiausių konkurencingumo veiksnių, tad nepalankios sąlygos jam vystyti, mažina ir konkurencingumo didinimo galimybes.

23 pav. Svarbiausios inovacijų ir technologijų plėtros problemos (Sabonienė, 2014)

Dar viena didelė konkurencingumo problema aptarta ankstesniuose skyriuose, ir nurodoma autorės studijoje yra nepakankamas žmogiškųjų išteklių potencialas. Ankstesniuose skyriuose aptarta, kad statybos sektoriui trūksta kvalifikuotų, turinčių tinkamus įgūdžius darbuotojų. Darbo rinka vis senėja, kvalifikuota daro jėga renkasi užsienio šalių bendroves, tad Lietuvos statybos bendrovėms sunku rasti darbuotojų, kurie galėtų efektyviai kurti inovacijas ir didinti įmonių konkurencingumą.

Išsivysčiusiose šalyse statybos bendrovės specializuojasi. Tačiau dabar, kai Lietuvoje statoma nedaug, kiekviena bendrovė ieško būdų išsilaikyti. Vienas iš jų – atlikti kuo daugiau, kad ir įvairių statybos darbų. Konkursą laimėjusi bendrovė dažnai ieško subrangovų. Lietuvos statybos mažosios įmonės dažniausiai specializuojasi kurioje nors vienoje srityje. Mažas įmones, pasižyminčias aukšta specializuotos statybų srities kvalifikacija, konkretiems darbams atlikti dažnai samdomos stambiosios.

Plačios specializacijos bendrovės gauna daugiau didelių užsakymų. Skelbiamuose statybos darbų konkursuose dažnai keliama sąlyga, kad jame dalyvautų tik įmonės, kurių metų apyvarta ne mažesnė kaip 5,5 mln. Eur. Užsakovams dažnai patinka, kai visus darbus atlieka ir už viską atsako viena bendrovė, kuri prireikus samdo reikiamos srities specialistų.

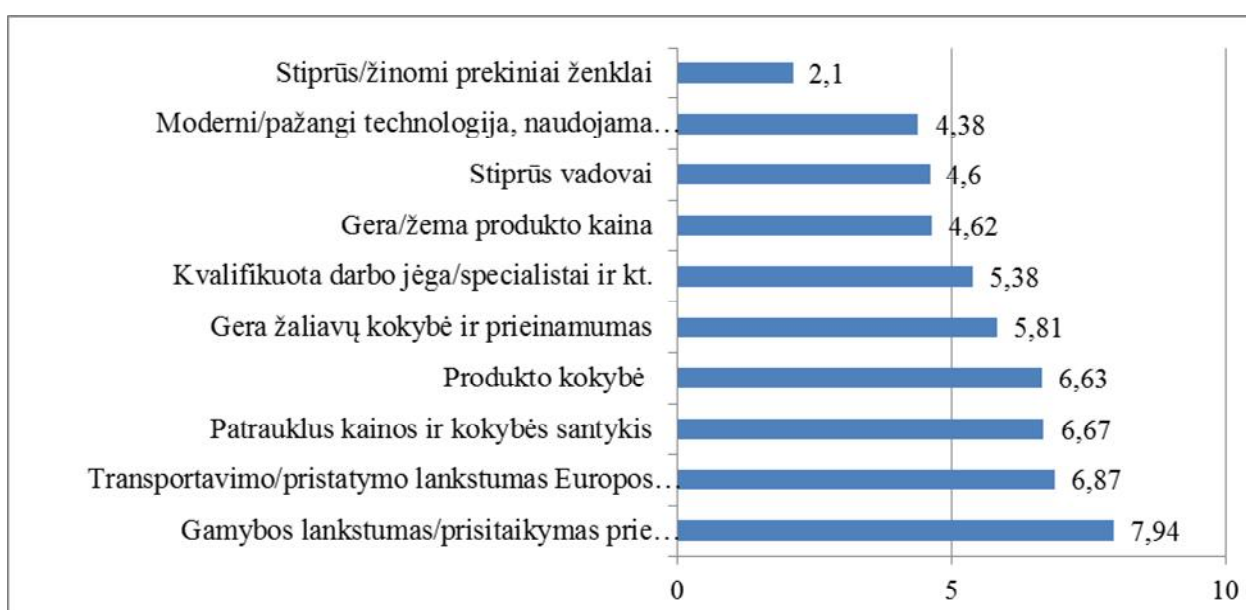
Naujų objektų daugiau stato stambios statybos įmonės, kuriose dirba per 250 darbuotojų. Naujos statybos sudaro daugiau kaip 50 proc. jų apyvartos. O mažesnės statybos bendrovės daugiau atlieka remonto ir rekonstravimo darbus, kurie sudaro nuo 62 proc. iki 83 proc. jų apyvartos.

Vis dėlto kovojant dėl vietos rinkoje svarbiausia ne įmonės dydis ir plati specializacija, o darbų kokybė ir kaina.

Barjerai ateiti į statybos rinką pakankamai žemi. Vienas iš esminių barjerų gali būti rinkoje esančių bendrovių reputacija, nes ji (bendrovės įvaizdis) statybos rinkoje vertinama kaip konkurencinis

pranašumas. Pasaulio ekonomikai tampant globaline, galima prognozuoti, kad vis daugiau užsienio statybos bendrovių ateis į Lietuvos statybos rinką. Šios multinacionalinės išsivysčiusių, naujai industrializuotų ar pereinamojo laikotarpio šalių ir netgi besivystančių šalių bendrovės turi savų konkurencinių pranašumų – technologijos, vadybos žinios ir patirtis, kapitalo kaina, statybos kaina, darbo jėgos kaina ir kt. Tai sudaro rimtą grėsmę Lietuvos statybos bendrovėms.

Sabonienė (2014), studijoje pateikia ir konkurencinius pranašumus, į kuriuos turėtų atsižvelgti ir Lietuvos statybos sektoriaus įmonių vadovai (24 pav.). Svarbiausiuoju konkurenciniu pranašumu autorė laiko gamybos lankstumą ir prisitaikymą prie rinkos sąlygų. Taip pat, atsižvelgiant į pateiktus pranašumus, būtina tobulinti produktų (teikiamų paslaugų) kokybę, nustatyti vartotojams patrauklų kainos ir kokybės santykį, kuo lanksčiau organizuoti produktų logistikos sistemas.

24 pav. Konkurencinių pranašumų svorio indeksai (Sabonienė, 2014)

Šiuo metu užsakovų požiūris į statybos bendroves keičiasi ne tik Lietuvoje. Užsakovai atsisako statybos bendrovių, laiminčių konkursus pagal žemiausios kainos principą, o paskui įvairiomis priemonėmis besistengiančių vykdomą projektą padaryti kuo pelningesnę. Statybos bendrovės turi į tai atkreipti dėmesį ir tinkamai reaguoti. Jos turi suprasti užsakovų poreikius ir parengti poreikių tenkinimo strategijas. Stiprėjant privačiam verslo sektoriui, atsiranda daugiau statybos plėtotės galimybių. Tačiau privatūs užsakovai paprastai neinvestuoja į projektą tol, kol neįsitikina, kad gauti rezultatai juos patenkins ir statybos bus vykdomos sklandžiai.

Lietuva yra Baltijos jūros regiono šalis, kurios ekonomikos, įskaitant ir statybų sektoriaus, perspektyvinės plėtros kryptys yra neatsiejamos nuo šio regiono vystymosi. Lietuvos statybų sektoriaus plėtros ir vystymo 2015–2020 metais gairėse apibrėžtos perspektyvinės Lietuvos statybų sektoriaus plėtros ir vystymosi kryptys atitinka nacionaliniuose ir Europos strateginiuose

dokumentuose patvirtintas prioritetas plėtros kryptis. Šias kryptis geriausiai apibūdina numatyti pasiekti strateginiai Lietuvos statybų sektoriaus plėtros ir vystymo iki 2020 metų strateginiai tikslai, jų įgyvendinimo uždaviniai ir taikytini pastarųjų įgyvendinimo vertinimo rodikliai.

Svarbiausiais Lietuvos statybų sektoriaus konkurencingumo gerinimo strateginiais tikslais nurodomi šie:

1. Gerinti statinių tvarumo savybes visuose jų gyvavimo ciklo etapuose;
2. Efektyviau naudoti išteklius gaminant, transportuojant ir naudojant statybos produktus;
3. Skatinti tvarią miestų ir gyvenviečių infrastruktūros plėtrą;
4. Skatinti sumanių informacinių technologijų ir naujausių mokslinių tyrimų rezultatų diegimą statyboje;
5. Skatinti aukštos kvalifikacijos specialistų rengimą ir nuolatinį jų kvalifikacijos tobulinimą.

Siekiant įgyvendinti pirmąjį strateginį tikslą išskirti uždaviniai didinti naujai statomų mažai energijos naudojančių pastatų rinkos dalį, didinti esančių energinio naudingumo požiūriu neefektyvių pastatų atnaujinimo (modernizavimo) apimtį bei sudaryti prielaidas ir skatinti statinių tvarumo vertinimo principų taikymą.

Antrojo strateginio tikslo įgyvendinimui keliami uždaviniai yra skatinti tvarių žaliavų, gaminių ir konstrukcijų statybos sektoriuje naudojimą bei skatinti platesnę gamybos automatizacijos taikymą.

Trečiajam strateginiam tikslui įgyvendinti būtina sudaryti prielaidas visuomenės poreikius atitinkančios infrastruktūros plėtrai, sudarant sąlygas fiziniams ir juridiniams asmenims priimtinomis sąlygomis naudotis inžineriniais tinklais, susisiekimo komunikacijomis ir socialine infrastruktūra; siekti, kad duomenys ir informacija apie esamus ir projektuojamus inžinerinius tinklus, susisiekimo komunikacijas, socialinės infrastruktūros objektus būtų tvarkomi centralizuotai vienoje informacinėje sistemoje.

Ketvirtojo strateginio tikslo įgyvendinimui išskirti uždaviniai, pagal kuriuos būtina skatinti statinio informacinio modeliavimo technologijų diegimą ir taikymą; mažinti statybos darbų kainas ir laiko sąnaudas gerinant verslo aplinką (teisės aktai ir normatyviniai dokumentai) ir naudojant informacines technologijas ir naujas medžiagas.

Penktojo strateginio tikslo įgyvendinimui labai svarbu skatinti visų lygmenų specialistų, kurių įgūdžiai ir kvalifikacija atitiktų šiuolaikinius rinkos poreikius, rengimą. Taip pat būtina skatinti šiuolaikinių specialiųjų ir aktualių įgūdžių suteikimą statybos sektoriuje dirbantiems specialistams bei efektyvų veikiančių ES įgūdžių tobulinimo ir kvalifikacijos kėlimo iniciatyvų ir programų (*Build Up*, *Erasmus+* ir kitų) taikymą Lietuvoje.

Gerinant statinių tvarumo savybes visuose jų gyvavimo ciklo etapuose būtina vertinti naujai statomų pastatų, atitinkančių ne žemesnę kaip A energinio naudingumo klasę, rinkos dalį (procentais, nuo visų naujai statomų pastatų rinkos dalies, įvertinant, kad dalis statybos darbų iki 2020 metų bus

vykdomi pagal anksčiau išduotus statybą leidžiančius dokumentus, kai pastatų energinio naudingumo reikalavimai buvo mažesni), atnaujintų (modernizuotų) energetiškai neefektyvių visuomeninės paskirties ir gyvenamosios paskirties daugiabučių pastatų dalį (procentais nuo visų energetiškai neefektyvių visuomeninės paskirties ir gyvenamosios paskirties pastatų). Taip pat būtina sukurti teisinį statinio tvarumo vertinimo metodikų taikymo galimybių reguliavimą.

Siekiant efektyviau naudoti išteklius gaminant, transportuojant ir naudojant statybos produktus labai svarbu parengti tvarumo kriterijus atitinkančių viešųjų pirkimų techninių sąlygų parinkimo metodiką bei reprezentatyviai apklausus statybos produktų gamintojus nustatyti statybos produktų, gaminamų naudojant efektyvius visiškai arba iš dalies automatizuotus procesus dalį.

Skatinant tvarią miestų ir gyvenviečių infrastruktūros plėtrą būtina sukurti teisinį tvarios miestų ir gyvenviečių infrastruktūros plėtros reguliavimą. Taip pat svarbu įteisinti ir sukurti topografijos ir infrastruktūros informacinę sistemą, kuri sąsajoje su kitomis valstybinėmis informacinėmis sistemomis sudarytų prielaidas sukurti, prižiūrėti, tvarkyti statinius visame jų gyvavimo cikle.

Siekiant skatinti sumanių informacinių technologijų ir naujausių mokslinių tyrimų rezultatų diegimą statyboje reikėtų įvertinti konkrečiai apibrėžtos sąmatinės vertės statinių, projektuojamų, statomų naudojant statinio informacinio modeliavimo technologijas, dalis bei reprezentatyviai apklausus statybos rangovus nustatyti vidutinį jų suvokiamą statybos darbų kainos ir laiko sumažėjimą.

Skatinant aukštos kvalifikacijos specialistų rengimą ir nuolatinį jų kvalifikacijos tobulinimą vertėtų įvertinti reprezentatyviai apklaustų statybos sektoriaus darbdavių, kuriuos tenkina Lietuvoje rengiamų statybos sektoriaus specialistų kvalifikacija, dalį, darbdavių, kuriuos tenkina statybos sektoriuje konkrečiai apibrėžtą laiką jau dirbančių specialistų įgūdžiai ir kvalifikacija, dalį bei statybos sektoriaus darbuotojų, bent kartą tiesiogiai dalyvavusių profesinės kvalifikacijos kėlimo mokymuose, dalį.

Įgyvendinus šiuos numatytus Lietuvos statybų sektoriaus konkurencingumo gerinimo strateginius tikslus, galim tikėtis, kad šis sektorius aplenks kitus šalies ūkio sektorius ir sėkmingiau konkuruos ir tarptautinėse rinkose.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Statybų sektoriaus konkurencingumas tapo nuolatiniu politikos prioritetu, nes sektoriaus indėlis į ES BVP ir užimtumo lygį yra didelis, be to, šis sektorius atlieka svarbų vaidmenį siekiant pagrindinių klimato, aplinkosaugos ir energetikos srities tikslų. Statybos sektoriui įtaką daro labai daug išorės veiksnių. Šie veiksniai gali sudaryti palankias sąlygas statybos verslui plėstis ne tik šalyje, bet ir užsienyje, ir priešingai, trukdyti jo plėtrą arba net sunaikinti. Todėl ypač didelis dėmesys turi būti kreipiamas į statybos kaip ūkio šakos plėtros tendencijas ir pagrindinių rodiklių (pardavimų, pajamų, išlaidų, kokybės, struktūros ir kt.) pokyčius.

2. Atlikus konkurencingumo sampratos bei konkurencingumą įtakojančių veiksnių analizę nustatyta, kad dauguma mokslininkų sutinka, jog konkurencingumas yra ypatingai sudėtingas ir daugiaaspektis reiškinys, kaip ir pati konkurencija, kurio įvertinimas reikalauja atsižvelgti į pasiektus rezultatus įvairiose srityse. Atlikus skirtingų autorių darbų palyginamąją analizę, pastebima, jog autoriai pateikia gana panašius konkurencingumo apibrėžimus, tačiau dažniausiai skiriasi analizei naudojami konkurencingumo lygmenys. Nepaisant konkurencingumo analizės lygmenų įvairovės, visi konkurencingumo analizės lygmenys yra vienas nuo kito tiesiogiai priklausomi ir susiję.

3. Išanalizavus konkurencingumo vertinimo modelius bei rodiklius, nustatyta, kad įvairūs autoriai siūlo gana skirtingus konkurencingumo vertinimo metodus: konkurencingumo rodiklių vertinimo metodikos; ekonomikos sektorių konkurencingumo vertinimo metodikos; regiono/ šalies lygmens konkurencingumo vertinimo metodikos, tarptautinio lygmens konkurencingumo vertinimo metodikos, ekonominės politikos konkurencingumo vertinimo metodikos. Konkurencingumo vertinimo metodikos, besiskiriančios savo aprėptimi ir paskirtimi, turi esminį bendrą bruožą– jos leidžia nustatyti vertinamo objekto santykinę poziciją kitų analogiškų (tos pačios rūšies) objektų atžvilgiu, remiantis sukurta vertinimo kriterijų ir rodiklių sistema.

4. Atlikus Lietuvos statybos sektoriaus konkurencingumo vertinimo tyrimą nustatyta, kad svarbiausi veiksniai, formuojantys sektoriaus konkurencingumą yra tarptautinė aplinka, politiniai-teisiniai veiksniai. Šie veiksniai yra nepalankūs sektoriui, nes sudaro daug apribojimų. Palankiausias sektoriaus konkurencingumo veiksnys yra aukštas technologinis lygis bei aukšta dirbančiųjų kvalifikacija. Ištyrus sektoriaus produktyvumo rodiklius nustatyta, kad darbo užmokesčio indeksai augo labiausiai visame šalies ūkyje, didėjo produktyvumas. Tačiau tiesioginės užsienio investicijos- mažiausios šalyje, didelis trūkumas naujų kvalifikuotų darbuotojų. Taigi, nors sektorius šiuo metu yra gana konkurencingas, tačiau ateities perspektyvoje šis pranašumas gali smarkiai sumažėti. Statybos organizacijos negali koreguoti ar keisti mikro ar makro aplinkos kintamųjų, tačiau gali įsisąmoninti jų poveikį ir juos įvertinti, įgyvendindamos įvairius projektus. Organizacijos, žinodamos šiuos veiksnius, darančius poveikį įgyvendinamiems projektams, gali sėkmingiau organizuoti savo dabartinę ir ateities

veiklą, taip didindamos viso sektoriaus konkurencingumą.

5. Siekiant gerinti statybos sektoriaus perspektyvas Lietuvos statybų bendrovės turėtų ilguoju laikotarpiu daugiau investuoti į transeuropinius tinklus, mokslinius tyrimus ir inovacijas ir į tvirtesnę žmogiškųjų išteklių bazę. Tokiu būdu statybų sektorius taptų konkurencingesnis tiek ES vidaus rinkoje, tiek ir tarptautinėse rinkose. Greta šių veiksmų tvarumo sumetimais reikėtų sukurti aiškią ir nuoseklią teisinę sistemą ir suderinti veiklos rezultatų vertinimo metodiką, kad statybos produktų ir paslaugų vidaus rinka galėtų tinkamai veikti.

Pasiūlymai

1. Gerinti statinių tvarumo savybes visuose jų gyvavimo ciklo etapuose, didinant naujai statomų mažai energijos naudojančių pastatų rinkos dalį, didinant esančių energinio naudingumo požiūriu neefektyvių pastatų atnaujinimo (modernizavimo) apimtį bei sudarant prielaidas ir skatinti statinių tvarumo vertinimo principų taikymą.

2. Efektyviau naudoti išteklius gaminant, transportuojant ir naudojant statybos produktus, skatinant tvarių žaliavų, gaminių ir konstrukcijų statybos sektoriuje naudojimą bei platesnį gamybos automatizacijos taikymą.

3. Skatinti tvarią miestų ir gyvenviečių infrastruktūros plėtrą, statinio informacinio modeliavimo technologijų diegimą ir taikymą; mažinti statybos darbų kainas ir laiko sąnaudas gerinant verslo aplinką (teisės aktai ir normatyviniai dokumentai) ir naudojant informacines technologijas ir naujas medžiagas.

4. Skatinti sumanių informacinių technologijų ir naujausių mokslinių tyrimų rezultatų diegimą statyboje.

5. Skatinti aukštos kvalifikacijos specialistų rengimą ir nuolatinį jų kvalifikacijos tobulinimą statybos sektoriuje dirbantiems specialistams bei efektyvų veikiančių ES įgūdžių tobulinimo ir kvalifikacijos kėlimo iniciatyvų ir programų (*Build Up, Erasmus+* ir kitų) taikymą Lietuvoje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Beniušienė, I. Svirskienė, G. (2008). Konkurencingumas: Teorinis aspektas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. (4(13)), 32-40.
2. Bernatonytė, J., Snieška, V. ir kt. (2003). *Makroekonomika*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
3. Bruneckienė, J. (2010). Šalies regionų konkurencingumo vertinimas įvairiais metodais: rezultatų analizė ir vertinimas. *Ekonomika ir vadyba* (15), 23-31.
4. Cho, D. S., & Moon, H. C. (2005). A New Stage Model and Its Application to Asian Countries. From Adam Smith to Michael Porter: Evolution to Competitiveness Theory// *World Scientific, Asia-Pacific Business Series* (2). (Interaktyvus). Prieiga per internetą: http://dx.doi.org/10.1142/9789812385222_0008.
5. Ciegis, R., Ramanauskienė, J., Martinkus, B. (2009). The Concept of Sustainable Development and its Use for Sustainability Scenarios// *Inžinerinė Ekonomika* (2).
6. Daugėlienė, R., Marcinkevičienė, R. (2009). Brain Circulation: Theoretical Considerations// *Inžinerinė ekonomika* (3), 49-57.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2004). Nutarimas Nr. 1213 „Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programa“, Vilnius.
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2005). Nutarimas Nr. 1270 „Dėl Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos“, Vilnius.
9. Dyer, J.H.; Singh, H. (1998) The Relation View: Cooperative Strategy and Sources of International Competitive Advantage. // *Academy of Management Review* (23, 4), 69-16.
10. Dumčiuvienė, D., Meilienė, E., Snieška, V. (2005) Konkurencingumo ir sanglaudos ryšiai Europos Sąjungos politikos kontekste. // *Viešojoji politika ir administravimas*, 13, 47-59.
11. Dunning, J.H. (1993). *Multinational Enterprises and the Global Economy* (interaktyvus). Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=Hz6S4BGmGxUC&oi=fnd&pg=PR1&dq=dunning+1993+multinational+enterprises+and+the+global+economy&ots=HSYcRVgG_J&sig=0Fm8RVAifhG1PIT YKHCE-SaYy4s#v=onepage&q=dunning%201993%20multinational%20enterprises%20and%20the%20global%20economy&f=false
12. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos duomenų bazė. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/>
13. Nacionalinės pažangos programa. Prieiga per internetą: <https://www.lietuva2030.lt/lt/apie-nacionalines-pazangos-programa>.

14. European Commission (2010). Enterprise and Industry. Policies. Industrial competitiveness (interaktyvus). Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/industrial-competitiveness/>.
15. Europos inovacijų švieslentė (angl. *European Innovation Scoreboard*) . Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/index_en.htm
16. Europos Komisija (2012). Komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Statybų sektoriaus ir šio sektoriaus įmonių tvaraus konkurencingumo strategija“.
17. Europos komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. (2000). Integracijos į ES poveikio pramonei analizė. Lietuvos medienos pramonė. Ataskaitos santrauka. Vilnius.
18. Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba (2010). Direktyva 2010/31/ES dėl pastatų energinio naudingumo. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:153:0013:0035:LT:PDF>
19. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo,
20. Europos statistikos duomenų bazė Eurostat. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/eurostat>
21. Fagerberg, J., Knell, M.; Srholec, M. (2004). The Competitiveness of Nations: Economic Growth in the ECE Region. Seminar, Competitiveness and Economic Growth in the ECE Region (interaktyvus). Prieiga per internet: <http://www.uq.edu.au/economics/PDF/int/Fagerberg.pdf>
22. Garelli, S. (2005). Competitiveness of nations: the fundamentals. IMD World Competitiveness Yearbook.
23. Grebliauskas A., Ramanauskas G. (2007). Integruotos nacionalinės valstybės konkurencingumo rodiklių sistemos metmenys// Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai (Nr.43).
24. Grebliauskas, A., Stonys, M. (2012). Lietuvos pramonės eksporto konkurencingumo vertinimas// Taikomoji ekonomika : sisteminiai tyrimai (6 (2)).
25. Griffiths, A., Zammuto F.R. (2005). Institutional Governance Systems and Variations in National Competitive Advantage: An Integrative Framework.// The Academy of Management Review (30, 4), 823-842.
26. Grižas, R.A. (2003). Tarptautiniai Ekonominiai Santykiai. Vilnius: Ekonomikos Mokymo Centras.
27. Grondskis, D., Staškevičius, J. A., Zemkauskas, A. (2001) Organizacijos veiklos vertinimo sistema //Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai (20), 89-99.
28. Gudienė, N. (2014). Statybos projektų įgyvendinimą lemiančių sėkmės veiksnių daugiakriterė analizė. Daktaro disertacija. Vilnius: VGTU.
29. Juzevičius, R., Vitunskienė, V., Šajeva, S. (2010). Lietuvos maisto produktų gamybos pramonės konkurencingumas : mokslo studija. Kaunas: Technologija
30. Jurevičienė, D., Komarova, A. (2010). Darbuotojo konkurencingumo vertinimo teoriniai

aspektai// Verslas: teorija ir praktika (11(2)), 124–133.

31. Jurgutis, L., Jucevičius, R. (2004). Lietuvos pramonės konkurencingumo didinimas, panaudojant ES struktūrinius fondus// Organizacijų vadyba sisteminiai tyrimai (31), 91-102.

32. Jusčius, V., Snieška, V. (2008). Influence of Corporate Social Responsibility on Competitive Abilities of Corporations// Inžinerinė Ekonomika (3).

33. Jucevičius, R.; Vitunskienė, V.; Šajeva, S. (2009). Lietuvos maisto produktų gamybos pramonės konkurencingumo studija. Taikomasis mokslinis darbas. [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

http://www.ukmin.lt/uploads/documents/imported/lt/veikla/veiklos_sritys/pramone_ir_verslas/pramone/analize/maisto_pramones_studija.pdf

34. Keršienė, R. (2009) Įmonės konkurencingumas globalizacijos sąlygomis// Ekonomika ir vadyba (14), 819-824.

35. Klemetti (1989). International Competitiveness and Business Strategies. Golf Industry. Helsinki: Helsinki School of Economics.

36. Krugman, P. (1994). Rethinking International Trade. Cambridge, MA: MIT Press.

37. Lerner, J. (2010). Innovation, Entrepreneurship and Financial Market Cycles, OECD Science, Technology and Industry Working Papers. Interaktyvus: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/fulltext/5kmjpb6nt8rr8.pdf?expires=1321111144&id=id&accname=guest&checksum=8C188C36B2BF92AD5E2D6490869591C6>.

38. Lietuvos bankas. Lietuvos ekonomikos apžvalga, 2015 m. (interaktyvus). Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/lietuvos_ekonomikos_apzvalga_2015_m_gruodzio_men

39. Lietuvos bankas. Finansinio stabilumo apžvalga, 2015 m. (interaktyvus). Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/fsa_2015_pristatymas

40. Lietuvos Darbo birža. Prieiga per internetą: <http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Puslapiai/default.aspx>

41. Lietuvos Respublikos ūkio ministras (2008). Lietuvos prekybos eksporto plėtros gairės 2008–2012 m. Vilnius.

42. Lietuvos Respublikos statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros informacinė sistema „Infostatyba“. Prieiga per internetą: https://planuojstatyti.lt/infostatyba_isorine/

43. Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija, (2009). Lietuvos pramonės konkurencingumas (interaktyvus). Prieiga per internetą: http://www.ukmin.lt/uploads/documents/imported/lt/veikla/veiklos_sritys/pramone_ir_verslas/pramone/analize/maisto_pramones_studija.pdf.

44. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2010). Nutarimas Nr. 163 „Dėl Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategijos“, Vilnius.

45. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2014). Nutarimas Nr. 1328 „Dėl Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programos patvirtinimo“, Vilnius.
46. Lietuvos statistikos departamentas. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/>
47. Lietuvos statybininkų asociacijos konferencija „Skaitmeninė statyba Lietuvoje“ (2013)
48. Lietuvos statybų sektoriaus plėtros ir vystymo 2015–2020 metais gairėse (2015)
49. Liučvaitienė, A., Peleckis, K. (2011). Šiuolaikinio verslo konkurencingumo formavimo ir vertinimo teoriniai modeliai ir jų taikymo galimybės// Contemporary issues in business, management and education (15)
50. Lydeka, Z., Gineitas, A. (2001). Verslo raida Lietuvoje// Inžinerinė ekonomika (Nr. 5).
51. Lobanova, L. (2001). Konkurencingumo modelis: žmogiškųjų išteklių kokybės potencialas// Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai (20), 135-155.
52. Maksvytienė, I. (2001). Šiuolaikinės konkurencijos sąvokos traktavimas// Ekonomika ir vadyba, 158-163
53. Maksvytienė, I. (2002). Ekonominis konkurencingumas: metodologinis aspektas// Ekonomika ir vadyba, 125-134.
54. Marčinskas, A., Diskienė, D. (2001). Įmonės konkurencingumą lemiantys veiksniai. // Ekonomika: mokslo darbai (55), 55 – 61.
55. McCraw, T. K. (2006). Prophet of Innovation: Joseph Schumpeter and Creative Destruction. Cambridge: Harvard University Press.
56. Meilienė, E., Snieška, V. (2010). Lietuvos pramonės konkurencingumo veiksniai eksporto politikos nuostatose// Viešoji politika ir administravimas (Nr. 31), 119-132.
57. Miliauskas, G., Kalendienė, J. (2011). Lithuania export competitiveness before economic recession // Business and Economic Horizons (4), p. 40-51.
58. Mitkutė, G. Nagreckaitė, I. (2005). Konkurencingumo tyrimo modelių analizė. Kaunas: KTU.
59. Lietuvos Respublikos Seimas (2012). Nutarimas Nr. XI-2133 „Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija“, Vilnius.
60. Navickas, V., Malakauskaite, A. (2010). Konkurencingumo vertinimo metodologines problemas ir ribotumas// Verslas: teorija ir praktika (11), 5–11
61. Pekarskienė, I., Susnienė, R. (2012). Baltijos šalių atskirų ūkio šakų globalizacijos lygio vertinimas// Economics and management (Nr.17)
62. Perspectives of countries of the Baltic region (2011). Available at: <http://www.dnb nord.lt/apzvalgos/Baltijos-regiono-saliu-perspektyvos/>
63. Porter, M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press, London.

64. Porter, M. E. (2004). Building the Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Business Competitiveness Index. Geneva: WEF.
65. Porter, M. E., Schwab, K. (2005). The Global Competitiveness Report 2005-2006. Basingstoke, U.K: Palgrave Macmillan.
66. Pukelienė, V. Sabonienė, A. (2004). Produkcijos konkurencingumo rodiklių svarba pramonės įmonių strategijos ir šalies pramonės politikos formavimui Europos Sąjungos bendrojoje rinkoje// Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai (30), 151 – 161.
67. Rakauskienė, G., Tamošiūnienė, R. (2013). Šalies konkurencingumo pokyčio optimizavimas// Verslo sistemos ir ekonomika (3 (2)), 167-176.
68. Ramanauskas, G. (2004). Evaluation of International Competitiveness// Ekonomika (Nr. 68).
69. Ronomanskaitė, A., Banytė, J. (2003). Šalies konkurencingumo koncepcijos esmė ir pagrindinės nuostatos// Inžinerinė ekonomika (1(32)), 61 – 67.
70. Rugman, A., D’Cruz, J. (1998). The „Double Diamond” Model of International Competitiveness: The Canadian Experience// Management International Review (Vol. 33).
71. Rutkauskas, A. V. (2008). On the Sustainability of Regional Competitiveness Development Considering Risk. Technological and Economic Development of Economy, 14(1), 89-99.
72. Sabonienė, A. (2009). Lithuanian Export Competitiveness: Comparison with other Baltic States. Inžinerinė Ekonomika-Engineering Economics(2), 49-57.
73. Sabonienė, A. (2014). Tradicinėmis technologijomis grindžiamos Lietuvos pramonės. Vilnius: Lietuvos mokslo taryba
74. SCImago Journal & Country Rank duomenų bazė. Prieiga per internetą: <http://www.scimagojr.com/>
75. Shafaei, R. (2008). An analytical approach to assessing the competitiveness in the textile industry. Interaktyvus :
76. Simanavičienė, Z., Šimberova, I., Bruneckienė, J. (2007). Regionų konkurencingumo vertinimo teoriniai aspektai// Ekonomika, (Nr. 77).
77. Sinkienė, J. (2008). Miestų konkurencingumo veiksniai// Viešoji politika ir administravimas (25), 68-83.
78. Skruibytė, I. (2010). Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės konkurencingumo vertinimas// Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai (4 (1)), 105-122.
79. Snieška, V., Drakšaitė, A. (2007). The Role of Knowledge Process Outsourcing in Creating National Competitiveness in Global Economy// Inžinerinė Ekonomika (3)
80. Šniukienė, A. M., Paliulis, N. K. (2011). Šalies ūkio konkurencinio pranašumo didinimo problemos ir galimybės: darbo produktyvumo atvejis // Mokslas – Lietuvos ateitis (4), 35-42.

81. Tamm, D.(2004). Sustainability of Estonian manufacturing industry's labour costs based export competitiveness. International business economics. The third international conference „International business in transition economies proceedings.
82. Lietuvos Respublikos statistikos departamentas (2008). Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius. Vilnius.
83. Tarptautinių žodžių žodynas (interaktyvus). Prieiga per internetą: <http://www.tzz.lt/>.
84. Titarenko, V. (2007). Verslo sąlygos ir jų gerinimas Lietuvoje. Vilnius
85. Travkina, I., Tvaronavičienė, M. (2010). An investigation into relative competitiveness of international trade: the case of Lithuania. 6th International Scientific Conference Business and Management.
86. Vaiginienė E., Kasnauskienė G., Miškinis A. (2006). Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės konkurencingumo stiprinimo galimybės. Vilnius: Ekonomika.
87. Vainienė, R. (2005). Ekonomikos terminų žodynas. Vilnius: Tyto alba.
88. Vilpišauskas, R. (2004). Tarptautinis konkurencingumas ir Lietuvos eksporto politika// *P pinigų studijos* (1), 54-69.
89. Volodkienė, G., Snieška, V. (2012). Tarptautinis konkurencingumas ir jį lemiantys veiksniai ekonomikos nuosmukio laikotarpiu// *Ekonomika ir vadyba* (Nr. 17 (2)).
90. Wint, A. G. (2003). Competitiveness in Small Developing Economies. Insights from the Caribbean. University of the West Indies Press.
91. Zavadskas, E.K., Kaklauskas, A., Banaitis, A. (2010). Statybos sektoriaus plėtros strategija. Vilnius.
92. Žitkus, L. (2007). Lietuvos geografinė padėtis Europos Sąjungoje kaip strateginis vystymosi veiksnys (interaktyvus). Prieiga per internet: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367167162837/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
93. Žitkus, L., Mickevičienė, M. (2013). Konkurencingumas kaip regiono plėtros siekinys// *Viešoji politika ir administravimas* (12 (3)), 430-441.

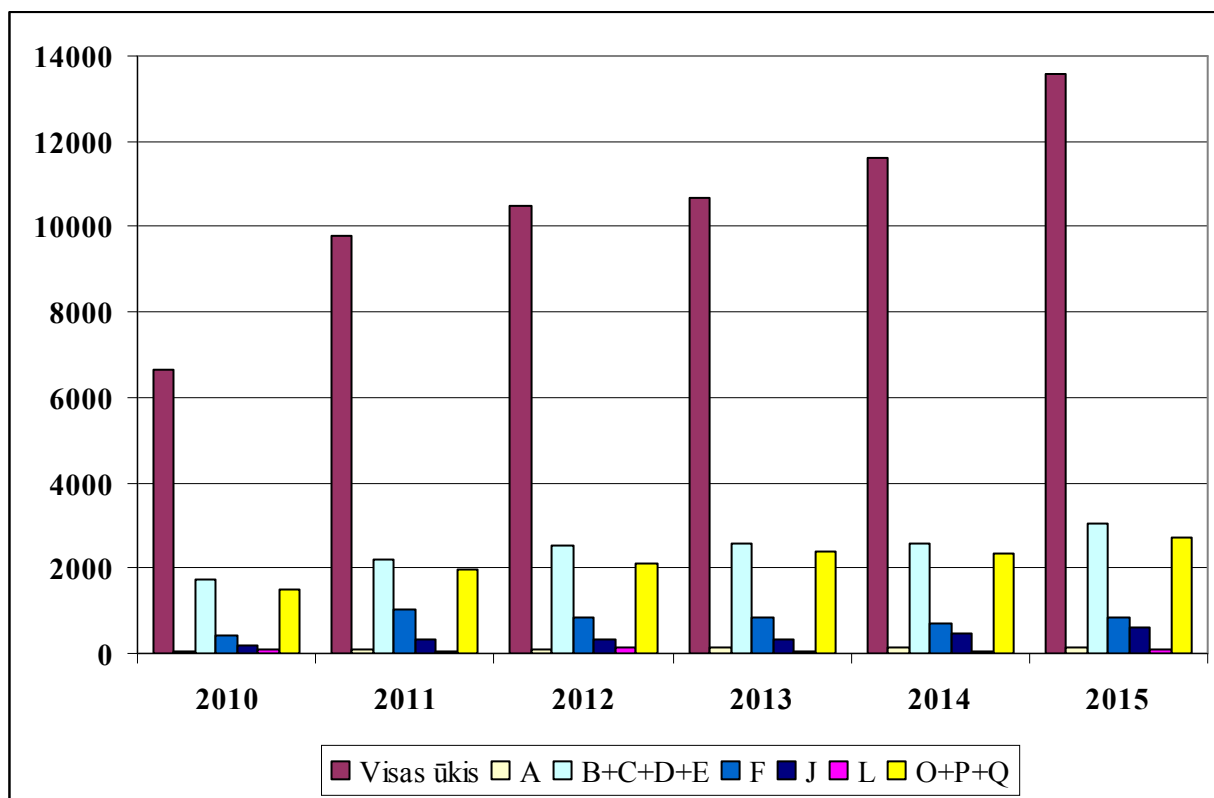
Lietuvos pramonės sandara ir įmonių skaičius (Statistikos departamentas, 2015)

	2013	2014	2015
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	1784	1953	2170
Kasyba ir karjerų eksploatavimas	90	97	106
Apdirbamoji gamyba	6792	6937	7543
Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas	385	679	1021
Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas	365	377	401
Statyba	6038	6127	6987
Iš viso pagal ekonomines veiklos rūšis	86929	90790	93017

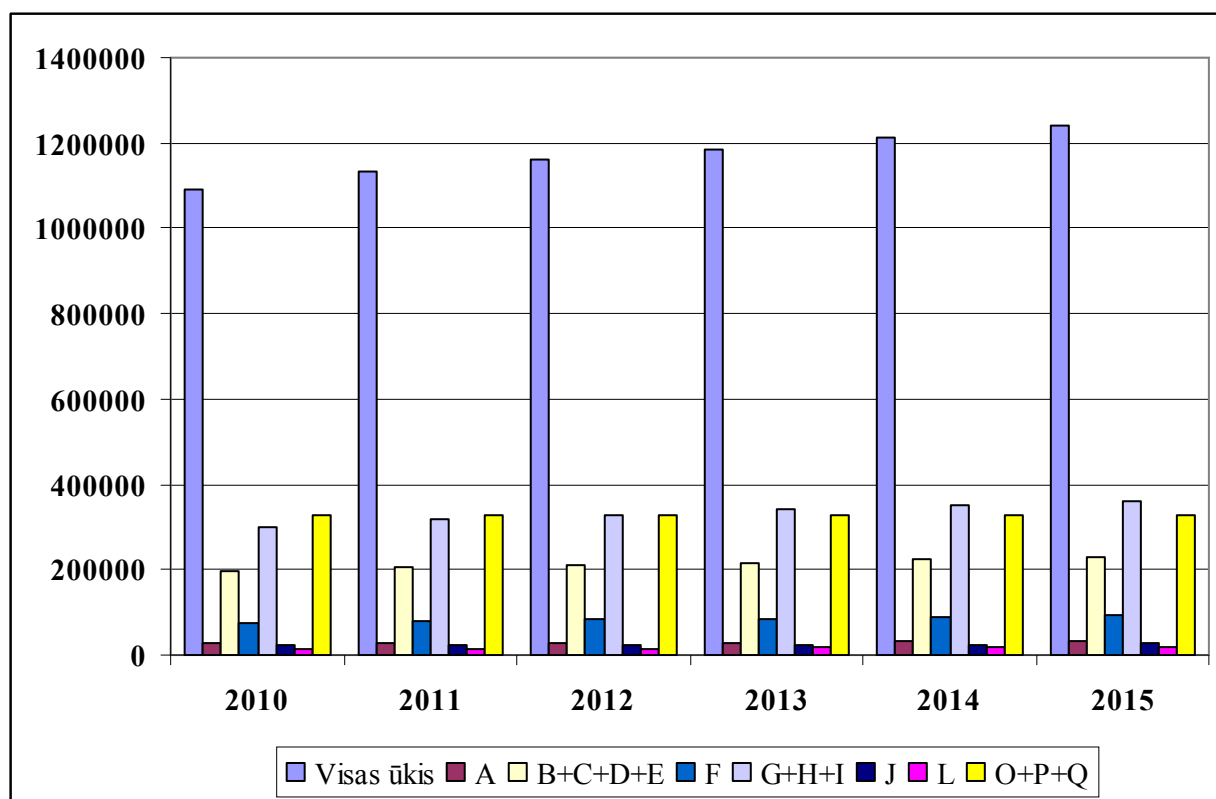
**2015 m. trečiąjį ketvirtį išduoti statybos leidimai naujiems gyvenamiesiems namams statyti
(Lietuvos Respublikos statybos departamentas, 2015)**

	Statybos leidimų skaičius	Leista statyti					Leisto statyti buto vidutinis naudingasis plotas, m ²
		pastatų	butų	butų, palyginti su 2014 m. III ketv., padidėjimas, sumažėjimas (-), %	butų naudingojo ploto, tūkst. m ²	butų naudingojo ploto, palyginti su 2014 m. III ketv., padidėjimas, sumažėjimas (-), %	
Iš viso	1580	1789	3166	-4,2	359,5	-6,0	113,6
1–2 butų namai (individualieji)	1551	1749	1960	-20,4	284,5	-14,2	145,2
3 ir daugiau butų namai (daugiabučiai)	29	40	1206	43,4	75,0	46,5	62,2

Lietuvos ūkio laisvų darbo vietų skaičius, vnt* (pagal Lietuvos Respublikos statybos departamento duomenis)

* A– žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė; B+C+D+E– kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba, elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas, vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas; F– statyba; G+H+I– didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, transportas ir saugojimas, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla; J– informacija ir ryšiai; L– nekilnojamojo turto operacijos; O+P+Q– viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas, švietimas, žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas.

Lietuvos ūkio dirbančiųjų skaičius, vnt* (pagal Lietuvos Respublikos statybos departamento duomenis)

* A– žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė; B+C+D+E– kasyba ir karjerų eksploatavimas, apdirbamoji gamyba, elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas, vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas; F– statyba; G+H+I– didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas, transportas ir saugojimas, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla; J– informacija ir ryšiai; L– nekilnojamojo turto operacijos; O+P+Q– viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas, švietimas, žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas.

**Bendroji pridėtinė vertė, sukurta per vieną faktiškai dirbtą valandą, Eur (pagal Lietuvos
Respublikos statybos departamento duomenis)**

	2010	2011	2012	2013	2014
Visas ūkis	10,7	12,1	12,7	13,3	13,5
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	4,0	5,2	6,1	5,8	5,0
Pramonė	13,9	16,2	16,7	17,2	17,9
Apdirbamoji gamyba	12,9	15,4	16,1	16,8	17,3
Statyba	8,8	10,8	10,1	10,6	12,7
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; transportas; apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla	11,9	13,3	14,8	15,7	15,6
Informacija ir ryšiai	22,1	18,9	17,1	21,3	22,2
Finansinė ir draudimo veikla	18,5	22,6	19,5	22,1	20,0
Nekilnojamojo turto operacijos	26,9	30,3	28,7	26,3	26,9
Viešasis valdymas ir gynyba; švietimas; žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	7,3	7,8	8,3	8,6	9,0

Vieno užimto gyventojų sukurta bendroji pridėtinė vertė (To meto kainomis), tūkst. Eur (pagal Lietuvos Respublikos statistiko departamento duomenis)

	2010	2011	2012	2013	2014
Visas ūkis	20,2	22,5	23,6	24,5	24,8
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė (A)	7,5	10,1	11,8	11,0	9,2
Pramonė (B, C, D, E)	26,7	31,1	32,5	33,2	34,1
Apdirbamoji gamyba (C)	24,7	29,4	31,4	32,2	33,0
Statyba (F)	17,0	21,3	20,0	20,8	24,6
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; transportas; apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla (G, H, I)	23,0	25,3	27,7	29,1	29,1
Informacija ir ryšiai (J)	41,5	34,4	32,1	39,2	41,7
Nekilnojamojo turto operacijos (L)	50,2	52,9	53,9	47,5	48,5
Viešasis valdymas ir gynyba; švietimas; žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas (O, P, Q)	13,1	13,8	14,5	15,1	15,5

Darbo našumo pokyčiai, apskaičiuoti pagal bendrąją pridėtinę vertę, sukurtą per vieną faktiškai dirbtą valandą (palyginti su ankstesniais metais), % (pagal Lietuvos Respublikos statistiko departamento duomenis)

	2010	2011	2012	2013	2014
Visas ūkis	6,1	7,1	2,1	2,8	1,3
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė (A)	-0,9	9,3	5,7	1,7	-4,6
Pramonė (B, C, D, E)	13,9	6,2	-1,1	4,0	5,1
Apdirbamoji gamyba (C)	15,4	8,8	0,8	6,1	4,5
Statyba (F)	18,8	18,2	-9,7	0,2	17,2
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; transportas; apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla (G, H, I)	5,1	8,5	7,6	3,4	-1,6
Informacija ir ryšiai (J)	11,0	-14,2	-9,8	20,6	3,0
Nekilnojamojo turto operacijos (L)	-12,8	7,9	-8,9	-11,5	4,3
Viešasis valdymas ir gynyba; švietimas; žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas (O, P, Q)	-0,9	3,9	4,3	1,9	1,4